ONDERZOEK NAAR DE KOSTPRIJZEN VAN SPINAZIE EN STAMSLABONEN VOOR INDUSTRIËLE VERWERKING

Voorcalculatie 1958

Rapport No. 290

LANDBOUW-ECONOMISCH INSTITUUT BIBLIOTHEEK

Afdeling Tuinbouw

2016263

COMMISSIE VAN ADVIES

De inhoud van dit rapport is getoetst door een Commissie van Advies, die als volgt was samengesteld:

Ir. F.W.Honig (voorzitter)	Directeur van de Tuinbouw	's-Gravenhage
Ir. J.J.Astrego	Rijkstuinbouwconsulent	Groningen
A. van Gurp	Tuinder	Breda
A. Klomp	Tuinder	Emmeloord
Ir. J.J.Pettinga	Rijkstuinbouwconsulent	Zwolle
H. Woltinge	Tuinder	Elim
L.B. Roelofs	Bestuurder Landarbeidersbond	's-Gravenhage

In de op 22 januari 1958 gehouden vergadering verklaarde de Commissie zich met de inhoud van het rapport te kunnen verenigen.

De verantwoordelijkheid voor de inhoud van dit rapport berust bij het Landbouw-Economisch Instituut.

INHOUDSOPGAVE

		blz.
WOORD VOORAF		5
HOOFDSTUK I	Algemene toelichting	6
	1. Inleiding	6
	2. Bedrijfseconomische richtlijnen	8
	3. Keuze van de gebieden	13
HOOFDSTUK II	Samenvatting van de resultaten	19
	1. Kostprijs en kostprijsverschillen bij spinazie	19
	2. Opbrengstprijs en kostprijs bij spinazie	24
	3. Kostprijs en kostprijsverschillen bij stamslabonen	25
	4. Opbrengstprijs en kostprijs bij stamslabonen	32
HOOFDSTUK III	Kostprijsberekeningen van spinazie per gebied	33
	1. Westelijk deel Noordbrabant	33
	Toelichting	33
	Kostprijsberekening Baronie en Breda	36
	Kostprijsberekening Etten-Oudenbosch	39
	2. Leiden e.o.	42
	Toelichting	42
	Kostprijsberekening	44
	3. IJselmuiden	47
	Toelichting	47
	Kostprijsberekening	49
	4. Noord-Groningen	53
	Toelichting	53
	Kostprijsberekening	55
	5. Noordoostpolder	59
	Toelichting	59
	Kostprijsberekening	60
HOOFDSTUK IV	Kostprijsberekening van stamslabonen per gebied	64
	1. Baronie van Breda-volveldsteelt	64
	Toelichting	64
	Kostprijsberekening	66

		blz.
	2. Hoogeveen e.o. (Drente)-volveldsteelt	69
	Toelichting	69
	Kostprijsberekening	71
	3. Erica-Nieuw-Amsterdam(Drente)-volveldsteelt	74
	Toelichting	74
	Kostprijsberekening	75
	4. Winschoten e.o. - volveldsteelt	79
	Toelichting	79
	Kostprijsberekening	80
	5. Venlo e.o. - combinatieteelt	83
	Toelichting	83
	Kostprijsberekening	86
	6. Zuidhollandse Eilanden-combinatieteelt	91
	Toelichting	91
	Kostprijsberekening	94
HOOFDSTUK V	Het mechanisch oogsten	98
Bijlagen 1	Berekeningen van het uurloon per gebied	104
" 2	Samenstelling trekkers per gebied	108

WOORD VOORAF

Het doel van dit onderzoek is, inzicht te verkrijgen in de produktiekosten van de teelt van spinazie en stamslabonen, bestemd voor industriële verwerking. De basisgegevens, welke aan de kostprijsberekeningen ten grondslag liggen, zijn voor het belangrijkste deel ontleend aan een in de verschillende teeltcentra uitgevoerde enquête. De keuze van de bij deze enquête betrokken bedrijven geschiedde steeds in nauw overleg met de Rijkstuinbouwvoorlichtingsdienst. Ook de resultaten van het onderzoek zijn met de plaatselijke assistenten van deze dienst besproken.

De opgestelde kostprijsberekeningen moeten steeds worden gezien tegen de achtergrond van het bedrijfstype, waarvoor de berekeningen zijn opgesteld. Tot uitgangspunt voor de kostprijsberekening zijn in de verschillende teeltcentra die bedrijfstypen gekozen, die het grootste aandeel van de aanvoer verzorgen. De teelt door commissionairs op grote bedrijven ondergebracht, is buiten beschouwing gelaten.

Een woord van dank aan alle personen, die hun tijd en aandacht aan dit onderzoek hebben geschonken, is zeker op zijn plaats.

Het rapport is samengesteld op de afdeling Tuinbouw door ir. A. de Zeeuw.

DE DIRECTEUR,

(Dr.J.Horring)

's-Gravenhage, januari 1958

HOOFDSTUK I

ALGEMENE TOELICHTING

1. Inleiding

Reeds vanouds behoren spinazie en stamslabonen tot de belangrijkste tuinbouwprodukten, die door de groenteverwerkende industrie worden afgenomen.

In tabel 1 is een overzicht gegeven van de belangrijkste groenteprodukten, die door de industrie worden verwerkt.

Tabel 1

INDUSTRIELE VERWERKING VAN GROENTEN

	Hoeveelheden in tonnen							Hoeveelh. in % v. totale aanvoer						
	50	51	52	53	54	55	56	50	51	52	53	54	55	56
Kool	29.900	27.800	30.900	29.100	28.500	35.000	31.900	21,5	21,1	23,3	20,1	21,5	31,3	24,7
Doperwten en erwten	25.900	21.000	16.400	17.900	30.600	33.300	32.900	85,2	79,8	78,0	82,9	86,8	88,1	88,5
Spercieb.	13.200	6.700	7.200	11.400	10.800	14.100	14.300	28,9	26,3	25,2	36,9	54,0	43,4	59,4
Augurken	12.700	6.800	7.700	12.200	4.500	12.500	3.200	67,0	81,9	51,1	91,2	82,0	61,3	83,7
Tomaten	9.000	8.600	7.500	14.000	6.400	6.700	3.500	11,9	10,4	8,2	14,3	5,9	5,4	2,8
Spinazie	8.300	5.000	5.510	7.200	12.500	13.000	15.200	27,3	19,1	20,4	23,8	37,6	34,5	38,7
Peen	6.400	4.100	6.700	9.400	13.100	13.000	14.600	8,4	7,0	8,4	11,5	17,7	17,3	18,2
Uien	5.900	8.800	9.200	12.200	12.000	9.000	13.000	3,6	4,5	5,3	9,0	9,6	6,8	8,4
Snijbonen	4.700	2.800	1.800	4.000	3.200	4.000	3.500	25,1	21,6	12,6	24,0	34,6	22,8	38,3
Bloemkool	5.500	5.200	4.900	7.800	6.900	8.600	9.200	7,6	7,6	6,4	9,4	10,8	12,5	15,1
Totaal groente	130.000	103.900	106.200	140.500	144.400	167.200	164.800	12,7	10,8	10,6	13,8	14,9	16,4	15,6

Uit deze tabel kunnen de volgende conclusies worden getrokken.

1. Er bestaat een duidelijke tendens, niet alleen tot een grotere afneming door de industrie in absolute maar ook in relatieve zin. Dit laatste wordt duidelijk in het grotere percentage van de totale aanvoer, dat door de industrie wordt verwerkt.
2. In absolute hoeveelheden uitgedrukt zijn sluitkool en doperwten de belangrijkste verse groenten, die industrieel worden verwerkt. Daarop volgen stamslabonen, spinazie, peen en uien en in gunstige jaren augurken. Ook bloemkool is een belangrijk produkt, terwijl in sommige jaren van de tomaat ook noemenswaardige hoeveelheden worden verwerkt. Opmerkelijk is de regelmatig toenemende belangstelling voor de produkten spinazie, peen en bloemkool, terwijl de andere produkten sterker schommelen.

Dat de hoeveelheid, die de industrie van verschillende produkten afneemt, zeer belangrijk kan zijn, toont eveneens het tweede gedeelte van tabel 1, waarin de verwerkte hoeveelheden zijn uitgedrukt in een percentage van de totale aanvoer.

Bij doperwten en augurken neemt de industrie het leeuwenaandeel op. Bij sluitkool lijkt het cijfer laag; hierbij moet echter worden aangetekend, dat de verwerkte hoeveelheid vergeleken is met de totale aangevoerde hoeveelheid sluitkool. Het is bekend, dat praktisch alleen de herfst-witte kool wordt verwerkt, hiervan bedraagt het percentage verwerkt bijna 100 procent.

Zeer belangrijk is tevens het aandeel dat verwerkt wordt bij de produkten stamslabonen en spinazie. Dit percentage zou, vooral bij spinazie, nog groter zijn wanneer de produktie onder glas en van de zeer vroege open grond buiten beschouwing zou worden gelaten. Men mag dan ook stellen, dat in de hoofdperiode van aanvoer van deze twee produkten de industrie de belangrijkste afnemer is.

De publiekrechtelijke veilplicht maakt het noodzakelijk, dat de fabrieken de produkten, bestemd voor verwerking, door middel van de veilingen betrekken. Dit kan op tweeërlei wijze, nl. door directe aankoop op de veiling en door het onmiddellijk betrekken van de teler, waarbij de partij administratief geveild wordt. Deze laatste figuur wordt veel toegepast, wanneer de teelt op contract plaats heeft. In dit contract wordt tussen de fabrikant en de teler overeengekomen welke oppervlakte wordt gecontracteerd, waarbij meestal een minimum- en een maximum-hoeveelheid af te nemen produkt tegen een vastgestelde prijs wordt overeengekomen.

Voorheen mocht alleen op vaste teeltvergunning gecontracteerd worden; sinds enkele jaren is het mogelijk extra teeltvergunning voor deze contractteelt te verkrijgen. Hierbij blijft de eis gehandhaafd, dat de teler aangesloten is, m.a.w. erkend is als groenteteler.

In de praktijk worden vele variaties van contractteelt gevonden, waarbij echter steeds de bovenvermelde wettelijke basis uitgangspunt is.

Als uitgangspunt voor de kostprijsberekeningen is niet uitsluitend de z.g. contractteelt gekozen, maar is als criterium aangehouden, of een belangrijk deel van het geteelde produkt onder normale omstandigheden door de verwerkende industrie wordt afgenomen.

In 1956 zijn onder leiding van ir. R.P.Lammers van de peulvruchtenstudiecombinatie en op initiatief van verschillende groente- en fruitverwerkende ondernemingen, uitgebreide proeven met de bonenplukmachine gehouden. Daar het zeer waarschijnlijk is, dat de oogst met deze machine steeds grotere vormen gaat aannemen, is in hoofdstuk V een voorlopige kostenberekening van het oogsten met deze machine in vergelijking met het handoogsten opgenomen. Hierbij zij opgemerkt, dat het waarschijnlijk is, dat eerstdaags naast deze Amerikaanse machine, die twee rijen, op een onderlinge afstand van 80 cm, plukt, een goedkopere één-rij-plukkende machine in de handel zal komen. Daar deze laatste machine nog in het proefstadium verkeert, is geen begroting van de kosten opgenomen.

2. Bedrijfseconomische richtlijnen

De kostprijsberekeningen zijn gebaseerd op de kosten en opbrengsten van een juist uitgevoerde, normaal verlopende teelt in een daarvoor geeigend bedrijf.

Onder de kosten zijn uiteraard begrepen: handenarbeid, verricht door ondernemer en gezinsleden, rente van het in het bedrijf geïnvesteerde eigen kapitaal en eventuele andere niet betaalde kosten. In overeenstemming met de gangbare opvattingen in de bedrijfseconomie is bij de berekening van de kosten, verbonden aan het gebruik van de duurzame produktiemiddelen, niet uitgegaan van de prijzen, waarvoor die produktiemiddelen - wellicht vele jaren geleden - zijn aangeschaft, doch van de thans geldende aankoopprijzen (vervangingswaarde). In de berekening is geen beloning voor de eigenlijke ondernemersarbeid en voor het ondernemersrisico opgenomen. Hoewel deze beide factoren strikt genomen wel tot de produktiekosten moeten worden gerekend, is hiervoor moeilijk een waarderingsnorm te vinden. Bovendien is de vaststelling van de hoogte van deze beloning bij prijsregelingen e.d. veel meer een kwestie van beleid dan van calculatie.

De arbeidskosten

De in rekening gebrachte arbeidskosten in tijdloon zijn berekend op basis van het in de Collectieve Arbeidsovereenkomsten voor het jaar 1957/58 vastgestelde loonpeil. De handenarbeid, verricht door de ondernemer en de overige leden van het gezin, is gewaardeerd tegen het loon, inclusief de sociale lasten, dat hiervoor aan vreemd personeel zou moeten worden betaald. (Zie bijlage 1.)

Zowel bij de teelt van stamslabonen, als bij de teelt van spinazie, eisen de oogst en de aflevering van het produkt veel arbeid in een betrekkelijk korte periode.

Bij de oogst van spinazie wordt deze grote arbeidsbehoefte in de meeste gebieden opgevangen door lange arbeidsdagen en inschakeling van gezinsleden of burenhulp. In de kostprijsberekeningen is hiermede rekening gehouden door de oogsturen van de vaste arbeidskrachten - in verband met de vele nacht- en avonduren - 20% hoger te waarderen. Wordt mede gebruik gemaakt van loonarbeidskrachten (Noord-Groningen), dan is voor deze categorie arbeidskrachten de plaatselijk gangbare beloning ingecalculeerd.

Bij de oogst van stamslabonen wordt met uitzondering van de Baronie van Breda veel gebruik gemaakt van losse arbeidskrachten, die een bepaald bedrag per kg krijgen uitbetaald. Dit bedrag varieert van gebied tot gebied, terwijl bovendien vaak voor de diverse plukken verschillende bedragen worden vastgesteld.

Op basis van boekhoudgegevens is aangenomen, dat gemiddeld 10% van het akkoordloon aan loonbelasting en sociale lasten wordt uitbetaald.

Wanneer de ondernemer en zijn gezinsleden de oogstwerkzaamheden verrichten, is als beloning van de arbeid van de gezinsleden een bedrag per uur ingerekend, dat overeenkomt met het akkoordloon, wanneer wordt uitgegaan van een gemiddelde plukprestatie.

De kosten van de duurzame produktiemiddelen

Bij het vaststellen van de kosten van de duurzame produktiemiddelen is, zoals reeds vermeld, uitgegaan van de vervangingswaarde van deze produktiemiddelen.

Over het geïnvesteerde vermogen is een rente berekend van 5% per jaar, overeenkomend met de gebruikelijke rentevoet voor geld, dat in de vorm van eerste hypothecaire leningen door de boerenleenbanken wordt verstrekt.

Voor de duurzame produktiemiddelen, die aan slijtage onderhevig zijn, is het gemiddeld geïnvesteerd vermogen gesteld op 60% van de nieuwwaarde. Voor de grond, die niet aan slijtage onderhevig is, is het geïnvesteerde vermogen gesteld op de waarde, zoals deze volgens de algemeen geldende richtlijnen door de Grondkamers wordt toegestaan.

De afschrijvingspercentages zijn vastgesteld op grond van de levensduur, waarover, naar het oordeel van terzake deskundigen, een nuttig gebruik kan worden verwacht en waarbij rekening wordt gehouden met een eventuele restwaarde.

Daar de afschrijvingskosten van motorwerktuigen, zoals frees en trekker, afhankelijk zijn van het jaarlijkse aantal werkuren, is het afschrijvingspercentage gesplitst in twee onderdelen, nl. een constant en een variabel deel. Het constante deel geeft de jaarlijkse daling van de bedrijfswaarde van het motorwerktuig aan, onafhankelijk van het gebruik. In het variabele deel, uitgedrukt in een percentage per 100 werkuren, komt de waardevermindering tot uiting als gevolg van de normale slijtage van het motorwerktuig.

De onderhoudskosten van de duurzame produktiemiddelen zijn gebaseerd op het onderhoud, dat men bij redelijk goed onderhouden produktiemiddelen gemiddeld over de gehele gebruiksduur mag verwachten. "Groot onderhoud", dat in feite het karakter van vernieuwing draagt (revisie) en waarop dus moet worden afgeschreven, wordt uiteraard buiten de onderhoudskosten gehouden. Onder onderhoudskosten van de grond wordt het verbruik van arbeid en materialen verstaan o.m. het drainagesysteem, de paden, de sloten en andere afscheidingen in goede conditie te houden. Het onderhoud kan zowel in eigen beheer als door derden worden uitgevoerd.

De kosten van materialen

De aangekochte materialen zijn tegen de prijs, franco bedrijf, gewaardeerd. Moeilijker is de waardering van de op de gemengde bedrijven geproduceerde organische mest. Indien in het desbetreffende gebied een normale handel in dit produkt plaats heeft, is de prijs "af boerderij" als kosten van de op het bedrijf geproduceerde mest aangehouden. Indien geen reële markt voor dit produkt bestaat, is de op het bedrijf geproduceerde en verbruikte organische mest gewaardeerd volgens de normen van het L.E.I.-rapport No. 250, waarbij de bemestingswaarde en de waarde van de organische stof als uitgangspunt hebben gediend.

Kosten van diensten van derden

Hiertoe worden o.a. de onderhouds- en teeltwerkzaamheden gerekend, die door derden met bijlevering van materialen en/of gebruik van werktuigen worden verricht.

Als diensten van derden moeten ook de veilingkosten, de fusthuur, de transportkosten, de kosten van de boekhouding, de telefoon en de verschillende heffingen beschouwd worden. Onder deze heffingen vallen die van het Centraal Bureau voor de Tuinbouwveilingen en het Produktschap Groente en Fruit (opbrengstheffing), het Landbouwschap (areaalheffing).

De heffing ten behoeve van het produktenfonds is niet als kostenfactor beschouwd. Hierdoor wordt het mogelijk een indruk te verkrijgen van de rentabiliteit van de teelt, door de berekende kostprijzen te vergelijken met de gemiddelde veilingprijzen, welke in de voorbije jaren zijn behaald. In deze gemiddelde veilingprijzen zijn de uitbetaalde vergoedingsprijzen nl. niet medegerekend. Terwille van de vergelijkbaarheid dient daarom de heffing voor het produktenfonds in de kostprijsberekening ook buiten beschouwing te blijven. Overigens brengt de teelt, in zijn geheel bezien, hier ook geen offer. Wat aan de ene kant in de vorm van heffingen binnen komt, wordt anderzijds in de vorm van vergoedingsprijzen weer uitbetaald.

Voor elke tuinder afzonderlijk vormt de heffing, t.b.v. het produktenfonds, echter wel degelijk een kostenfactor, daar elke tuinder immers het offer van de heffing moet brengen, ook al wordt het door hem aangevoerde produkt volledig verkocht.

Rente van niet-duurzame produktiemiddelen

Voor de niet-duurzame produktiemiddelen (materialen, arbeid, enz.) is 5% rente berekend over de gemiddelde periode, dat het in deze middelen gestoken vermogen is vastgelegd.

Risico teeltmislukking

De berekening van kosten en opbrengsten is gebaseerd op een normaal verlopende teelt. Het risico, verbonden aan het optreden van abnormale produktie-omstandigheden, moet daarom apart worden berekend. Dit kan op tweeërlei wijze geschieden, nl. door de opbrengst te verlagen of de kosten te verhogen.

Wanneer het risico op een oogstmislukking niet groot is, waardoor er weinig invloed op het normale beeld van kosten en opbrengsten wordt uitgeoefend, is het eenvoudiger dit risico in de opbrengst te verwerken. Dit is gebeurd met betrekking tot de kostprijsberekeningen van de spinazie.

Het risico op een oogstmislukking is bij de teelt van stamslabonen vrij groot, waardoor de kwantitatieve opbrengst van jaar tot jaar sterk varieert. Als gevolg van het veelvuldig voorkomen van lage en hoge naast gemiddelde opbrengsten, is het risico ook bij de stamslaboon in de opbrengst verwerkt.

Verdeling en toerekening van de algemene koste

Wanneer in een land- of tuinbouwbedrijf verschillende produkten worden voortgebracht, moeten de totale bedrijfskosten over die produkten worden verdeeld. Van sommige kostenbestanddelen kan men direct zeggen ten behoeve van welk produkt zij zijn gemaakt (b.v.

zaaizaad en pootgoed, stikstofmest, veilingkosten, enz.). Dit zijn de z.g. directe of bijzondere kosten. Er zijn echter ook kosten, welke ten behoeve van alle produkten of enkele produkten tezamen worden gemaakt. Deze indirecte of algemene kosten moeten, wil men de kostprijs per produkt berekenen, over die produkten worden verdeeld.

Hierbij is de verdeling van de kosten van de schuur, de werktuigen en gereedschappen, verlet en algemene werkzaamheden e.d. over enerzijds de teelt van spinazie + nacultuur of de teelt van stamslabonen en anderzijds over de overige teelten het minst moeilijk, daar hierbij de methode wordt toegepast, dat, naarmate een teelt of combinatie van teelten een grotere arbeidsbehoefte medebrengt, zij een groter deel van deze algemene kosten krijgt toebedeeld. Deze methode is logisch, daar het nut dat bepaalde teelten hebben van deze produktiemiddelen meestal samenhangt met de arbeidsbehoefte.

De kosten van de grond zijn op basis van de oppervlakte, die voor de desbetreffende teelt in beslag wordt genomen, verdeeld.

Moeilijker, zoal niet onmogelijk, wordt de verdeling van de kosten, die gemeenschappelijk ten behoeve van de teelt van spinazie en de nateelt worden gemaakt. Wil men niettemin de kostprijs van spinazie berekenen, dan moet schattenderwijs een oplossing worden gezocht voor dit kostenverdelingsvraagstuk. In het algemeen is bij de verdeling van deze kosten rekening gehouden met het relatieve aandeel, dat de spinazie en de nateelt kunnen dragen. Een uitzondering vormt de verdeling van de kosten van de bemesting. Zowel voor de stalmest als voor de voorraadbemesting met fosfor, kali en kalk, is bij deze verdeling meer rekening gehouden met het nut voor de verschillende teelten, alhoewel ook hierbij het draagvermogen in acht is genomen. Hetzelfde geldt wanneer een teelt na de stamslabonenteelt wordt uitgeoefend of wanneer deze gecombineerd met een ander gewas wordt geteeld.

De opbrengsten

De kwantitatieve opbrengsten zijn bij spinazie vastgesteld voor gemiddelde produktie-omstandigheden. In het algemeen is wat de kwaliteit betreft, aanpassing gezocht bij de praktische eisen, die in het desbetreffende gebied gesteld worden, waarbij echter wel de grens bij het al of niet voorkomen van veel zaadkoppen is getrokken. De kwantitatieve opbrengsten zijn bij stamslabonen vast-

gesteld voor normale produktie-omstandigheden op het desbetreffende bedrijfstype. Hierbij is geen rekening gehouden met de pluk, die alleen uitgevoerd wordt, wanneer de prijs hoog is.

3. Keuze van de gebieden

Bij de keuze van de produktiegebieden, voor welke een kostprijsberekening is uitgevoerd, is uitgegaan van twee criteria. In de eerste plaats zijn die gebieden gekozen, waar de teelt van spinazie en/of stamslabonen, bestemd voor fabriekmatige verwerking, een belangrijke plaats inneemt. In de tweede plaats is binnen een bepaald produktiegebied gelet op verschillen in bedrijfstypen en/of teeltwijze. Dit tweede criterium heeft tot gevolg gehad, dat voor enkele gebieden meer dan een kostprijsberekening is opgesteld.

Als toelichting op de keuze van deze gebieden wordt in het hiernavolgende aan de hand van veilinggegevens een overzicht van aanvoer en prijs gegeven. Hierbij moet men zich ervan bewust zijn, dat de veilingaanvoeren niet kloppen met de hoeveelheden, die volgens het C.B.S. fabriekmatig zijn verwerkt (tabel 1). Deze laatste cijfers zijn steeds hoger, hetgeen wijst op de mogelijkheid, dat niet alle door de fabriek verwerkte spinazie ter veiling is aangevoerd. Dat nochtans de veilingcijfers gebruikt zijn vindt zijn oorzaak in het feit, dat alleen deze cijfers per gebied en per week bekend zijn. Bij de bestudering van de tabellen 2 t/m 7 zal men dus steeds moeten bedenken, dat de waarde van de hierin vermelde cijfers niet ligt in hun absolute, maar in hun relatieve betekenis.

De belangrijkste gebieden voor de teelt van fabrieksspinazie

In tabel 2 is een overzicht gegeven van de veilingaanvoer van fabrieksspinazie in vergelijking met de totale aanvoer van spinazie.

Tabel 2

VEILINGAANVOER VAN SPINAZIE (in 1000 tonnen)

	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956
Veilingaanvoer spinazie	29,8	25,6	26,5	29,7	32,6	36,9	38,6
" fabrieks-spinazie	6,8	3,8	4,5	6,0	8,9	9,6	12,2
idem in procenten van de totale aanvoer	23	15	17	20	27	26	32
Aandeel in procenten van aanvoer gedurende de periode week 18 t/m 22 (eind april-begin juni)	36	23	26	34	38	36	38

Uit tabel 2 blijkt, dat de teelt van spinazie in de periode van 1950 - 1956 sterk is toegenomen. Voor het gedeelte, dat door de fabriek is verwerkt geldt, dat na een terugval in de periode van 1950 - 1952, het aandeel in de totale veilingaanvoer sterk is gestegen, zodat in 1956 ongeveer eenderde deel van de totale jaarproduktie door de fabrieken wordt verwerkt. Dit aandeel is nog hoger, wanneer alleen de aanvoer in de periode van eind april tot begin juni wordt bezien. Dit is begrijpelijk, omdat in dat geval de vroege en late spinazie-aanvoer, die praktisch geheel voor verse consumptie wordt aangewend, buiten beschouwing wordt gelaten.

Tabel 3

VEILINGAANVOER VAN FABRIEKSSPINAZIE PER PRODUKTIEGEBIED

Produktiegebied	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956
West-Brabant							
Hoeveelheid in tonnen	2247	1209	895	1284	2004	2861	4021
" " % v.d. totale aanvoer	80	62	50	59	74	75	77
De Kring							
Hoeveelheid in tonnen	1166	883	1033	1199	1660	1400	1321
" " % v.d. totale aanvoer	17	14	17	19	25	21	20
Noord-Groningen							
Hoeveelheid in tonnen	445	249	132	463	1362	1758	2300
" " % v.d. totale aanvoer	37	25	10	34	63	66	71
IJselstreek							
Hoeveelheid in tonnen	345	4	6	416	988	1066	1126
" " % v.d. totale aanvoer	34	1	1	34	55	54	53
Nederland							
Hoeveelheid in tonnen	6.837	3.845	4.478	5.957	8.927	9.579	12.174
" " % v.d. totale aanvoer	23	15	17	20	27	26	32

In tabel 3 is de veilingaanvoer van fabrieksspinazie voor de belangrijke produktiegebieden afzonderlijk vermeld. Tevens is aangegeven welk deel van de totale aanvoer in het desbetreffende gebied door de fabriek is verwerkt. Uit deze tabel blijkt, dat West-Brabant, omvattende het veilinggebied de Baronie van Breda en Bergen op Zoom, het belangrijkste centrum is voor de teelt van

fabrieksspinazie; opmerkelijk is, dat in dit gebied de teelt van spinazie, bestemd voor verse consumptie, verhoudingsgewijs van weinig betekenis is. Dit in tegenstelling tot het gebied De Kring met als voornaamste centrum Leiden e.o., waar ondanks het feit, dat de hoeveelheid spinazie, die door de fabrieken wordt verwerkt, vrij groot is, het aandeel in de totale aanvoer niet meer dan ± 20% bedraagt. Twee centra, die sinds 1953 steeds meer fabrieksspinazie gaan leveren, zijn Noord-Groningen en de IJselstreek. In Noord-Groningen heeft deze uitbreiding voornamelijk plaats in de omgeving van Uithuizen, terwijl in de IJselstreek de teelt in de Noordoostpolder steeds groter omvang krijgt.

Dat de teelt ook buiten deze in tabel 3 genoemde centra van betekenis is blijkt uit het feit, dat deze vier gebieden tezamen ongeveer tweederde deel van de totale aanvoer voor hun rekening nemen. De teelt elders wordt echter zeer verspreid aangetroffen.

Voor een uitvoerige beschrijving van het bedrijfstype en de teeltwijze in de verschillende produktiegebieden zij verwezen naar de toelichtingen op de kostprijsberekeningen, zoals deze verderop in het rapport zijn gegeven. In deze algemene inleiding wordt volstaan met een korte typering.

In West-Brabant wordt de teelt van de fabrieksspinazie zowel op het specifieke groenteteeltbedrijf als op het gemengde land- en tuinbouwbedrijf uitgeoefend. Voor beide bedrijfstypen is een kostprijsberekening opgesteld. De spinazie van het groenteteeltbedrijf in de directe omgeving van Breda wordt ± 14 dagen eerder geoogst als van het gemengde bedrijf. In beide bedrijfstypen heeft een nateelt van prei, witlof enz. plaats. De spinazie, die in de nabije omgeving van Breda wordt geteeld, wordt overwegend reëel geveild, terwijl de spinazie, geteeld op verderaf gelegen bedrijven vaak direct naar de fabriek gaat. Meestal betreft dat op contract geteelde spinazie.

In de omgeving van Leiden wordt weinig spinazie geteeld uitsluitend bestemd om door de fabriek te worden verwerkt. Er heeft dan ook praktisch geen contractteelt plaats. Van de spinazie, die in april en mei wordt aangevoerd, wordt een vrij belangrijk deel door de fabrieken op de veiling gekocht. De beste kwaliteit wordt door de diepvriesindustrie afgenomen.

In de Noordoostpolder wordt steeds meer fabrieksspinazie geteeld, terwijl de teelt in de Koekoekspolder bij IJselmuiden eerder terugloopt dan toeneemt. Voor beide centra is een aparte kostprijsberekening opgesteld.

In Noord-Groningen is de uitbreiding van de spinazieteelt vooral te danken aan het feit, dat de spinazie als voorvrucht voor de teelt van spruitkool gebruikt werd (deelbouw). Deze combinatie heeft echter nadelen, zodat steeds meer tot andere nateelten wordt overgegaan (o.a. boerenkool).

De belangrijkste gebieden voor de teelt van fabrieksstamslabonen

In tabel 4 is een overzicht gegeven van de veilingaanvoer van stamslabonen, bestemd voor industriële verwerking, in vergelijking met de totale aanvoer van stamslabonen.

Tabel 4

VEILINGAANVOER VAN STAMSLABONEN (in 1000 tonnen)

	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956
Veilingaanvoer stamslabonen	41,2	23,5	27,4	29,8	19,3	31,3	23,2
" industrieel verwerkte stamslabonen	10,9	5,4	5,0	8,6	7,1	11,8	10,9
idem in % van de totale aanvoer	26	23	18	29	37	38	47

Uit tabel 4 blijkt, dat de totale veilingaanvoer van stamslabonen van jaar tot jaar sterk varieert. Jaren met een grote aanvoer (1950 en 1955) wisselen of met jaren met een geringe aanvoer (1951, 1956 en vooral 1954). Uiteraard varieert hiermede ook de hoeveelheid, die door de fabriek is verwerkt. Ondanks deze sterke variatie wordt de indruk gevestigd, dat het industriële aandeel in de laatste jaren toeneemt. Immers het percentage van de totale aanvoer is zowel in de jaren 1954 en 1956 met een geringe aanvoer, als in 1955, een jaar met grote aanvoer, hoger dan in de voorgaande jaren.

Tabel 5

VEILINGAANVOER VAN FABRIEKS-STAMSLABONEN PER PRODUKTIEGEBIED

	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956
West-Brabant							
hoeveelheid in tonnen	3.333	1.716	1.309	1.843	2.084	2.895	2.938
in % v.d. totale aanvoer	57	65	51	66	82	80	78
Drente (Hoogeveen e.o.)							
hoeveelheid in tonnen	2.378	1.339	1.347	2.048	784	2.737	1.943
in % v.d. totale aanvoer	92	93	90	92	91	98	90
Venlo e.o.							
hoeveelheid in tonnen	605	374	241	861	1.047	690	1.391
in % v.d.totale aanvoer	18	15	9	27	40	24	49
Zuidhollandse Eilanden							
hoeveelheid in tonnen	1.189	488	231	575	882	1.000	1.379
in % v.d.totale aanvoer	19	17	7	19	33	25	38
Groningen e.o.							
hoeveelheid in tonnen	1.056	687	605	879	457	1.064	596
in % v.d. totale aanvoer	53	66	56	67	72	70	77
Nederland							
hoeveelheid in tonnen	10.896	5.389	5.047	8.648	7.091	11.771	10.888
in % v.d.totale aanvoer	26	23	18	29	37	38	47

In tabel 5 is de aanvoer van enkele belangrijke produktiegebieden vermeld, waarbij tevens het aandeel van de totale aanvoer van stamslabonen is aangegeven.

Evenals bij de spinazie is het westelijk deel van Noordbrabant het belangrijkste produktiegebied voor stambonen, die industrieel worden verwerkt. Het tweede belangrijke gebied is Hoogeveen en omstreken, waar de teelt van stamslabonen, bestemd voor de fabriek, reeds oud is. In deze twee gebieden wordt het grootste deel van alle aangewende bonen door de fabrieken verwerkt, hetgeen tot uitdrukking komt in het aandeel in procenten van de totale aanvoer. Men mag dan ook stellen, dat het westelijk deel van Noordbrabant en Hoogeveen e.o. sterk gespecialiseerd zijn op de teelt van het voor de industrie geschikte produkt.

Belangrijke hoeveelheden worden eveneens geleverd door Venlo e.o. en de Zuidhollandse Eilanden. In deze gebieden is de produktie echter niet in de eerste plaats op het fabrieksprodukt gericht, hetgeen tot uitdrukking komt in het relatief lage percentage van de totale aanvoer.

Dit geldt wel voor het gebied Groningen e.o. waar vooral de laatste jaren in het centrum Winschoten steeds meer bonenteelt op contract wordt uitgeoefend.

In de genoemde gebieden wordt bijna driekwart van de totale fabrieksproduktie voortgebracht.

Voor een uitvoerige beschrijving van het bedrijfstype en de teeltwijze in de verschillende produktiegebieden zij verwezen naar de toelichtingen op de kostprijsberekeningen, zoals deze verderop in het rapport zijn gegeven. In deze algemene inleiding wordt volstaan met een korte typering.

In het westelijk deel van Noordbrabant wordt de teelt voornamelijk op het gemengde land- en tuinbouwbedrijf gevonden, waarbij de oppervlakte per bedrijf gemiddeld ± 30 are is. De teelt wordt volvelds uitgeoefend; het plukken van de bonen geschiedt overwegend door het gezin.

In Drente worden de meeste bonen op het kleine, gemengde landbouwbedrijf geteeld met een gemiddelde oppervlakte per bedrijf van ± 50 are. Deze teelt, die in de omgeving van Hoogeveen wordt uitgeoefend, vormt een belangrijke bijdrage in het inkomen van de agrarische bevolking. Tijdens de pluk wordt - in tegenstelling tot het

westelijk deel van Noordbrabant - vrij veel los personeel aangetrokken. Een aparte kostprijsberekening is voor het centrum Nieuw-Amsterdam opgesteld, waar de teelt op het grotere landbouwbedrijf steeds meer betekenis krijgt, mede dank zij de mogelijkheid van een bijzondere teeltvergunning. Dit laatste is tevens oorzaak van de vrij snelle uitbreiding van het centrum Winschoten in Groningen, waar de teelt op het landbouwbedrijf steeds belangrijker wordt. De teelt is hier vrij extensief, hetgeen tot uitdrukking komt in het eenmalig plukken van de bonen, waarbij grote aantallen losse arbeidskrachten in enkele dagen de velden leeg plukken.

Op de Zuidhollandse Eilanden en in Venlo e.o. worden de stamslabonen overwegend in combinatie met een ander gewas geteeld. Op de Zuidhollandse Eilanden betreft dit de spruitkool, terwijl in Venlo e.o. de bonen in combinatie met prei of kool (meestal groene kool of bloemkool) worden geteeld. De combinatieteelt brengt minder kosten mede dan de volveldse teelt; de opbrengsten zijn echter ook beduidend lager.

In Venlo e.o. wordt deze teelt vroeg uitgeoefend (oogst in de maand juli), opdat de combinatieteelt beter slaagt. Dit geldt eveneens - alhoewel in mindere mate - voor de teelt op de Zuidhollandse Eilanden.

Alhoewel de nateelt van stamslabonen in Venlo van grote betekenis is, werd geen kostprijsberekening voor deze teeltwijze opgesteld, omdat deze bonen, waarvan de oogst laat valt, weinig door de fabrieken worden verwerkt.

HOOFDSTUK II

SAMENVATTING VAN DE RESULTATEN

1. Kostprijs en kostprijsverschillen bij spinazie

Tabel 6

OVERZICHT VAN DE PRODUKTIEKOSTEN EN KG-OPBRENGSTEN PER HA EN DE KOSTPRIJZEN VAN FABRIEKSSPINAZIE IN VERSCHILLENDE TEELTGEBIEDEN
(Voorcalculatie 1958)

	Leiden e.o.	Etten-Oudenbosch	Baronie Breda	IJselmuiden	Nrd.-Gron. (deelbouw)	Noordoostpolder
Kosten van de grond	262	92	124	100	90	157
Kosten overige duurzame produktiemiddelen	224	96	115	217	139	114
Kosten van bewerking:						
a. arbeid oogsten en veilingklaarmaken	731	279	359	279	276	223
b. overige arbeid	324	375	215	123	107	103
c. paarden, c.q. trekkerkosten	-	88	68	-	82	-
d. werk door derden	84	-	-	12	10	43
e. organische mest	625 1)	225	423	101	-	-
f. kunstmest	290	244	154	260	192	122
g. zaad	560	144	240	400	160	208
h. overige materialen	88	-	-	12	68	82
Afleveringskosten	383 2)	217	381	311	146	135
Overige kosten	114	83	84	86	38	48
Totale kosten in gld. per ha	3.685	1.843	2.163	1.901	1.308	1.235
Kg-opbrengst per ha	35.000	21.000	26.000	27.500	25.000	25.000
Kostprijs per 100 kg	10,53	8,78	8,32	6,91	5,23	4,94
Aanvoerperiode	1ehelft mei	2ehelft mei	1ehelft mei	2ehelft mei	eind mei begin juni	eind mei

1) inclusief het op het land spuiten

2) exclusief transportkosten veiling naar fabriek

Uit tabel 6 blijkt in de eerste plaats, dat er grote verschillen bestaan in kosten tussen de verschillende gebieden. Deze variëren met name tussen f. 3.685,- voor het gebied Leiden en f. 1.235,- voor de Noordoostpolder. Welke zijn de oorzaken van deze verschillen?

Met uitzondering van het gebied Leiden, variëren de kosten van de grond niet sterk. De hoge kosten voor Leiden e.o. houden verband met de hoge grondprijs in dit gebied.

De betrekkelijk hoge kosten van de overige duurzame produktiemiddelen in Leiden en IJselmuiden houden o.a. verband met het bezit van een fraismachine en de kosten voor de transportmiddelen. Overigens wordt verwezen naar tabel 7.

Tabel 7

AANDEEL KOSTEN DUURZAME PRODUKTIEMIDDELEN IN GLD/HA

	Leiden e.o.	Etten-Oudenbosch	Baronie Breda	IJselmuiden	Nrd.-Gron. (deelbouw)	Noordoostpolder
Schuur	40,-	49,-	48,-	14,-	57,-	in pachtprijs
Tweewielige of 4-wielige trekker	91,-			120,-		83,-
Transportmiddelen	74,-	22,-	25,-	55,-	38,-	17,-
Klein gereedschap	29,-	25,-	42,-	28,-		14,-
Totaal	224,-	96,-	115,-	217,-	139,-[1)]	114,-

1) inclusief f. 44,- kosten duurzame produktiemiddelen voor rekening van de landbouwer

De kosten van de arbeid maken een belangrijk deel van de totale kosten uit, nl. variërend van 25 tot 44 procent. Tabel 8 geeft een nadere specificatie van het verbruik aan arbeid, paarde- en trekkeruren en het werk door derden.

Tabel 8

VERBRUIK VAN ARBEIDS-, PAARDE- EN TREKKERUREN EN WERK DOOR DERDEN

	Leiden e.o.			Etten/Oudenbosch			Baronie v. Breda			IJselmuiden			Nrd.Groningen			Noordoostpolder		
	m. u.	p.u. of t.u.	w.d. derd.	m. u.	p.u. of t.u.	w.d. derd.	m. u.	p.u. of t.u.	w.d. derd.	m. u.	p.u. of t.u.	w.d. derd.	m. u.	p.u. of t.u.	w.d. derd.	m. u.	p.u. of t.u.	w.d. derd.
Org. mest vervoeren en spreiden	-	-	-	40	25	-	50	30	-	12½	5	-		-	-	-	-	-
Kunstmest strooien	9	-	-	13½	-	-	6½	-	-	9	½	-	9	3	-	6	1½	
Grondbewerking	151	16	84	31	27	-	58	24	-	36½	16½	12	13½	12½	-	10½	10½	18
Zaaien		-	-	25	-	-	6	-	-	8	-	-	3	3	10	-	-	25
Onkruidbestrijding	-	-	-	100	-	-	-	-	-	-	-	-	20	-	-	25	-	-
Ziektebestrijding	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	-	-	12	-	-
Oogsten + veilingklaarmaken	315	-	-	130	18	-	200	-	-	125	-	-	113	12	-	100	15	-
Afleveren	88	-	-	26	13	-	78	32	-	38	22	-	-	-	-	-	-	-
Verlet en algemene werkzaamheden	29	-	-	22	-	-	19½	-	-	17½	-	-	3½	-	-	11½	-	-
Totaal	600	16	84	387½	83	-	418	86	-	246½	44	12	174	30½	10	165	27	43

Uit tabel 8 blijkt, dat er belangrijke verschillen ten aanzien van het arbeidsverbruik bestaan. Opmerkelijk laag is het arbeidsverbruik in Noord-Groningen en de Noordoostpolder en zeer hoog in Leiden. De gebieden zouden als volgt getypeerd kunnen worden.

a. In Leiden e.o. wordt de grond door derden geploegd en door de tuinder zelf gefraisd. Het zaaiklaarmaken kost zeer veel arbeid, nl. gemiddeld 100 uur meer dan in de andere gebieden. De grond wordt met de hand geëgd, getrapt, geklauwd en gerold; Het oogsten en veilingklaarmaken kost in dit centrum zeer veel arbeid. Enerzijds is dit het gevolg van de hoge kg-opbrengst, anderzijds van het feit, dat de spinazie niet grof gesneden wordt en in kisten van 8 kg wordt verpakt. Het vervoer naar de veiling geschiedt per schuit, terwijl het hoge aantal uren verlet en algemene werkzaamheden het gevolg is van het feit, dat dit aantal verkregen wordt door een bepaald percentage van het totale arbeidsverbruik te nemen. Is dit laatste hoog, dan is het aantal verleturen eveneens aan de hoge kant.

b. Zowel in Etten-Oudenbosch als in de Baronie van Breda is het arbeidsverbruik aan de hoge kant. In beide gebieden wordt nog regelmatig stalmest op het land gebracht, hetgeen vrij veel arbeid vraagt. De grondbewerking geschiedt met behulp van paarden. Het hogere aantal zaaiuren voor Etten-Oudenbosch is het gevolg van het op rijen zaaien met de handzaaimachine. In de Baronie van Breda kan breedwerpig worden gezaaid; het land is meer onkruidvrij. Hiermee hangt eveneens samen, dat in Etten-Oudenbosch 100 uur aan onkruidbestrijding moet worden besteed. In Etten-Oudenbosch daarentegen is het aantal uren, besteed aan oogsten, veilingklaarmaken en afleveren beduidend lager dan in de Baronie van Breda. Dit hangt voor een deel samen met de lagere opbrengst in Etten-Oudenbosch. Belangrijk is echter ook de omstandigheid, dat de spinazie in Breda afgewogen, in kisten van 8 kg, ter veiling wordt aangevoerd, terwijl de spinazie uit Etten-Oudenbosch ongewogen wordt afgeleverd. Het resultaat is, dat de uiteindelijke arbeidsbehoefte in beide gebieden geen groot verschil meer te zien geeft.

c. In IJselmuiden ligt de arbeidsbehoefte over de gehele linie lager dan in het westelijke deel van Noordbrabant. Er wordt minder stalmest verbruikt en de oogst- en afleveringsarbeid is beduidend minder, hetgeen verband houdt met het feit, dat de spinazie grover geoogst wordt, ongewogen in kisten van ± 15 kg wordt gedaan en minder tijd voor aflevering noodzakelijk is.

d. De arbeidsbehoefte van de teelt in Noord-Groningen is praktisch gelijk aan die van de Noordoostpolder. In beide gebieden wordt de teelt op een extensieve wijze uitgeoefend. De spinazie wordt grof geoogst en los verladen op vrachtauto's van de fabrieken.

De kosten van de materialen maken in de verschillende teeltcentra een belangrijk percentage van de totale kosten uit. Dit aandeel varieert van 32 tot 42 procent.

In Leiden vallen de zeer hoge kosten van de organische mest (vloeibare, op het land gespoten mest) en van het zaad op. Van beide wordt veel gebruikt,nl. 1½ hl vloeimest per Rijnlandse roe en ½ kg zaad per roe. Dit hoge materiaalverbruik onderstreept nogmaals de intensieve teelt van spinazie in het gebied van Leiden.

Ook in het westelijk deel van Noordbrabant en in IJselmuiden wordt een organische bemesting regelmatig toegepast. In IJselmuiden wordt bovendien vrij veel zaad verbruikt.

Opmerkelijk laag zijn de kosten van de kunstmest in de Noordoostpolder, daar in dit gebied geen kalibemesting behoeft plaats te hebben.

Onder overige materialen worden voornamelijk de bestrijdingsmiddelen, gebruikt ter bestrijding van de wolf, verstaan.

De afleveringskosten variëren van f. 383,- tot f.135,-. Deze verschillen houden verband met verschillen in kg-opbrengst, veilingpercentage, fusthuur, wijze van afzet (direct naar fabriek,zoals in Noord-Groningen en de Noordoostpolder of via de veiling, zoals dit in de andere gebieden geschiedt). Zie in dit verband het verschil in afleveringsarbeid in tabel 8.

In de overige kosten zijn naast de kosten van administratie, de rente niet-duurzame produktiemiddelen en de heffing van het Landbouwschap, de kosten van verlet en algemene werkzaamheden opgenomen.

Als gevolg van het feit, dat de arbeidsbehoefte in de verschillende gebieden sterk verschilt en het aantal uren verlet en algemene werkzaamheden is vastgesteld door middel van een percentage van het totale arbeidsverbruik, zijn voornamelijk de verschillen in overige kosten ontstaan.

De kostprijs ontstaat tenslotte door deling van de totale kosten door de kg-opbrengst. De hoogste kg-opbrengst, nl. 35.000 kg per ha, wordt gemiddeld in Leiden e.o. verkregen. Door de hoge kosten is de kostprijs ruim 10 ct.per kg. Bij opbrengst van 21 tot 26 ton

per ha ligt de kostprijs in Etten-Oudenbosch en de Baronie van Breda op resp. 8,8 en 8,3 ct. per kg. Daarna volgt IJselmuiden met een kostprijs van 6,9 ct/kg bij een kg-opbrengst van 27½ ton per ha. Het laagst is de kostprijs op het landbouwbedrijf in Noord-Groningen en de Noordoostpolder, waarbij een kg-opbrengst van 25 ton/ha, de kostprijs resp. 5,2 en 4,9 ct.per kg bedraagt. Het produkt van het landbouwbedrijf is, wat de kwaliteit betreft, niet vergelijkbaar met het produkt van het tuinbouwbedrijf.

2. Opbrengstprijs en kostprijs

In tabel 9 is een overzicht gegeven van de prijs van de voor fabriekmatige verwerking afgeleverde spinazie in de verschillende gebieden.

Tabel 9

VEILINGPRIJS VAN FABRIEKSSPINAZIE IN GLDS PER 100 KG

Gebied	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	Kostprijs 1958
De Kring	8,62	9,27	9,53	9,96	12,86	12,09	12,22	10,53
Baronie van Breda	7,92	7,63	7,32	9,88	10,97	9,26	8,98	8,55 1)
IJselstreek	6,66	8,00	8,00	8,84	9,55	9,60	8,98	6,91 2)
Noord-Groningen	7,07	5,99	9,70	11,12	7,21	9,00	8,49	5,23
Nederland	8,13	8,38	8,56	9,91	10,84	9,64	9,50	

1) gemiddelde van Breda e.o. en Oudenbosch/Etten-Leur

2) kostprijs IJselmuiden; kostprijs Noordoostpolder is 4,94

Uit bovenstaande tabel blijkt, dat de prijs in de Kring steeds hoger is dan in de andere centra, hetgeen een gevolg is van de vroege aanvoer van een goed kwaliteitsprodukt. Voor het overige zijn de verschillen van gebied tot gebied vaak groot, maar niet systematisch gericht. De oorzaak van deze variaties ligt in het feit, dat in het ene jaar het percentage, tegen een vaste prijs geleverd, groter is dan in het andere jaar. Dit percentage wisselt ook sterk van gebied tot gebied.

Als de opbrengstprijs vergeleken wordt met de kostprijs, mag geconcludeerd worden, dat de teelt in de afgelopen jaren rendabel is geweest. Dit geldt tenminste voor de omstandigheid, dat de totale aanvoer afgenomen is, daar de in tabel 9 vermelde opbrengstprijs alleen betrekking heeft op het verkochte produkt.

De hogere kostprijs van de teelt in Leiden e.o. ten opzichte van de Baronie van Breda wordt ruimschoots vergoed door een hogere opbrengstprijs. Dit is niet het geval met de hogere kostprijzen van de Baronie van Breda en IJselmuiden, wanneer deze gebieden vergeleken worden met Noord-Groningen en de Noordoostpolder.

De conclusie is daarom gewettigd, dat de extensieve teelt op het grotere bedrijf gedurende de laatste jaren meer rendabel is geweest dan de meer intensieve teelt op het kleine bedrijf.

De kwaliteit van het produkt van het kleine bedrijf is echter over het algemeen beter.

3. Kostprijs en kostprijsverschillen bij stamslabonen

Tabel 10

OVERZICHT VAN DE PRODUKTIEKOSTEN EN KG-OPBRENGSTEN PER HA EN DE KOSTPRIJZEN VAN STAMSLABONEN IN VERSCHILLENDE TEELTGEBIEDEN
(Voorcalculatie 1958)

Teeltcentrum	Baronie van Breda	Hoogeveen e.o.	Erica-N.Amsterdam	Winschoten e.o.	Venlo e.o.	Zuidhollandse Eilanden
Teeltwijze	vol-velds	vol-velds	vol-velds	vol-velds	comb. prei	comb. spruiten
Kosten van de grond	262	161	156	206	127	300
Kosten overige duurzame produktiemiddelen	242	150	145	158	104	81
Kosten van bewerking:						
a.arbeid oogsten en veil.klaarmaken	1.263	1.403	1.408	1.105	764	938
b.overige arbeid	737	891	799	634	218	310
c.paarde-, c.q. trekkerkosten	83	130	116	92	76	-
d.werk door derden	-	-	-	-	38	29
e.organische mest	225	120	67	-	68	-
f.kunstmest	235	290	295	189	177	120
g.zaad	477	300	300	575	423	292
h.overige materialen	23	45	46	-	1	26
i.kosten overzaaien	-	25	41	-	234	-
Afleveringskosten	572	547	425	351	216	153
Overige kosten	198	163	173	141	74	73
Totale kosten in gld. per ha	4.317	4.225	3.971	3.451	2.520	2.322
Kg-opbrengst per ha	9.000	11.000	10.000	9.000	7.000	6.000
Kostprijs per 100 kg	47,97	38,42	39,71	38,34	36,-	38,71
Aanvoerperiode	aug.-sept.	aug.-½sept.	aug.-sept.	aug.-lehelft sept.	eind juli beg. aug.	le helft aug.

Uit tabel 10 blijkt in de eerste plaats, dat de kosten en de opbrengsten bij de volveldsteelt beduidend hoger zijn dan bij de teelt van stamslabonen in combinatie met een ander gewas. Dit is begrijpelijk, wanneer men bedenkt, dat een belangrijk deel van de teelt- e.a. kosten over twee gewassen verdeeld kan worden (kosten van de grond, onkruidbestrijding, mest en algemene kosten). Hiertegenover staan echter beduidend lagere kg-opbrengsten als gevolg van standplaatsconcurrentie met het andere gewas. Gemiddeld werd een ongeveer gelijke kostprijs, zowel bij de volvelds- als bij de combinatieteelt berekend. Hierbij zij echter opgemerkt, dat het moeilijk was om een aanvaardbare oplossing voor de verdeling van de gemeenschappelijke kosten over de beide gewassen te vinden. Dit geldt wel in het bijzonder ten aanzien van de kosten van de onkruidbestrijding (zie de toelichtingen bij de desbetreffende kostprijsberekeningen).

3. 1. Kosten volveldsteelt

De totale kosten variëren van f. 3.451,- tot f. 4.317,-. Welke zijn de oorzaken van deze variatie?

Bij de vaststelling van de kosten van de grond is in de Drentse gebieden uitgegaan van een pacht van f.100,- à f.110,-/ha bruto, in Winschoten van een pacht van f.150,-/ha en in de Baronie van Breda van de grondwaarde van f.4000,-/ha.

De kosten van de overige duurzame produktiemiddelen zijn in de Baronie van Breda hoger dan in de andere gebieden. Onder deze kosten overige duurzame produktiemiddelen wordt het aandeel van de kosten van de schuur, de eventuele frais of trekker, de luchtbandenwagen en het overig gereedschap verstaan.

De kosten van de arbeid maken een belangrijk deel uit van de totale kosten, nl. 49 tot 58 procent. Dit betreft de arbeid exclusief het onderhoud van grond en andere duurzame produktiemiddelen.

Tabel 11 geeft een nader overzicht van de verbruikte arbeid, waarbij de oogstarbeid niet alleen in uren, maar tevens in geld is uitgedrukt, omdat het oogsten veelal in akkoord verricht wordt. Ook het verbruik van paarde-, c.q. trekkeruren is aangegeven.

Tabel 11

OVERZICHT VAN HET VERBRUIK VAN ARBEIDS-, PAARDE- EN TREKKER-UREN EN AKKOORDWERK

	Baronie van Breda		Hoogeveen e.o.		Erica-Nieuw Amsterdam		Winschoten e.o.	
	handenarbeid	trekkerpaard	handenarbeid	trekkerpaard	handenarbeid	trekkerpaard	handenarbeid	trekkerpaard
Org.mest vervoeren en spreiden in uren	30	20	30	16	16½	9	-	-
Kunstmest strooien " "	13	1	17	1	17	1	4	4
Grondbewerking " "	55	45	55	50	60	55	54	54
Zaaien en ev. overzaaien " "	60	-	75	1	45	1	4	4
Onkruidbestrijding " "	250	-	250	-	260	10	270	-
Ziektebestrijding " "	4	-	8	-	8	-	-	-
Oogsten en veil.klaarmaken[1] in uren	1085	-	109	37	152	17	60	12
" " " in akk.loon	-	-	1265	-	1150	-	990	-
" " in glds	1263	-	1472	46	1439	21	1140	15
Afleveren in uren	70	40	27	27	50	20	20	20
Verlet en alg.werkz.heden in uren	42	-	34	-	45½	-	31	-

1) inclusief transport op het bedrijf

De verschillen in hoeveelheid arbeid, besteed aan het vervoeren en spreiden van de organische mest hangen samen met de hoeveelheid organische mest, die verbruikt wordt.

Het kunstmest strooien wordt alleen in Winschoten e.o. overwegend machinaal gedaan.

De verschillen in arbeid besteed aan de grondbewerking zijn klein. Belangrijk zijn de verschillen in zaai-arbeid. In Winschoten wordt machinaal gezaaid, hetgeen weinig arbeid vraagt, maar wel veel zaad (zie tabel 10 op blz.25). In de andere gebieden wordt met de hand gezaaid, al of niet met behulp van een pootstok.

De onkruidbestrijding eist veel arbeidsuren. In alle gebieden bestaat de onkruidbestrijding overwegend uit schoffelen (hand- en/of rolschoffel), hakken en wieden. Het mechanisch schoffelen komt nog weinig voor; alleen in Erica-Nieuw-Amsterdam wordt op meerdere bedrijven enkele malen met de paardeschoffel gewerkt. De ziektebestrijding eist weinig arbeidsuren. Veruit het belangrijkste deel van

de arbeidskosten worden door het oogsten en veilingklaarmaken veroorzaakt. In de Baronie van Breda wordt de arbeid voor het oogsten nog hoofdzakelijk door het gezin geleverd. Dit kan, omdat enerzijds de oppervlakte bonen per bedrijf klein is en anderzijds de gezinnen relatief groot zijn. In de andere gebieden worden de bonen overwegend door los personeel, meestal in akkoordloon, geplukt. De tuinder zelf zorgt voor toezicht, wegen, sorteren, wassen enz. De gegevens uit tabel 11 zijn voor de verschillende gebieden moeilijk vergelijkbaar, daar de hoeveelheid oogstarbeid sterk samenhangt met de kg-opbrengst en met het aantal keren, dat geplukt wordt. Bovendien verschilt het akkoordloon per kg geoogst produkt. In tabel 12 is daarom een nadere specificatie van de oogstkosten gegeven.

Tabel 12

OORZAKEN VAN DE VERSCHILLEN IN KOSTEN VAN HET OOGSTEN

	Baronie van Breda	Hoogeveen e.o.	Erica-Nieuw-Amsterdam	Winschoten e.o.
Aantal malen plukken	2x	3x	3x	1x
Kosten plukken per 100 kg	13,11	11,50	11,50	11,-
" veilingklaarmaken per 100 kg	0,80	2,30	3,10	1,40
Totale kosten oogsten per 100 kg	13,90	13,80	14,60	12,40
Kg-opbrengst	10.000	11.000	10.000	9.000

Uit tabel 12 blijkt, dat de plukkosten per kg geoogst produkt elkaar niet veel ontlopen. Wel zij opgemerkt, dat de kosten in de Baronie van Breda waar de pluk door het gezin wordt verzorgd, min of meer afgestemd is op de akkoordlonen in dit gebied. Dat de plukkosten in Winschoten iets lager zijn houdt o.a. verband met het in één keer plukken van de bonen.

De kosten van het toezicht, het transport op het bedrijf en het veilingklaarmaken varieert daarentegen sterk. De lage kosten in de Baronie van Breda worden veroorzaakt door het feit, dat hier geen toezicht op het plukken behoeft te zijn, zodat de kosten uitsluitend die van het transport op het bedrijf, sorteren en wassen betreft. Dat deze kosten in Winschoten lager zijn dan in de Drente gebieden is het gevolg van een éénmalig plukken, waarbij in enkele dagen tijds de totale oppervlakte wordt geplukt.

De arbeid, besteed aan het afleveren van het produkt, varieert van gebied tot gebied al naar de afstanden tot de verzamelplaats, de wachttijd en het aantal malen, dat afgeleverd wordt.

Het aantal uren verlet en algemene werkzaamheden is - evenals bij de spinazie - afhankelijk van de totale arbeidsbehoefte van de teelt.

De kosten van de materialen vormen een belangrijk aandeel in de totale kosten nl. variërend van 19 tot 22%. De kosten van de organische mest zijn in de Baronie van Breda het hoogst als gevolg van een jaarlijkse gift van 25 ton per ha, die gewaardeerd is tegen f.9,- per ton, zijnde de verkoopprijs af bedrijf. In Hoogeveen e.o. wordt éénmaal in de twee jaar een gift van 50 ton per ha op het eigen bedrijf geproduceerde mest gegeven.Hiervan is 40% tegen een prijs van f.6,- per ton aan de bonen toegerekend. In Erica-Nieuw Amsterdam krijgt de grond éénmaal per drie of vier jaar een stalmestgift van ± 30 ton. Deze stalmest wordt aangekocht tegen gemiddeld f.7,50 per ton en is voor 30% aan de bonen toegerekend. In Winschoten wordt geen stalmest gegeven.

De verschillen in kosten van de kunstmest worden geheel veroorzaakt door verschillen in hoeveelheden en niet door verschillen in soorten van kunstmest.

De verschillen in kosten van het zaad zijn voornamelijk het gevolg van hoeveelheidsverschillen. In de Drentse gebieden wordt 60 kg zaad gegeven, in de Baronie van Breda 90 kg en in Winschoten e.o. 100 kg. Het verschil tussen de Drentse gebieden en Winschoten is het gevolg van hand-zaaiing in Drente en machinale zaaiing in Winschoten. De laatste methode eist meer zaad. Het hoge verbruik in de Baronie van Breda houdt verband met de lichte grond, waar een nauwere plantafstand vereist is.

De overige materialen zijn bestrijdingsmiddelen.

De kosten van aflevering bedragen nog 10-13% van de totale kosten. Hieronder volgt een specificatie per 100 kg produkt.

Tabel 13

SPECIFICATIE AFLEVERINGSKOSTEN PER 100 KG PRODUKT

	Baronie van Breda	Hoogeveen e.o.	Erica-Nieuw Amsterdam	Winschoten e.o.
Transport naar veiling/veren.plaats	1,95	0,77	1,20	0,70
Fusthuur	0,21	4,20 2)	0,10	0,25
Veilingkosten	4,20 1)		2,94	2,94
(Veilingpercentage)	(10%)	(10%)	(7%)	(7%)
Totale kosten per 100 kg produkt	6,36	4,97	4,24	3,89

1) inclusief transport verenigingsplaats naar veiling Breda

2) idem + zakhuur

Uit tabel 13 blijkt, dat de verschillen hun voornaamste oorzaak enerzijds hebben in de verschillen in veilingpercentage en anderzijds in de kosten voor het transport, waarbij de wachturen en de hoeveelheden per keer een belangrijke invloed uitoefenen (zie toelichtingen op de betreffende kostprijsberekeningen).

De variatie in de overige kosten, omvattende de kosten van administratie e.a. algemene kosten, rente niet-duurzame produktiemiddelen, verlet en algemene werkzaamheden en de areaalheffing van het Landbouwschap, is niet groot.

3. 2. Kosten teelt in combinatie met andere gewassen

De totale kosten van deze teeltwijze zijn in Venlo en de Zuidhollandse Eilanden praktisch gelijk. Door een hogere kg-opbrengst van de teelt in Venlo, in combinatie met de teelt van zaaiprei, is de kostprijs lager dan van de bonen, geteeld in combinatie met spruitkool op de Zuidhollandse Eilanden.

Uit tabel 10 op blz. 25 blijkt, dat de verschillende kostenbestanddelen wel vrij sterk variëren.

De kosten van de grond zijn op de Zuidhollandse Eilanden veel hoger dan in Venlo, omdat uitgegaan is van de teelt op zaaiklaar gehuurd land.

De kosten van het oogsten en veilingklaarmaken bedragen op de Zuidhollandse Eilanden f.15,60 per 100 kg en in Venlo f.10,90 per 100 kg. Dit belangrijke kostenverschil is in de eerste plaats het gevolg van het verschil in akkoordloon. Dit bedraagt in Venlo 10 ct/kg en op de Zuidhollandse Eilanden 13 ct/kg. Bovendien vragen de overige werkzaamheden (toezicht, transport op bedrijf, wassen, sorteren, wegen) op de Zuidhollandse Eilanden ruim tweemaal meer arbeid. De overige arbeidskosten zijn op de Zuidhollandse Eilanden eveneens hoger, hoofdzakelijk als gevolg van meer uren, besteed aan de onkruidbestrijding.

In Venlo zijn de transportkosten echter belangrijk hoger, hetgeen tot uitdrukking komt in de autokosten (f.71,-), een gevolg van de verspreide ligging van de verschillende kavels. Ook de organische bemesting brengt meer kosten mee. De hogere zaadkosten zijn het gevolg van de hogere zaadprijs.

Belangrijk zijn eveneens de kosten van het overzaaien in Venlo, een gevolg van het feit, dat door het vroege tijdstip waarop gezaaid wordt gerekend moet worden op éénmaal per twee jaar overzaaien.

De afleveringskosten bedragen 2½ à 3 ct. per kg, hetgeen belangrijk lager is dan in de andere gebieden. Dit is het gevolg van een belangrijk lager veilingpercentage nl. in Venlo 3,65% en in Barendrecht 2,65%.

3. 3. Kostprijs van stamslabonen

Tabel 14

KOSTPRIJS EN AANVOERPERIODE VAN STAMSLABONEN

Teeltcentrum	Baronie van Breda	Hoogeveen e.o.	Erica-Nieuw Amsterdam	Winschoten e.o.	Venlo	Zuidhollandse Eilanden
Teeltwijze	volvelds	volvelds	volvelds	volvelds	comb. prei	comb. spruiten
Totale kosten in gld. per ha	4317	4225	3971	3451	2520	2322
Kg-opbrengst per ha	9.000	11.000	10.000	9.000	7.000	6.000
Kostprijs in gld. per 100 kg	47,97	38,42	39,71	38,34	36,-	38,71
Aanvoerperiode	aug.-sept.	aug.-½sept.	aug,-sept.	aug.-½sept.	eind juli beg. aug.	1e helft aug.

Wanneer de totale kosten per ha gedeeld worden door de gemiddelde kg-opbrengst, verkrijgt men de kostprijs. De in tabel 14 vermelde kg-opbrengsten zijn gemiddelden over een aantal jaren. Bij de beoordeling van dit cijfer beseffe men, dat de variatie van jaar tot jaar groot is en dat het daarom moeilijk is een goede norm voor het gemiddelde over een aantal jaren vast te stellen. Dat de kostprijs sterk afhankelijk is van de hoogte van de kg-opbrengst moge het volgende voorbeeld voor Hoogeveen e.o. verduidelijken.

	Opbrengst 6000 kg/ha	Opbrengst 12000 kg/ha
Kosten per 100 kg excl. oogst- en aflevering	36,-	18,-
Kosten oogsten per 100 kg	17,50	12,50
" afleveren per 100 kg	5,-	5,-
Totale kosten per 100 kg	58,50	35,50

Het bovenstaande voorbeeld geldt voor het gebied Hoogeveen; in de andere gebieden zullen de verschillen van dezelfde orde van grootte zijn.

Uit het bovenstaande volgt, dat de in tabel 14 vermelde kostprijzen uitsluitend gelden voor de normatieve opbrengsten, maar dat zij in werkelijkheid van jaar tot jaar sterk rondom deze normen zullen variëren.

Tenslotte zij vermeld, dat de aanvoerperiode in de gebieden waar de bonen in combinatie met een ander gewas worden geteeld, vroeger is. Dit geldt in het bijzonder voor Venlo e.o.

4. Opbrengstprijs en kostprijs

Tabel 15 geeft een overzicht van de gemiddelde prijzen, die in de verschillende veilinggebieden zijn betaald voor de bonen, die industrieel verwerkt zijn.

Tabel 15

VEILINGPRIJS EN KOSTPRIJS VAN FABRIEKS-STAMSLABONEN

Gebied	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	Kostprijs 1958
Baronie van Breda	18	31	39	40	66	38	66	48
Drente	16	37	44	32	73	35	62	38-40
Groningen e.o.	16	37	40	30	57	33	49	38
Venlo e.o.	19	36	38	39	70	43	68	36
Zuidhollandse Eilanden	17	31	42	39	59	39	65	39
Nederland	17	34	40	36	66	37	65	

Uit tabel 15 blijkt in de eerste plaats, dat de middenprijs sterk wisselt van jaar tot jaar. Opmerkelijk laag was de middenprijs in 1950, toen de aanvoer groot was. Hoog daarentegen was de prijs in 1954 en 1956, toen de bonenteelt voor een belangrijk deel mislukte (zie blz. 16).

Bij onderlinge vergelijking van de gebieden valt de gemiddeld hogere prijs in Venlo e.o. op als gevolg van de vroege aanvoer, terwijl in Groningen in de jaren met hoge prijzen de gemiddelde prijs relatief laag was, waarschijnlijk als gevolg van het grote aandeel op contract geleverd produkt.

Bij vergelijking van de kostprijs met de opbrengstprijs, mag worden geconcludeerd, dat de teelt in de afgelopen periode van zeven jaren wel rendabel is geweest, daar de kosten gedurende deze periode met ongeveer 35% zijn gestegen. De hoge prijs in 1954 en 1956 heeft niet betekend, dat - gemiddeld gesproken - de teelt in deze jaren rendabel is geweest, daar de gemiddelde kg-opbrengst beduidend lager is geweest dan normaal.

HOOFDSTUK III

KOSTPRIJSBEREKENINGEN VAN SPINAZIE

1. Westelijk deel Noordbrabant

Bedrijfstype

In de omstreken van Breda en van Oudenbosch wordt veel spinazie voor de fabriek geteeld. Als de teelt door commissionairs bij akkerbouwers buiten beschouwing gelaten wordt, zijn de voornaamste aanvoerplaatsen de veilingen van Breda en Oudenbosch.

De vroege spinazie, die voor de fabrieken wordt gekocht, wordt overwegend geteeld op het tuinbouwbedrijf in de directe omgeving van Breda. In een normaal jaar wordt deze fabrieksspinazie in de eerste helft van mei afgeleverd. De latere spinazie komt overwegend van het gemengde land- en tuinbouwbedrijf, zowel in de omgeving van Breda als van Oudenbosch.

Daar het gemengde bedrijf een geheel ander type bedrijf is als het groenteteeltbedrijf en de teelt op deze twee bedrijfstypen verschillend wordt uitgeoefend, is van beide bedrijfstypen een aparte kostprijsberekening opgesteld.

Tuinbouwbedrijf in Breda e.o.

Deze bedrijven zijn in vergelijking met de gemengde bedrijven, niet groot; ze variëren van 1½ tot 4 à 5 ha. Bij de kostprijsberekening is uitgegaan van een bedrijf van 2½ ha netto beteelbaar. De voornaamste produkten zijn klein-fruit, stambonen, spinazie en spruiten. De oppervlakte spinazie, speciaal voor de fabriek geteeld, bedraagt gemiddeld 30 are.

Over het algemeen is op het bedrijf naast een schuur, een paard met wagen en paardewerktuigen aanwezig. Indien niet aanwezig, dan is de mogelijkheid tot lenen of huren groot. Bij de berekening is elk paarde-uur à f.1,25 ingerekend. De grond is overwegend eigendom van de tuinder. Daar de grond tot de beste gerekend mag worden en vrij grote stalmestgiften jaarlijks worden gegeven, is een waarde van f.5000,- aangehouden met f.10,- eigenaarslasten.

Gemengd bedrijf in Etten-Oudenbosch

Als uitgangspunt van de kostprijsberekening is een gemengd land- en tuinbouwbedrijf gekozen, groot 7 ha netto beteelbaar, dat is 1 ha groter dan het bedrijfstype van de kostprijsberekening van klein-fruit, spruitkool en stamslabonen in de Baronie van Breda. Daarentegen is

een wat kleinere oppervlakte tuinbouw aangehouden, nl. 1,5 ha, waarvan 0,5 ha beteeld met fabrieksspinazie.

Ook op dit bedrijfstype overheerst het grondeigendom. De waarde van de grond is geschat op f.3500,- per ha.

Daar de meeste schuren gecombineerd met de veestallen voorkomen, was het moeilijk om de grootte van de schuur te bepalen, die nodig is voor het opbergen van de werktuigen, gereedschappen, kunstmest, plant- en pootgoed enz. Als uitgangspunt is een halfsteens schuur van 6 x 10 m, met een pannen dak en een zolder aangehouden.

Alhoewel op vrijwel elk bedrijf een paard aanwezig is, is ter voorkoming van moeilijkheden, verbonden aan de bepaling van de kosten en prestaties van het paard, uitgegaan van de kosten van een paardeuur à f.1,25.

Aangenomen is, dat op het bedrijf zowel paardewerktuigen als een luchtbandenwagen van ± 2½ ton aanwezig is.

Teeltwijze

Op het tuinbouwbedrijf in Breda krijgt de grond, die met groenten beteeld wordt, jaarlijks een flinke stalmestgift, die varieert van 50-80 ton per ha. Deze stalmest wordt aangekocht tegen een prijs van f.13,- per ton, franco bedrijf.

Het gemengde bedrijf produceert net voldoende stalmest om het gedeelte, dat niet in gras ligt, regelmatig met stalmest te voorzien. Aangenomen is, dat de grond die met spinazie wordt beteeld, een stalmestgift krijgt van 500 kg per are, waarvan de ene helft wordt toegerekend aan de spinazie en de andere helft aan de nateelt. Als waarde van deze stalmest is een bedrag van f.9,- per ton ingerekend.

De kunstmestgift bestaat op het tuinbouwbedrijf overwegend uit een basisbemesting met geconcentreerde meststoffen, terwijl deze op het gemengde bedrijf nog overwegend bestaat uit enkelvoudige meststoffen. Op beide bedrijfstypen wordt een overbemesting met kalksalpeter of kalkammonsalpeter gegeven.

De grondbewerking voor het zaaien bestaat op beide bedrijfstypen uit ploegen, eggen en/of slepen. Nà het zaaien wordt bij breedwerpig zaaien, de grond met de hand gerold, terwijl bij machinaal zaaien de grond hoogstens éénmaal met het paard geëgd wordt.

Het zaaien geschiedt op het tuinbouwbedrijf breedwerpig, waarbij gemiddeld 150 kg zaad per ha wordt gebruikt. Dit breedwerpig zaaien is op het gemengde bedrijf in de meeste gevallen niet mogelijk, daar

de grond veel minder onkruidvrij is. Hier wordt gemiddeld 90 kg zaad gebruikt en op rijen gezaaid. Het tijdstip van zaaien ligt in Breda begin maart, terwijl dit in Etten en Oudenbosch meestal in de 2de helft van maart valt.

Wanneer breedwerpig gezaaid is, wordt geen onkruidbestrijding meer toegepast. Wanneer machinaal gezaaid is, wordt minstens éénmaal gewied. Bij de kostprijsberekening is aangenomen, dat hiermee 100 uur gemoeid is.

Het oogsten geschiedt op het tuinbouwbedrijf in Breda in de eerste helft van mei; in het gebied Etten-Oudenbosch overwegend in de tweede helft van mei. De fabrieksspinazie wordt hierbij met de zeis gesneden. Als de spinazie eerst ter veiling wordt aangevoerd alvorens naar de fabriek te gaan - dit geschiedt overwegend in Breda, maar ook in Oudenbosch - dan wordt de spinazie in kisten van 8 kg aangevoerd. Wordt de spinazie direct naar de fabriek vervoerd, dan wordt ze meestal los verladen. Dit laatste vindt soms in Etten-Leur plaats.

Voor een juiste vergelijkingsbasis is bij beide kostprijsberekeningen ervan uitgegaan, dat de spinazie in kisten aan de veiling, resp. van Breda en Oudenbosch wordt aangevoerd. De kisten worden in Breda wel en in Etten-Oudenbosch niet gewogen.

Het oogsten van de spinazie kost veel arbeid (60-80 uur/10 ton) en moet vroeg in de morgen plaats hebben. In Breda wordt hierbij ook hulp verschaft door vrouwelijke en jonge gezinsleden. In het gebied Etten-Oudenbosch is dit uitzondering.

De opbrengst varieert uiteraard van jaar tot jaar en van bedrijf tot bedrijf. Gemiddeld is de kg-opbrengst op het tuinbouwbedrijf in Breda beduidend hoger dan in het gebied Etten-Oudenbosch. Bij de kostprijsberekening, waarbij aan de kostenkant geen risico voor oogstmislukking ingecalculeerd is, is voor Breda een gemiddelde opbrengst van 28 ton en in Etten-Oudenbosch een opbrengst van 21 ton aangehouden.

Het transport naar de veiling geschiedt met behulp van eigen paard en wagen.

Voor Breda zijn alleen de kosten van de veiling en niet van de vereniging opgenomen, omdat de berekening geldt voor bedrijven, die hun spinazie rechtstreeks aan de veiling aanvoeren. Voor beide gebieden is een verletpercentage van 6% aangehouden.

Verdeling gemeenschappelijke kosten

Voor de nateelt, die in Breda meestal uit prei bestaat en in Etten-Oudenbosch bovendien uit kool, peen, selderij enz. wordt de grond gestoppeld en/of geploegd.

Bij de toerekening van de verschillende gemeenschappelijke kostenbestanddelen is min of meer arbitrair vastgesteld, dat de spinazie in Breda 50% van de bemesting met kunstmest en stalmest en 40% van de kosten van duurzame produktiemiddelen en de algemene kosten krijgt toebedeeld. In Etten-Oudenbosch bedraagt het aandeel van de spinazie 50% van de bemesting met stalmest, kali 40% en superfosfaat en 40% van de overige gemeenschappelijke kosten.

KOSTPRIJSBEREKENING FABRIEKSSPINAZIE

Gebied: Baronie van Breda

Voorcalculatie 1958

Bedrijfstype: Groenteteeltbedrijf met een beteelbare oppervlakte van 2½ ha (kadastraal 2,65 ha), waarvan 30 are fabrieksspinazie.

Teeltwijze: Spinazie (Reuzen van Viroflay)breedwerpig gezaaid.
30 are,teeltduur maart - eind mei.
Nateelt prei.
30 are van juni - oktober / november.

Verdeling van de kosten:

1. De samengevoegde kosten van het gehele bedrijf.
De kosten van de grond, de schuur, luchtbandenwagen, paardewerktuigen, klein gereedschap en de diverse algemene kosten zijn verdeeld op basis van de in beslag genomen oppervlakte. 12% ten laste van 30 are fabrieksspinazie met nateelt,88% ten laste van de overige teelten.

2. De samengevoegde kosten van spinazie met nateelt prei.

a. De kosten van de grond, de schuur, de luchtbandenwagen, de paardewerktuigen, het klein gereedschap en de diverse algemene kosten. Bij de min of meer arbitraire verdeling van deze kosten is rekening gehouden met de belangrijkheid der gewassen.
40% ten laste van de spinazie.
60% ten laste van de prei.

b. De kosten van de organische- en kunstmestbemesting.
Bij de verdeling van deze kosten is rekening gehouden met de mate waarin deze de gewassen ten goede komen.
Organische bemesting:
50% ten laste van de spinazie.
50% ten laste van de prei.
Kunstmestbemesting:
Mengmest
50% ten laste van de spinazie.
50% ten laste van de prei.
Kalksalpeter
70% ten laste van de spinazie.
30% ten laste van de prei.
Waar nodig is herleiding der cijfers per ha geschied door vermenigvuldiging met $\frac{100}{30}$.

				In gld. per ha
I Kosten van de grond (waarde f.5000,- per ha)	Rente 5% x 2,65 ha à f. 5000,- per ha		f. 662,50	
	grond- en polderlasten 2,65 ha à f.10,- /ha		f. 26,50	
	onderhoud 2,5 ha à f.35,-/ha			
	netto-beteelb.		f. 87,50	
	Aandeel spinazie $\frac{100}{30}$ x 12% x 40%		f. 776,50	124,24
II Kosten van de schuur (5 x 10 m, waarde f. 5000,-)	Rente 5% x 60% van f.5000,-		f. 150,-	
	Afschrijving 2% van f.5000,-		f. 100,-	
	Onderhoud		f. 35,-	
	Grondlasten en verzekering		f. 15,-	
	Aandeel spinazie $\frac{100}{30}$ x 12% x 40%		f. 300,-	48,-
III Kosten van de werktuigen en gereedschappen (waarde f.3200,-)	Rente 5% x 60% van f.3200,-		f. 96,-	
	Afschrijving:			
	luchtbandenwagen 5% v. 1700,- =	85,-		
	ploeg, cultivator en eg $6\frac{2}{3}$% van f.750,-	50,-		
	kl.gereedschap 20% van f.750,-	150,-	f. 285,-	
	Onderhoud		35,-	
	Verzekering 2‰ van f.3200,-		6,40	
	Aand.spinazie $\frac{100}{30}$ x 12% x 40%		422,40	67,58

			in gld per ha
IV. Kosten van bewerking			
Arbeid			
Stalmest vervoeren en spreiden	50% x 100 uur à f.1,79	89,50	
ploegen	40% x 25 uur à f.1,79	17,90	
hoeken en kanten spitten	40% x 10 uur à f.1,79	7,16	
kunstmest strooien	50% x 6 uur à f.1,79	5,37	
overige grondbewerking voor het zaaien	8 uur à f.1,79	14,32	
zaaien	6 uur à f.1,79	10,74	
grondbewerking na het zaaien	30 uur à f.1,79	53,70	
overbemesting	70% x 5 uur à f.1,79	6,27	
maaien + transport-	125 uur à f.2,15	268,75	
klaarmaken	75 uur à f.1,20	90,-	
grondbewerking na de oogst	40% x 15 uur à f.1,79	10,74	
paarde-uren	54 uur à f.1,25	67,50	641,95
Materialen			
Rotte mest	50% x 65 ton à f.13,-	422,50	
Mengmest 12x10x20	50% x 600 kg à f.30,40/100 kg	91,20	
Zaad	150 kg à f.160,-/100 kg	240,-	
Kalksalpeter	70% x 500 kg à f.17,90/100 kg	62,65	816,35
			1.458,30
V. Afleveringskosten			
Transport (arbeid)	78 uur à f.1,79	139,62	
paarde-uren	32 uur à f.1,25	40,-	179,62
fusthuur	3250 kisten à f.0,03		97,50
veilingkosten	4% van f.2600,-		104,-
			381,12
VI. Overige kosten			
Div. algemene kosten	$\frac{100}{30}$ x 40% x 12% x f.200,-		32,-
Heffing Landbouwschap	40% x 1 ha à f.15,-		6,-
Verlet en algemene werkzaamheden	6% van 324 uur à f.1,79		34,80
Rente niet-duurzame produktiemiddelen	$1\frac{1}{2}$ mnd. à 5% over f.1725,-		10,78
			83,58
Totaal kosten per ha			2.162,82
Opbrengst per ha	Aanvoerperiode in le helft van mei		26.000 kg
Kostprijs per 100 kg			8,32

KOSTPRIJSBEREKENING FABRIEKSSPINAZIE

Gebied: Etten-Oudenbosch

Voorcalculatie 1958

Bedrijfstype: Gemengd land- en tuinbouwbedrijf met een beteelbare oppervlakte van 7 ha (kadastraal 7,35 ha), waarvan ½ ha fabrieksspinazie en 1 ha overige tuinbouwprodukten.

Teeltwijze: Spinazie(rijenteelt), 50 are, teeltduur maart - eind mei. Nateelt prei, verschillende koolsoorten, peen, selderij enz. juni - okt./nov.

Verdeling van de kosten:

1. De samengevoegde kosten van het gehele bedrijf

a. De kosten van de grond
Deze kosten zijn verdeeld op basis van de in beslag genomen oppervlakte.
50/700 ten laste van de spinazie met nateelt.
650/700 ten laste van de overige teelten.

b. De kosten van de schuur, de luchtbandenwagen, de paardewerktuigen, het klein gereedschap en de diverse algemene kosten.
Deze kosten zijn verdeeld op basis van de arbeidsintensiteit.
17½% ten laste van de spinazie met nateelt.
82½% ten laste van de overige teelten.

2. De samengevoegde kosten van spinazie met nateelt

a. De kosten van de grond, de schuur, de luchtbandenwagen, de paarde-werktuigen, het klein gereedschap, de grondbewerking, de kalkbemesting en de diverse algemene kosten. Bij de min of meer arbitraire verdeling van deze kosten is rekening gehouden met de belangrijkheid der gewassen.
40% ten laste van de spinazie.
60% ten laste van de nateelt.

b. De kosten van de organische bemesting en de kunstmestbemesting met kalizout 40% en superfosfaat. Bij de verdeling van deze kosten is rekening gehouden met de mate waarin deze de gewassen ten goede komen.
50% ten laste van de spinazie.
50% ten laste van de nateelt.
De kosten van stikstofbemesting zijn voor 70% ten laste van de spinazie gebracht.

3. De kosten van de kalkbemesting
Hier is ervan uitgegaan, dat deze 1 x per 3 jaar toegediend wordt.

Waar nodig is herleiding der cijfers per ha geschied door vermenigvuldiging met 2.

				In gld per ha
I Kosten van de grond	Rente 5% x 7,35 ha à f.3500,- per ha		1286,25	
(waarde f.3500,-p.ha)	Grond- en polderlasten 7,35 ha à f.10,- per ha		73,50	
	Onderhoud 7 ha à f.35,- per ha		245,-	
	netto-beteelbaar			
	2 x 50/700 x 40% x		1604,75	91,70
II Kosten van de schuur (Steen 6x10 m, waarde f.6000,-)	rente 5%x60%xf.6000,-		180,-	
	afschrijving 2% x f.6000,-		120,-	
	onderhoud		35,-	
	grondlasten en verzekering		17,-	
	2 x 40% x 17½% x		352,-	49,28
III Kosten van de werktuigen en gereedschappen (waarde f.2700,-)	rente 5%x60%x f.2700,-		81,-	
	afschrijving:			
	luchtbandenwagen 5% x f.1700,-	85,-		
	paarde-werktuigen 62/3% x f.500,-	33,33		
	kl.gereedschap 20% x f.500,-	100,-	218,33	
	onderhoud		30,-	
	verzekering 2 ‰ x f.2700,-		5,40	
	2 x 40% x 17½% x		334,73	46,86
IV Kosten van bewerking				
Arbeid:				
stalmest vervoeren en spreiden	50% x 80 uur à f.1,79		71,60	
Ploegen in najaar	40% x 20 uur à f.1,79		14,32	
hoeken en kanten spitten	40% x 10 uur à f.1,79		7,16	
eggen en slepen (na het zaaien 1 x eggen)	15 uur à f.1,79		26,85	
kunstmest strooien	50% x 11 uur à f.1,79		9,84	
kalk strooien	40% x 1/3 x 8 uur à f.1,79		1,91	
zaaien	25 uur à f.1,79		44,75	
overbemesting	70% x 10 uur à f.1,79		12,53	
onkruidbestrijding	100 uur à f.1,79		179,-	
oogsten en veiling-klaarmaken	130 uur à f.2,15		279,50	
oulen na de oogst	40% x 10 uur à f.1,79		7,16	
paarde-uren	70 uur à f.1,25		87,50	742,12
Materialen:				
stalmest	50% x 50 ton à f.9,-		225,-	
kalizout 40%	50% x 700 kg à f.13,30 p. 100 kg		46,55	
superfosfaat	50% x 700 kg à f.12,60 p. 100 kg		44,10	
dolokal	40% x 1/3 x 1000 kg à f.4,80 p. 100 kg		6,40	
kalkammonsalpeter	70% x 700 kg à f.19,10 p. 100 kg		93,59	
kalksalpeter	300 kg à f.17,90 per 100 kg		53,70	
zaad	90 kg à f.160,- per 100 kg		144,-	613,34
				1355,46

				In gld. per ha
V. Afleveringskosten				
transport: man-uren	26 uur à f.1,79	f. 46,54		
paarde-uren	13 uur à f.1,25	f. 16,25	f. 62,79	
fusthuur	2625 kisten à f.0,03		78,75	
veilingkosten	4% van f.1890,-		75,60	217,14
VI. Overige kosten				
Div. algemene kosten	2x40% x 17½% x f.200,-		28,-	
Heffing Landbouwschap	40% x 1 ha à f.15,-		6,-	
Verlet en algemene werkzaamheden	6% van 366 uur à f.1,79		39,31	
Rente niet-duurzame produktiemiddelen	1½ maand à 5% over f.1500,-		9,37	82,68
Totaal kosten				1843,12
Opbrengst per ha	aanvoer tweede helft van mei			21.000 kg
Kostprijs per 100 kg				8,78

2. Leiden en omstreken

Bedrijfstype

In Leiden e.o. wordt veel spinazie geteeld. De vroegste teelt, zoals deze in Veur wordt uitgeoefend, heeft hier weinig plaats. Daarnaast worden echter in april reeds grote hoeveelheden ter veiling aangevoerd. Afneming door de fabrieken heeft voornamelijk plaats in de eerste helft van mei. Van deze spinazie is de kostprijs berekend. Er wordt weinig direct tussen teler en fabrikant gecontracteerd, wel sluit de veiling grote contracten met verschillende fabrikanten af.

In Leiden en omgeving overheerst het gemengde glas- en opengrondsbedrijf, waarbij geen van beide teeltwijzen sterk overheerst. De meeste bedrijven zijn betrekkelijk klein. Volgens de mei-inventarisatie van het C.B.S. 1950 bevinden zich in de gemeenten Leiden en Voorschoten iets meer bedrijven tussen 0,5 en 1 ha dan tussen 1 en 2 ha.

Het aantal bedrijven, groter dan 2 ha is relatief klein. Als uitgangspunt voor de kostprijsberekening is het grotere bedrijf van 1,75 ha gekozen, omdat vooral op deze bedrijven een vrij grote oppervlakte spinazie voor de fabrieken wordt geteeld. Gemiddeld is 16 are bedekt met glas; op het gekozen bedrijfstype is uitgegaan van 1000 ramen platglas of 1600 ramen warenhuis, waarvan de arbeidsbehoefte ongeveer gelijk gesteld kan worden.

Op de opengrond worden meestal twee of drie blad- en/of knolgewassen na elkaar geteeld. Een van de belangrijkste voorteelten is die van spinazie. Er is van uitgegaan, dat de oppervlakte beteeld met de spinazie, die voor een belangrijk deel door de fabrieken wordt afgenomen, 40 are bedraagt.

Naast een stenen schuur met zolder en pannen dak is op het bedrijf een frais van 7 à 8 pk aanwezig, die meestal niet voor ploegen gebruikt wordt. Daar de meeste bedrijven hun produkten over het water moeten vervoeren, is een motorschuit van ± 6 ton aanwezig. Speciaal voor de glasteelten is een pomp voorhanden en vaak een railspoor. Deze beide zijn in de kostprijsberekening niet toegerekend aan de opengrond. Enkele luchtbandenwagens zorgen voor het verdere vervoer op het bedrijf. In het klein gereedschap zijn een bascule en rugspuit verdisconteerd.

Teeltwijze

De grond, die beteeld wordt met opengrondsgewassen, krijgt op de meeste bedrijven elk jaar een bemesting met vloeibare mest, die op het land gespoten wordt. De hoeveelheid varieert van 1 tot 2 hl per Rijnlandse roe; de kosten zijn voor 1957 geschat op f.0,85 per hl.

Na deze bemesting wordt het land door derden geploegd. Vervolgens wordt op de meeste bedrijven een kunstmestgift (12-10-18) gegeven, waarna het land gefraisd wordt.

Na het zaaien, dat breedwerpig gebeurt, wordt de grond geëgd, getrapt, geklauwd en soms gerold. De hoeveelheid zaad schommelt rondom ½ kg per roe of 350 kg per ha. Hierbij moet bedacht worden, dat het een late teeltwijze betreft, waarbij in maart gezaaid en in de eerste helft van mei geoogst wordt. Voor vroegere teelten wordt veel meer zaad gebruikt. Vaak vindt een overbemesting met kalksalpeter of Chilisalpeter plaats.

Alhoewel nog betrekkelijk weinig met Zineb tegen de wolf gespoten wordt, is in de berekening toch een tweemalige behandeling opgenomen, omdat deze bestrijding hand over hand toeneemt. Het oogsten heeft overwegend in de eerste helft van mei plaats. De spinazie wordt gesneden met de zeis, in kisten van 8 kg verpakt en met de schuit naar de veiling gebracht. Hulp van vrouwen en kinderen heeft praktisch niet plaats. Per keer worden ± 200 kisten klaargemaakt. Dit betekent, dat bij een opbrengst van 14.000 kg per 40 are de spinazie in negen keer geoogst wordt.

De opbrengst varieert sterk, nl. op de geënquêteerde bedrijven van 28-56 ton per ha. Uiteraard hangt dit mede samen met het stadium waarin geoogst wordt. Over het algemeen wordt de spinazie niet erg grof geoogst, zodat ze ook geschikt is voor diepvriesverwerking. Als gemiddelde is een opbrengst van 35 ton per ha aangehouden.

Verdeling gemeenschappelijke kosten

De nateelt kan uit verschillende gewassen bestaan als bloemkool, selderij, peen, andijvie, prei enz.

Bij de toerekening van verschillende gemeenschappelijke kosten is min of meer arbitrair vastgesteld, dat de spinazie 70% van de vloeibare mest en 40% van de overige gemeenschappelijke kosten als kosten van de grond, de grondbewerking, kosten duurzame produktiemiddelen en overige algemene kosten krijgt toebedeeld.

KOSTPRIJSBEREKENING SPINAZIE

Gebied: Leiden e.o.

Voorcalculatie 1958

Bedrijfstype: Gemengd glas- en opengrondsbedrijf groot 1,75 ha beteelbaar (kadastraal 1,85 ha), waarop 1000 ramen platglas op 1600 ramen warenhuis, rest opengrond.

Teeltwijze: Spinazie, 40 are, van maart - mei.
Nateelt diverse gewassen, vanaf eind mei.

Verdeling van de kosten:

1. Samengevoegde kosten van het gehele bedrijf

De kosten van de schuur, het constante gedeelte van de frais, de luchtbandenwagen, de schuit, het klein gereedschap en de diverse algemene kosten zijn verdeeld op basis van de arbeidsintensiteit.

17½% ten laste van de spinazie.

82½% ten laste van de overige teelten.

2. Samengevoegde kosten van spinazie en nateelt

a. Bij de verdeling van de kosten van de grond, het constante gedeelte van de frais, de schuit, het klein gereedschap en werktuigen, de kosten van grondbewerking en de diverse algemene kosten is rekening gehouden met de belangrijkheid der gewassen.

40% ten laste van de spinazie.

60% ten laste van de nateelt.

b. De kosten van de organische bemesting

Bij de verdeling is rekening gehouden met de mate waarin deze de gewassen ten goede komt.

70% ten laste van de spinazie.

30% ten laste van de nateelt.

Waar nodig is herleiding der cijfers per ha geschied door vermenigvuldiging met 10/4.

				in gld. per ha
I. Kosten van de grond				
Waarde f.10.000,-	rente 5% x 1,85 ha à f.10.000,- per ha	925,-		
	grondlasten 1,85 ha à f.45,- per ha	83,25		
	onderhoud 1,75 ha à f.80,- per ha netto beteelbaar	140,-		
	40% x 100/175 x	1148,25		262,46
II. Kosten van de schuur (steen met zolder, 5 x 8 m, waarde f.4000,-)	rente 5% x 60% x f.4000,-	120,-		
	afschrijving 2% x f.4000,-	80,-		
	onderhoud + verzekering	25,-		
	grondlasten	5,-		
	40% x 17½% x 10/4 x	230,-		40,25
III. Kosten van de fraismachine (7 à 8 pk, waarde f.3175,- bijlage 2)	constant deel:			
	rente 5% x 60% x f.3175,-	95,25		
	afschrijving 4% x f.3175,-	127,-		
	verzekering 7½% x f.3175,-	23,81		
	40% x 17½ x 10/4 x	246,06	43,06	
	variabel deel per 100 uur:			
	afschrijving 2,2% x f.3175,-	69,85		
	onderhoud (incl. smeerolie)	50,-		
	benzine 250 l à f.0,47	117,50		
		237,35		
	16 uur à f.2,37		37,92	80,98
IV. Kosten van de motorschuit (6 ton, motor 7 pk, waarde f.4600,-)	rente 5% x 60% x f.4600,-		138,-	
	afschrijving 2½% x f.2950,-	73,75		
	motor 8% x f.1650,-	132,-	205,75	
	onderhoud		75,-	
	40% x 17½% x 10/4 x		418,75	73,28
V. Kosten van het gereedschap en werktuigen (waarde f.850,-)	rente 5% x 60% x f.850,-		25,50	
	afschrijving:			
	luchtbandenwagentjes 10% van f.300,-	30,-		
	rugspuit 10% van f.150,-	15,-		
	gereedschap 20% van f.400,-	80,-	125,-	
	onderhoud		15,-	
	verzekering 2 ‰ van f.850,-		1,70	
	40% x 17½ x 10/4		167,20	29,26

			in gld per ha
VI Kosten van bewerking			
Ploegen(werk door derden)	40% x f.210,-		84,-
Arbeid:			
kanten spitten	40% x 12 uur à f.1,93	9,26	
fraisen	40% x 20 uur à f.1,93	15,44	
zaaien incl. overige grondbewerking	130 uur à f.1,93	250,90	
ziektebestrijding	8 uur à f.1,93	15,44	
kunstmest strooien	9 uur à f.1,93	17,37	
oogsten	315 uur à f.2,32	730,80	
fraisen (na de oogst)	40% x 20 uur à f.1,93	15,44	1054,65
Materialen:			
vloeibare mest (incl.opspuiten)	70% x 1050 hl à f.0,85	624,75	
12 x 10 x 18	700 kg à f.32,30 per 100 kg	226,10	
kalksalpeter	350 kg à f.18,20 per 100 kg	63,70	
zaad(scherp)	350 kg à f.160,- per 100 kg	560,-	
benzine(motorschuit)	90 l à f.0,47	42,30	
zineb	7 kg à f.6,50	45,50	1562,35
			2701,-
VII Afleveringskosten[1]			
transport	88 uur à f.1,93	169,84	
fusthuur	4375 kisten à f.0,02	87,50	
veilingkosten	3% x 35000 kg à f.0,12	126,-	383,34
VIII Overige kosten			
Diverse algemene kosten	40% x 17½% x 10/4 x f.200,-	35,-	
Heffing landbouwschap	40% x f.15,-	6,-	
Verlet en algemene werkzaamheden	5% x 571 uur à f.1,93	55,10	
Rente niet duurzame produktiemiddelen	1½ mnd à 5% over f.2950,-	18,44	114,54
Totaal kosten			3685,11
Opbrengst	aanvoer le helft mei		35000kg
Kostprijs per 100 kg			10,53

1) De afleveringskosten zijn berekend exclusief de kosten van transport van veiling naar fabriek, die voor rekening van de tuinder komen (10 ct.per 8 kg). Dit is gedaan in verband met vergelijking met andere teeltcentra.

3. I J s e l m u i d e n

Bedrijfstype

Volgens de landbouwtelling van het Centraal Bureau voor de Statistiek waren er in 1955 in de gemeente IJselmuiden 186 tuinbouwbedrijven met een totale oppervlakte cultuurgrond van 426 ha.

In tabel 16 is een overzicht gegeven van de indeling naar grootteklassen.

Tabel 16

LANDBOUWTELLING 1955 C.B.S.

	Minder dan 1 ha	1-2 ha	2-3 ha	3-4 ha	4-5 ha	<1-5 ha	5-10 ha	>10 ha	Totaal
Aantal tuinbouwbedrijven	64	51	31	6	9	161	24	1	186
Oppervlakte cultuurgrond in ha	35	69	74	21	39	238	175	13	426
Percentage tuinland (1950)	94	81	47	23	23				
Percentage gepacht	60	64	72	80	83	70	64	50	67

Uit deze tabel blijkt, dat, wanneer de bedrijven < 1 ha buiten beschouwing worden gelaten, het merendeel der bedrijven in de groep van 1-3 ha valt. Volgens de inventarisatie van 1950 was de grond op bedrijven kleiner dan 2 ha voor meer dan 80% als tuinland in gebruik, terwijl dit op de bedrijven van 2-3 ha voor slechts ongeveer de helft van de cultuurgrond het geval was.

Mede op basis van deze gegevens is als uitgangspunt voor de kostprijsberekening een bedrijf van 1,75 ha netto-beteelbaar (2,0 ha kadastraal gekozen), waarop uitsluitend groenteteelt 1) wordt bedreven.

Voornamelijk voor de opkweek van plantmateriaal zijn 100 ramen platglas aanwezig. Daar tweederde van de in gebruik zijnde cultuurgrond gepacht wordt, is bij de kostprijsberekening uitgegaan van de pachtwaarde van de grond. De hoogte van de pachtprijs varieert van f.130,- - f.200,- per ha; als gemiddelde is een bedrag van f.150,- aangehouden. Dit is een lage pacht, wanneer men beseft dat de polderlasten niet minder dan f. 116,- per ha bedragen.

1) inclusief vroege aardappelen

Het is begrijpelijk, dat hierdoor de verkoopwaarde van de grond laag is. Bij de gehouden enquête werden bedragen, variërend van f.1.000,- tot f.2.000,- per ha opgegeven.

De reden van de hoge polderlasten is gelegen in het feit, dat de Koekoekspolder, waar de tuinbouw wordt bedreven, ruim 1 m lager ligt dan de nabij gelegen polder Mastenbroek. Bovendien eist deze toestand, dat er een intensieve controle op de naleving van de voorschriften wordt uitgeoefend. Er wordt driemaal "onkruidschouw" en eenmaal "modderschouw" gehouden. Daar de percelen gemiddeld niet groter zijn dan 30 are betekent dit, dat hoge onderhoudskosten voor de grond gemaakt moeten worden. Er is bij de kostprijsberekening hiervoor een bedrag van f.100,- per ha kadastraal aangehouden.

Naast een schuur en klein gereedschap bestaat de bedrijfsuitrusting op de meeste bedrijven uit een twee- of vierwielige trekker. De tweewielige trekker met een vermogen van 8-10 pk kan voor vele werkzaamheden gebruikt worden. Wanneer een vierwielige trekker aanwezig is, vaak in combinatie met een ander bedrijf, is dit speciaal voor het vervoer naar de veiling. Daar dit vervoer ook met een tweewielige trekker redelijk goed mogelijk is en deze tweewielige trekker voor de meeste werkzaamheden op het bedrijf even goed, zo niet beter geschikt is dan een vierwielige trekker, is bij de kostprijsberekening uitgegaan van een tweewielige trekker met bijbehorende werktuigen, uitgezonderd een frees. Verder beschikken de meeste bedrijven over twee aanhangwagens, een vierwielige van 2-3 ton en een tweewielige van ± 1 ton draagvermogen.

Teeltwijze

De oppervlakte, beteeld met fabrieksspinazie, wisselt van bedrijf tot bedrijf vrij sterk; voor de kostprijsberekening is een oppervlakte van 40 are aangehouden. De nateelten kunnen eveneens van bedrijf tot bedrijf sterk variëren; de belangrijkste zijn waspeen, prei en knolselderij.

Stalmest wordt vrij regelmatig gegeven, alhoewel praktisch nooit op het land, waar in het betreffende jaar fabrieksspinazie zal worden geteeld. Om deze reden is aan de teelt van spinazie met nateelt slechts 40% van de gift van 60 ton per twee jaar toegerekend.

De kunstmestgift bestaat uit een vóórbemesting met 12-10-18 en een overbemesting met kalksalpeter. De grondbewerking bestaat uit het volgende:

In het voorjaar wordt geploegd. Aangenomen is, dat in twee van de drie jaar de grond met behulp van de tweewielige trekker wordt omgeploegd, terwijl er in het derde jaar een diepe grondbewerking door derden plaats heeft. Vóór het zaaien wordt tweemaal geëgd, terwijl nà het breedwerpig zaaien (± 250 kg) het zaad ingeëgd en daarna het land gerold wordt.

Er heeft geen onkruidbestrijding plaats, terwijl de ziektenbestrijding tegen het "wolf" nog maar incidenteel wordt toegepast.

Het oogsten heeft plaats in de maand mei. De spinazie wordt met de zeis gemaaid en in kisten van ± 15 kg in een hoeveelheid van 100-200 kisten per keer, naar de veiling gebracht. Er wordt 's morgens vroeg geoogst, waarbij de tuinder geholpen wordt door buren of door losse arbeiders, waarvoor hij f.1,50 - f.2,- per uur betaalt.

De veiling verzorgt het overladen op de auto's van de fabriek waarvoor 20 ct. per 100 kg wordt berekend.

De veilingkosten bedragen 6% en de fusthuur 2 ct./15 kg.

Na de oogst wordt de grond eenmaal met de cultivator en eenmaal met de eg bewerkt, alvorens de nateelt gezaaid of geplant wordt.

De opbrengst varieert uiteraard sterk met het moment, waarop de spinazie wordt geoogst; voor grove spinazie is een kg-opbrengst van 27.500 kg aangehouden.

Verdeling van de gemeenschappelijke kosten

Min of meer arbitrair is het percentage van de kosten van de grond, de schuur, werktuigen en gereedschap, de grondbewerking - dat ten laste komt van de teelt van spinazie - vastgesteld op 35%.

Van de kosten van de stalmest wordt 35%, van de bemesting met 12-10-18 55% en van de kalksalpeter 100% aan de spinazieteelt toegerekend.

KOSTPRIJSBEREKENING FABRIEKSSPINAZIE

Gebied: IJselmuiden
Voorcalculatie 1958

Bedrijfstype: Groenteteeltbedrijf met een beteelbare oppervlakte van 1,75 ha (kadastraal 2 ha), waarvan 40 are fabrieksspinazie, met nateelt.

Teeltwijze: Spinazie, ras Breedblad zomer, scherpzaad, van half maart tot eind mei.
Nateelt waspeen, prei of knolselderij van juni tot de herfst.

Verdeling van de kosten:

1. Samengevoegde kosten van het gehele bedrijf

De kosten van de schuur, het vaste gedeelte van de trekkerkosten, de werktuigen, het klein gereedschap en de diverse algemene kosten zijn verdeeld op basis van de in beslaggenomen oppervlakte.

40/175 ten laste van spinazie met nateelt.

135/175 ten laste van de overige teelten.

2. Samengevoegde kosten van spinazie met nateelt

a. Bij de verdeling van de kosten van de grond, de schuur, het vaste gedeelte van de trekker, de werktuigen, het klein gereedschap, de organische bemesting, de grondbewerking en de diverse algemene kosten is rekening gehouden met de belangrijkheid der gewassen.

35% ten laste van de spinazie.

65% ten laste van de nateelt.

3.a. De kosten van de organische bemesting (1x per 2 jaar)

Hierbij is uitgegaan dat deze voor 40% ten laste van het jaar komen waarin spinazie wordt geteeld. Van de bemesting, die eenmaal per 2 jaar plaats heeft, komt 40% x 35% ten laste van de spinazie.

b. De kosten van de kunstmestbemesting (12-10-18)

Bij de verdeling van deze kosten is rekening gehouden met de mate waarin deze de gewassen ten goede komen.

55% ten laste van de spinazie.

45% ten laste van de nateelt.

Waar nodig, is herleiding der cijfers per ha geschied, door vermenigvuldiging met 10/4.

			in gld per ha
I Kosten van de grond	Pacht 2 ha à f.150,- per ha kad.	300,-	
	Onderhoud 2 ha à f.100,- per ha kad.	200,-	
	10/4 x 40/175 x 35% x	500,-	100,-
II Kosten van de schuur (hout, 4 x 6 m, waarde f.750,-)	rente 5% x 60% x f.750,-	22,50	
	afschrijving 4% x f.750,-	30,-	
	onderhoud en verzekering	15,-	
	grondlasten	2,50	
	10/4 x 40/175 x 35% x	70,-	14,-

					in gld per ha
III	Kosten van een 2-wielige dieseltrekker (waarde f.4150,-, 9½ pk)	constant deel:			
		rente 5% x 60% x f.4150,-	124,50		
		afschrijving 4% x f.4150,-	166,-		
		verzekering	30,-		
		10/4 x 40/175 x 35% x	320,50	64,10	
		variabel deel per uur			
		afschrijving 1% van f. 4150,-	41,50		
		onderhoud (incl. smeerolie)	60,-		
		44 uur à	101,50 per 100 uur	44,66	108,76
IV	Kosten van de trekkerwerktuigen, de wagens en gereedschap	rente 5% x 60% x f.3750,-		112,50	
		afschrijving:			
	ploeg en eg f.500,-	gereedschap 20% x f.600,-	120,-		
	4-w. 2 à 3 tons	luchtbandenwagentje 10% x f.150,-	15,-		
	wagen 1700,-	wagens 5% x f.2500,-	125,-		
	2-w.1 tons	overige 6 2/3% x f.500,-	33,33	293,33	
	wagen 800,-	onderhoud		60,-	
	luchtbanden-	verzekering 2 ‰ van f.3750,-		7,50	
	wagen 150,-	10/4 x 40/175 x 35% x		473,33	94,67
	gereed-schap 600,-				
V	Kosten van bewerking				
	Arbeid:				
	stalmest vervoer en spreiden	35% x 40%x 90 uur à f.1,86		23,44	
	ploegen(voorjaar) 2x per 3 jaar (eigen arbeid)	1/3 x 2 x 35% x 20 uur à f.1,86		8,68	
	idem 1x per 3 jaar(Dvd)	1/3 x 35% x f.100,-		11,67	
	kanten spitten	35% x 20 uur à f.1,86		13,02	
	kunstmest strooien	55% x 7 uur à f.1,86		7,16	
	eggen voor zaaien(2x)	8 uur à f.1,86		14,88	
	zaaien (breedw.)	8 uur à f.1,86		14,88	
	eggen na zaaien	4 uur à f.1,86		7,44	
	rollen	10 uur à f.1,86		18,60	
	nazoeken	3 uur à f.1,86		5,58	
	bijmesten	5 uur à f.1,86		9,30	
	oogsten	125 uur à f.2,23		278,75	423,40
	Materialen:				
	stalmest (1x p.2 jaar)	35% x40%x60 ton à f.12,-		100,80	
	12-10-18	55% x 1000 kg à f.32,40 p.100 kg		178,20	
	kalksalpeter	450 kg à f.18,30 p.100 kg		82,35	
	zaad	250 kg à f.160,- p. 100 kg		400,-	
	dieselolie(trekker)	66 l à f.17,95 p. 100 l		11,85	773,20
					1186,60

				in gld. per ha
VI.	Afleveringskosten			
	Transport veiling	38 uur à f.1,86	70,68	
	Overladen op veiling	27500 kg à f.2,- p.1000 kg	55,-	
	Fusthuur	1835 kisten à f.0,02	36,70	
	Veilingkosten	6% van 27500 kg à f.0,09	148,50	310,88
VII.	Overige kosten			
	Div.algemene kosten	10/4 x 40/175 x 35% xf.200,-	40,-	
	Heffing Landbouwschap	35% x 1 ha à f.15,-	5,25	
	Verlet en algemene werkzaamheden	7½% van 229 uur à f.1,86	31,95	
	Rente niet-duurzame produktiemiddelen	1½ mnd. à 5% over f.1350,-	8,44	85,64
	Totale kosten			1900,55
	Opbrengst	aanvoerperiode 2e helft mei		27500kg
	Kostprijs per 100 kg			6,91

4. N o o r d - G r o n i n g e n

Bedrijfstype

Volgens de landbouwtelling van het Centraal Bureau voor de Statistiek waren er in 1955 in de gemeenten Uithuizen en Uithuizermeeden 104 tuinbouwbedrijven met een totale oppervlakte cultuurgrond van 132 ha.

In tabel 17 is een overzicht gegeven van de indeling van deze bedrijven in grootteklassen.

Tabel 17

LANDBOUWTELLING 1955 C.B.S. GEMEENTEN UITHUIZEN EN UITHUIZERMEEDEN

	< 1 ha	1-2 ha	2-3 ha	3-4 ha	4-5 ha	> 5 ha	Totaal
Aantal tuinbouwbedrijven	49	31	17	7	-	-	104
Oppervlakte cultuurgrond in ha	23	46	40	23	-	-	132
Percentage tuinland (1950)	72	66	41	.	-	-	.
Percentage gepacht	53	71	79	46	-	-	66

Uit deze tabel blijkt, dat wanneer de bedrijven < 1 ha buiten beschouwing worden gelaten, het grootste aantal bedrijven in de grootteklasse van 1-2 ha voorkomt. Ook het aantal in de grootteklasse van 2-3 ha is vrij hoog, terwijl bedrijven groter dan 3 ha weinig voorkomen.

Volgens de inventarisatie van 1950 was de grond op bedrijven met tuinbouw kleiner dan 2 ha voor twee derde deel als tuinland in gebruik. Bij bedrijven van 2-3 ha bedroeg dit gedeelte slechts 41%.

Mede op basis van deze gegevens is als uitgangspunt voor de kostprijsberekening een groenteteeltbedrijf gekozen met een beteelbare oppervlakte van 1,75 ha (kad.2,10 ha), waarvan 1 ha spruitkool in deelbouw. Op 40 are wordt spinazie als voorteelt gebezigd. Op dit bedrijf zijn 300 ramen platglas aanwezig, eensdeels voor de opkweek van plantmateriaal, anderdeels voor de teelt van groente.

Daar in de grootteklasse van 1-2 ha ruim 70% van het land gepacht wordt, is bij de kostprijsberekening van de pachtwaarde van de grond uitgegaan.

Behalve uit een stenen schuur bestaat de bedrijfsuitrusting slechts uit een fietskar, een rugspuit met neveldoppen, een buiswagen en verder klein gereedschap.

Teeltwijze

De teelt van spinazie heeft praktisch uitsluitend als voorteelt van spruitkool in deelbouw plaats. De boer levert de grond zaaiklaar en bemest op. De grond wordt hiertoe eenmaal geploegd, tweemaal geëgd en eenmaal gerold. De bemesting bestaat uit een volledige bemesting met patentkali of kalizout 40, superfosfaat en kalksalpeter (c.q. kalkammonsalpeter).

Het zaaien geschiedt soms door de boer, soms door de deelbouwer. In beide gevallen wordt een vlaszaaimachine gehuurd. Het zaad levert de deelbouwer. Het zaad ineggen en het land rollen komt voor rekening van de boer.

De deelbouwer gaat meestal één keer door de spinazie om wat onkruid weg te halen; vervolgens spuit hij meestal driemaal met Zineb tegen de wolf.

Het oogsten geschiedt eind mei-begin juni op een moment dat vastgesteld wordt in overleg met de commissionair en de veiling. De spinazie wordt met de zeis geoogst, de opbrengst van de grove spinazie bedraagt gemiddeld 25 ton per ha. De opbrengst kan beduidend hoger zijn, maar dan is de kwaliteit vrij slecht.

Er wordt 's morgens vroeg geoogst, waarbij veelal losse arbeidskrachten worden aangetrokken tegen betaling van f.2,- tot f.2,50 per uur. De benodigde wagens en paarden worden verkregen van de boer.

Na de oogst wordt de grond opnieuw geploegd, geëgd en gerold, waarna de spruitkool geplant wordt. De veilingkosten bedragen 6½%.

Verdeling van de gemeenschappelijke kosten

Min of meer arbitrair is het percentage van de kosten van de grond, de schuur, de werktuigen en het gereedschap en de grondbewerking - dat ten laste van de spinazie komt - vastgesteld op 40%.

Van de bemesting met kali en fosfor wordt 40% en van de stikstofmeststof wordt 70% aan de spinazie toegerekend.

KOSTPRIJSBEREKENING FABRIEKSSPINAZIE (DEELBOUW)

Gebied: Noord-Groningen
Voorcalculatie 1958

Bedrijfstype: Groenteteeltbedrijf met een beteelbare oppervlakte van 1,75 ha (kadastraal 2,10 ha), waarvan 1 ha spruitkool in deelbouw. Van deze ha in deelbouw wordt 40 are met spinazie als voorteelt gebezigd. Verder zijn er nog 300 ramen platglas aanwezig.

Teeltwijze: Spinazie, 40 are, maart tot einde mei.
Spruitkool, 1 ha, begin juni - februari.

Verdeling van de kosten:

1. Samengevoegde kosten van het gehele bedrijf

De kosten van de schuur, het gereedschap en de diverse algemene kosten zijn verdeeld op basis van de arbeidsintensiteit:
20% ten laste van de spinazie.
80% ten laste van de overige teelten.

2. Samengevoegde kosten van spinazie met nateelt spruitkool

a. Bij de verdeling van de kosten van de schuur, het gereedschap , de grondbewerking en de diverse algemene kosten is rekening gehouden met de betekenis der gewassen.
40% ten laste van de spinazie.
60% ten laste van de spruitkool.

b. Bij de verdeling van de kosten van de kunstmestbemesting is rekening gehouden met de mate waarin de kunstmest de gewassen ten goede komt.
1. Patentkali en superfosfaat.
40% ten laste van de spinazie.
60% ten laste van de spruitkool.
2. Kalksalpeter
70% ten laste van de spinazie.
30% ten laste van de spruitkool.

Waar nodig is herleiding der cijfers per ha geschied door vermenigvuldiging met 10/4.

A. KOSTEN VOOR DE LANDBOUWER			In gld. per ha
1. Pacht	1 ha à f.205,-	205,-	
Onderhoud	1 ha à f.20,-	20,-	
	40% x	225,-	90,-
2. Kosten duurzame produktiemiddelen	40% x f.110,-		44,-
3. Kosten van bewerking			
arbeid:			
ploegen	40% x 6 uur à f.1,91	4,58	
kanten bijwerken	40% x 2 uur à f.1,91	1,53	
eggen (2x)	40% x 4 uur à f.1,91	3,06	
rollen (1x)	40% x 2 uur à f.1,91	1,53	
kunstmest strooien	40% x 7 uur à f.1,91	5,35	
zaaien	3 uur à f.1,91	5,73	
eggen en rollen (na zaaien)	4 uur à f.1,91	7,64	
ploegen (na de oogst spinazie)	40% x 6 uur à f.1,91	4,58	
eggen (idem)	40% x 2 uur à f.1,91	1,53	
rollen (idem)	40% x 2 uur à f.1,91	1,53	37,06
materialen:			
Patentkali	40% x 850 kg à f.13,30 per 100 kg	45,22	
Superfosfaat	40% x 650 kg à f.12,90 per 100 kg	33,54	
Kalksalpeter	70% x 900 kg à f.17,90 per 100 kg	112,77	191,53
huur vlaszaaimachine			10,-
paarde-uren (oogst)	12 uur à f.1,25		15,-
trekker-uren (grondbewerking en bemesting)	40% x 29 x f.3,60	41,76	
	7 x f.3,60	25,20	66,96
			320,55
4. Afleveringskosten			
Veilingkosten	½ x 6½% x 25.000 kg à f.0,09		73,13

				In gld. per ha
5. Overige kosten				
Heffing Landbouwschap	½ x 40% x f.15,-		3,-	
Rente niet-duurzame produktiemiddelen	1½ maand à 5% over f.325,-		2,03	5,03
Totale kosten voor de landbouwer				532,71
B. KOSTEN VOOR DE DEELBOUWER				
1. Kosten van de schuur (steen met zolder, 6x8m, waarde f.4800,-)	rente 5% x 60% x f.4800,-		144,-	
	afschrijving 2% x f.4800,-		96,-	
	onderhoud		30,-	
	grondlasten en verzekering		14,60	
	10/4 x 40% x 20% x		284,60	56,92
2. Kosten van werktuigen en gereedschap (waarde f.950,-)	rente 5% x 60% x f.950,-		28,50	
	afschrijving:			
	rugspuit 10% x f.150,-	15,-		
	fietskar 10% x f.150,-	15,-		
	buiswagen 10% x f.150,-	15,-		
	kl.gereedschap 20% x f.500,-	100,-	145,-	
	onderhoud		15,-	
	verzekering 2‰ van f.950,-		1,90	
	10/4 x 40% x 20% x		190,40	38,08
3. Bewerkingskosten				
Onkruidbestrijding	20 uur à f.1,84		36,80	
Bijmesten	6 uur à f.1,84		11,04	
Ziektebestrijding	12 uur à f.1,84		22,08	
Oogsten	23 uur à f.2,21		50,83	
	90 uur à f.2,50		225,-	345,75
Materialen:				
Zaad	100 kg à f.160,- per 100 kg		160,-	
Zineb	10½ kg à f.6,50		68,25	228,25
				574,-
4. Afleveringskosten				
Veilingkosten	½ x 6½% x 25.000 kg à f.0,09			73,12

			In gld. per ha
5. Overige kosten			
Diverse algemene kosten	10/4 x 40% x 20% x f.100,-	20,-	
Heffing Landbouwschap	½ x 40% x f.15,-	3,-	
Verlet en algemene werkzaamheden	6% x 61 uur à f.1,84	6,73	
Rente niet-duurzame produktiemiddelen	1½ mnd. à 5% over f.575,-	3,59	33,32
Totaal kosten deelbouwer			775,44
Kosten landbouwer			532,71
Kosten deelbouwer			775,44
Totaal kosten			1308,15
Opbrengst Aanvoerperiode	eind mei-begin juni		25.000 kg
Kostprijs per 100 kg			5,23
Kostprijs landbouwer			4,25
Kostprijs deelbouwer			6,20

5. Noordoostpolder

Bedrijfstype

Het uitgifteplan groenteteeltbedrijven in de N.O.P. ziet er als volgt uit:

Gebied	Bedrijfsgrootte in ha								Totaal	Totale oppervlakte in ha	Gemiddeld per bedrijf
	3	4	5	6	8	10	12	12			
Luttelgeest	-	-	2	12	19	1	10	-	44	361	8,2
Marknesse	-	-	7	2	10	4	6	1	30	263	8,8
Kraggenburg	-	-	-	18	11	5	7	-	41	326	8,0
Totaal	-	-	9	32	40	10	23	1	115	950	8,3
Ens	14	24	9	5	-	-	-		52	216	4,1

In de gebieden Luttelgeest, Marknesse, Kraggenburg zijn bedrijven van ruim 8 ha uitgegeven, waarop naast extensieve groenteteelt ook teelt van landbouwgewassen (voornamelijk aardappelen) wordt uitgeoefend. In Ens zijn de bedrijven veel kleiner, op de lichte grond hebben zich de intensieve groenteteelt en bollenteelt gevestigd.

De teelt van spinazie, als voorteelt van diverse koolteelten op het extensieve groenteteeltbedrijf, komt de laatste jaren steeds sterker in de belangstelling. Het ligt in de verwachting, dat de teelt zich in de komende jaren zal uitbreiden.

Als basis voor de kostprijsberekening is een bedrijf gekozen van 7,5 ha netto beteelbaar (kadastraal incl. erf 8,0 ha), waarvan 3½ ha met groenten en 4 ha met akkerbouwgewassen (inclusief vroege aardappelen). De vaste arbeidsbezetting bestaat op een dergelijk bedrijf uit 2 man. De pacht zal vermoedelijk in 1958 f.350,- per ha kadastraal bedragen, waarvan f.90,- per ha betrekking heeft op de kosten van de halfsteens bedrijfsschuur van 110 m^2 met een golfplaten dak.

Op de meeste bedrijven is een vierwielige trekker aanwezig. Daar een trekker van 24 pk eigenlijk nog te weinig vermogen heeft om de zware grondbewerking uit te voeren en een trekker van 12 pk voldoende in staat is om de overige grond- en verzorgingswerkzaamheden uit te voeren, is bij de kostprijsberekening uitgegaan van een 4-wielige dieseltrekker van 12 pk, waarbij de grond door derden geploegd wordt.

Vóór het zaaien wordt tweemaal geëgd.

De kunstmestbemesting bestaat uit een gift van 400-500 kg superfosfaat en 600-800 kg kalksalpeter. Er behoeft geen kali gegeven te worden. Het zaaien geschiedt meestal met een gehuurde vlaszaaimachine waarachter een eg het zaad inegt. Meestal wordt de grond na het zaaien gerold.

Aan onkruidbestrijding wordt slechts weinig gedaan (15-30 uur per ha). Gemiddeld wordt 3 maal gespoten tegen het "wolf".

Het oogsten heeft eind mei plaats; de opbrengst bedraagt ± 25 ton. De spinazie wordt met de zeis gemaaid en op het bedrijf los verladen op wagens van de fabriek. De benodigde hulp wordt door buren geleverd.

Na de oogst wordt het land licht geploegd (gestoppeld) en geëgd, waarna de kool wordt uitgeplant.

De spinazie wordt administratief over de veiling IJselmuiden geveild.

Verdeling van de gemeenschappelijke kosten

Min of meer arbitrair is het percentage van de kosten van de grond, de schuur, de werktuigen en het gereedschap en de grondbewerking, dat ten laste komt van de teelt van spinazie, gesteld op 40%.

Van de kosten van de superfosfaatbemesting komt 50% en van de stikstofbemesting 80% ten laste van de spinazie.

KOSTPRIJSBEREKENING FABRIEKSSPINAZIE

Gebied: Noordoostpolder
Voorcalculatie 1958

Bedrijfstype: Gemengd groente- en akkerbouwbedrijf van 7½ ha netto-beteelbaar (8 ha kadastraal), waarvan 50 are fabrieksspinazie met nateelt van diverse koolsoorten, 3 ha tuinbouwprodukten en 4 ha akkerbouwprodukten.

Teeltwijze: Spinazie, ras Breedblad zomer, Scherpzaad van half maart tot eind mei.
Kool, juni-herfst.

Verdeling der kosten:

1. De samengevoegde kosten van het gehele bedrijf

a. De kosten van de grond
Deze kosten zijn verdeeld op basis van de in beslag genomen oppervlakte.
50/750 deel ten laste van de spinazie.
700/750 deel ten laste van de overige teelten.

b. De kosten van de trekker (constant deel), het gereedschap en de diverse algemene kosten.
Deze kosten zijn verdeeld op basis van de arbeidsintensiteit.
10% ten laste van de spinazie.
90% ten laste van de overige teelten.

2. De samengevoegde kosten van spinazie en nateelt

a. De kosten van de grond, de trekker (constant deel), het gereedschap, de grondbewerking en de diverse algemene kosten
Bij de verdeling van deze kosten is rekening gehouden met de belangrijkheid der gewassen.
40% ten laste van de spinazie.
60% ten laste van de nateelt.

b. De kosten van de bemesting
Bij de verdeling van deze kosten is rekening gehouden met de mate waarin deze de gewassen ten goede komen.

1. Superfosfaat:
   50% ten laste van de spinazie.
   50% ten laste van de nateelt.
2. Kalksalpeter:
   80% ten laste van de spinazie.
   20% ten laste van de nateelt.
3. Kosten groenbemesting
   Aangenomen is, dat eenmaal per 6 jaar een nateelt van een groenbemester plaats heeft. De kosten hiervan bedragen f.150,- per ha. Aan de spinazie is 40% x 1/6 van f.150,- toegerekend.

Waar nodig is herleiding der cijfers per ha geschied door vermenigvuldiging met 2.

				In gld. per ha
I. Kosten van de grond en bedrijfsschuur	pacht 8 ha à f.350,-		2800,-	
	onderhoud 7½ ha à f.20,- per ha netto-beteelbaar		150,-	
	2 x 50/750 x 40% x		2950,-	157,33
II. Kosten van de trekker (4-w. 12 pk diesel, waarde f.5950,-)	constant deel			
	rente 5% x 60% x f.5950,-	178,50		
	afschrijving 4% x f.5950,-	238,-		
	verzekering	24,-		
	2 x 10% x 40% x	440,50	35,24	
	variabel deel per 100 uur			
	afschrijving 1% x f.5950,-	59,50		
	onderhoud	50,-		
	27 uur à	109,50 per 100 uur	29,56	64,80
III. Kosten van de werktuigen en gereedschap (waarde f.4775,-) (bijlage 2)	rente 5% x 60% x f.4775,-		143,25	
	afschrijving: trekkerwerktuigen 6 2/3 % x f.2025,-	135,-		
	4-w. landbouwwagon 5% x f.1700,-	85,-		
	buizenwagen, kruiwagen en rugspuit (met nevelboom) 10% x f.450,-	45,-		
	kl.gereedschap 20% x f.600,-	120,-	385,-	
	onderhoud		80,-	
	verzekering 2 ‰ van f.4775,-		9,55	
	2 x 40% x 10% x		617,80	49,42
IV. Kosten groenbemesting	1/6 x 40% x f.150,-			10,-
V. Bewerkingskosten				
ploegen (DvD)	40% x f.45,- per ha		18,-	
kunstmest strooien	50% x 4 uur à f.1,86		3,72	
eggen voor zaaien (2x)	40% x 5 uur à f.1,86		3,72	
zaaien (DvD)			25,-	
rollen na zaaien	4 uur à f.1,86		7,44	
onkruidbestrijding	25 uur à f.1,86		46,50	
bijmesten	4 uur à f.1,86		7,44	
ziektebestrijding (3x)	12 uur à f.1,86		22,32	
oogsten	100 uur à f.2,23		223,-	
stoppelen na de oogst	40% x 6 uur à f.1,86		4,46	
eggen(2x) na de oogst	40% x 5 uur à f.1,86		3,72	365,32

b. De kosten van de trekker (constant deel), het gereedschap en de diverse algemene kosten.
Deze kosten zijn verdeeld op basis van de arbeidsintensiteit.
10% ten laste van de spinazie.
90% ten laste van de overige teelten.

2. De samengevoegde kosten van spinazie en nateelt

a. De kosten van de grond, de trekker (constant deel), het gereedschap, de grondbewerking en de diverse algemene kosten
Bij de verdeling van deze kosten is rekening gehouden met de belangrijkheid der gewassen.
40% ten laste van de spinazie.
60% ten laste van de nateelt.

b. De kosten van de bemesting
Bij de verdeling van deze kosten is rekening gehouden met de mate waarin deze de gewassen ten goede komen.

1. Superfosfaat:
   50% ten laste van de spinazie.
   50% ten laste van de nateelt.
2. Kalksalpeter:
   80% ten laste van de spinazie.
   20% ten laste van de nateelt.
3. Kosten groenbemesting
   Aangenomen is, dat eenmaal per 6 jaar een nateelt van een groenbemester plaats heeft. De kosten hiervan bedragen f.150,- per ha. Aan de spinazie is 40% x 1/6 van f.150,- toegerekend.

Waar nodig is herleiding der cijfers per ha geschied door vermenigvuldiging met 2.

				In gld. per ha
I. Kosten van de grond en bedrijfsschuur	pacht 8 ha à f.350,-		2800,-	
	onderhoud 7½ ha à f.20,- per ha netto-beteelbaar		150,-	
	2 x 50/750 x 40% x		2950,-	157,33
II. Kosten van de trekker (4-w. 12 pk diesel, waarde f.5950,-)	constant deel rente 5% x 60% x f.5950,-	178,50		
	afschrijving 4% x f.5950,-	238,-		
	verzekering	24,-		
	2 x 10% x 40% x	440,50	35,24	
	variabel deel per 100 uur			
	afschrijving 1% x f.5950,-	59,50		
	onderhoud	50,-		
	27 uur à	109,50 per 100 uur	29,56	64,80
III. Kosten van de werktuigen en gereedschap (waarde f.4775,-) (bijlage 2)	rente 5% x 60% x f.4775,-		143,25	
	afschrijving: trekkerwerktuigen 6 2/3 % x f.2025,-	135,-		
	4-w. landbouwwagon 5% x f.1700,-	85,-		
	buizenwagen, kruiwagen en rugspuit (met nevelboom) 10% x f.450,-	45,-		
	kl.gereedschap 20% x f.600,-	120,-	385,-	
	onderhoud		80,-	
	verzekering 2 ‰ van f.4775,-		9,55	
	2 x 40% x 10% x		617,80	49,42
IV. Kosten groenbemesting	1/6 x 40% x f.150,-			10,-
V. Bewerkingskosten				
ploegen (DvD)	40% x f.45,- per ha		18,-	
kunstmest strooien	50% x 4 uur à f.1,86		3,72	
eggen voor zaaien (2x)	40% x 5 uur à f.1,86		3,72	
zaaien (DvD)			25,-	
rollen na zaaien	4 uur à f.1,86		7,44	
onkruidbestrijding	25 uur à f.1,86		46,50	
bijmesten	4 uur à f.1,86		7,44	
ziektebestrijding (3x)	12 uur à f.1,86		22,32	
oogsten	100 uur à f.2,23		223,-	
stoppelen na de oogst	40% x 6 uur à f.1,86		4,46	
eggen(2x) na de oogst	40% x 5 uur à f.1,86		3,72	365,32

			in gld per ha
Materialen:			
superfosfaat	50% x 450 kg à f.12,60 per 100 kg	28,35	
kalksalpeter	80% x 650 kg à f.18,- per 100 kg	93,60	
zaad	130 kg à f.160,- per 100 kg	208,-	
zineb	10½ kg à f.6,50	68,25	
dieselolie(trekker)	40½ l à f.17,95 per 100 l	7,27	405,47
			770,79
VI Afleveringskosten			
Veilingkosten	6% van 25000 kg à f.0,09		135,-
VII Overige kosten			
Diverse algemene kosten	2 x 10% x 40% x f.200,-	16,-	
Heffing Landbouwschap	40% x f.15,-	6,-	
Verlet en algemene werkzaamheden	7½% van 153 uur à f.1,86	21,34	
Rente niet duurzame produktiemiddelen	1½ mnd à 5% over f.775,-	4,84	48,18
Totaal kosten			1235,52
Opbrengst	aanvoerperiode eind mei		25.000 kg
Kostprijs per 100 kg			4,94

HOOFDSTUK IV

KOSTPRIJSBEREKENINGEN VAN STAMSLABONEN

1. Baronie van Breda

Bedrijfstype

In de Baronie van Breda wordt de tuinbouw voornamelijk als onderdeel van het gemengde land- en tuinbouwbedrijf uitgeoefend. De grootte van deze bedrijven varieert van 5-10 ha. Als uitgangspunt voor de kostprijsberekening is van ongeveer het zelfde bedrijfstype uitgegaan als bij de berekening van de kostprijs van spruitkool, resp. frambozen nl. een bedrijf van 6 ha beteelbare oppervlakte (6,5 ha kadastraal), waarop 1,75 ha tuinbouw. Deze oppervlakte tuinbouw bestaat uit 1,20 ha klein fruit, 25 are spruitkool en 30 are stamslabonen.

Alhoewel op meerdere bedrijven de grond gepacht is, overheerst het grondeigendom. De waarde van de grond is geschat op f.4000,- per ha kadastraal, in overeenstemming met de waarde, aangehouden bij een kostprijsberekening van spruitkool en klein fruit in dit gebied. Dit geldt eveneens voor de grond- en waterschapslasten à f.10,- en het onderhoud à f.35,- per ha.

Daar de meeste schuren gecombineerd met de veestallen voorkomen, was het moeilijk om de grootte van de schuur te bepalen, die nodig is voor het opbergen van de werktuigen, gereedschappen, kunstmest, plant- en pootgoed enz. Als uitgangspunt is een halfsteens schuur van 6 x 10, met een pannen dak en een zolder aangehouden.

Alhoewel op vrijwel elk bedrijf een paard aanwezig is, is ter voorkoming van al te grove schatting en betreffende de kosten van het paard, uitgegaan van de kosten van een paarde-uur à f.1,25, mede gebaseerd op berekeningen van de afdeling Landbouw van het L.E.I.(inclusief de kosten van de paardenstal).

Voorts is als uitgangspunt voor de kostprijsberekening aangehouden, dat op het bedrijf naast de paardewerktuigen (ploeg, cultivator en eg) een luchtbandenwagen van 2½ ton, een rugspuit met neveldoppen en klein gereedschap, ter waarde van f.500,-,aanwezig is.

Tenslotte is er van uitgegaan, dat het bedrijf een gezinsbedrijf is, waarbij de gezinsleden meehelpen bij de oogst van het klein fruit en de stamslabonen en bij het schonen van de spruiten.

Teeltwijze

De grond, die met tuinbouwprodukten wordt beteeld, krijgt regelmatig stalmest. Dit geldt in het bijzonder voor de grond, die met groenten beteeld wordt; deze krijgt jaarlijks een flinke gift. Het land, beteeld met aardbeien, krijgt éénmaal per drie jaar stalmest en de grond,

beteeld met frambozen en bessen eenmaal per 7 jaar. Bij de toerekening van de kosten van de stalmest is rekening gehouden met het volgende:

Het bedrijf produceert net voldoende stalmest (± 40 ton) om het gedeelte, dat niet in het gras ligt, regelmatig van stalmest te voorzien. Hierbij is uitgegaan van een behoefte van het tuinbouwareaal van 31 ton [1]. Als waarde voor deze stalmest is een bedrag van f.9,- per ton ingerekend, zijnde de verkoopwaarde af bedrijf voor levering aan tuinders in de omgeving van Breda.

De kunstmestgift bestaat op de meeste bedrijven nog uit een gift van patentkali, superfosfaat en kalkammonsalpeter, alhoewel steeds meer mengmeststoffen gegeven worden met een overbemesting van een snelwerkende stikstofmeststof.

Daar op het merendeel der bedrijven eenmaal geploegd wordt met het paard, zijn de kosten van eenmaal ploegen in het voorjaar ingerekend. Na het ploegen wordt overwegend eenmaal geëgd en eenmaal gesleept of gerold. Op sommige bedrijven wordt de grond met de klompen "getrapt", hetgeen ongeveer 60 uur per ha kost. Dit is in de kostprijsberekening niet ingerekend.

Het zaaien geschiedt met de hand met behulp van een gespannen lijn. Het tijdstip van zaaien is de eerste helft van maart; het ras is algemeen dubbele witte zonder draad. De hoeveelheid ontsmet zaad varieert van 70-120 kg per ha, met een gemiddelde van 90 kg. De onkruidbestrijding geschiedt overwegend met de hand. De methode varieert van bedrijf tot bedrijf; de een werkt met de handcultivator, de ander met de rolschoffel, terwijl vrijwel altijd de hak wordt gehanteerd. Het aantal uren loopt vrij sterk uiteen en varieert van 150-350 uur. Er is een gemiddelde aangehouden van 250 uur. Bij de hantering van dit gemiddelde moet men zich ervan bewust zijn, dat het aantal van bedrijf tot bedrijf, van jaar tot jaar en zelfs van perceel tot perceel, sterk kan variëren.

Op verschillende bedrijven wordt nog in het geheel geen ziektebestrijding toegepast. De indruk bestaat, dat dit jaar op de meeste bedrijven wel eenmaal een bestrijding zal worden uitgevoerd, hetzij met een koperhoudend middel, hetzij met Zineb.

Het oogsten heeft overwegend in augustus plaats. Indien de bonen voor de fabriek worden afgeleverd, wordt meestal niet meer dan twee keer geplukt. Bij het plukken wordt het gehele gezin ingeschakeld; op een klein aantal bedrijven worden vreemde losse

---

1) Aardbeien: 15 ton/jaar (1,0 ha) spruiten 25 ton (25 are)
Frambozen: 10 ton/jaar (20 are) bonen 25 ton (30 are)

arbeidskrachten aangetrokken. Alhoewel de arbeidsprestatie per uur varieert is een prestatie van ruim 10 kg per uur tijdens de eerste grote pluk normaal. Tijdens de tweede pluk, waarbij niet meer dan 1/3 deel van de totale opbrengst in een normaal jaar wordt geoogst, is de plukprestatie gemiddeld niet hoger dan 6 kg per uur.

Als bij een opbrengst van 2700 kg per 30 are aangenomen wordt dat er gedurende 14 dagen geplukt wordt, dan betekent dit een gemiddelde dagproduktie van bijna 200 kg of gemiddeld 24 oogsturen per dag. Er is aangenomen,dat hiervan 1/4 deel of 6 uur wordt geleverd door de ondernemer en 3/4 door het gezin. Rekening houdend met de betaalde akkoordlonen is een vergoeding van deze laatste uren à f.1,- per uur als kosten ingerekend.

Voor het veilingklaarmaken (wegen enz.) is 200 kg per uur als arbeidsprestatie ingerekend.

Het transport naar de tuinbouwvereniging heeft plaats met het paard en de wagen. In de veilingkosten van 10% zijn tevens de kosten van de vereniging en het transport naar de veiling in Breda begrepen.

KOSTPRIJSBEREKENING STAMSLABONEN (fabriek)

Gebied: Baronie van Breda
Voorcalculatie 1958

Bedrijfstype: Gemengd land- en tuinbouwbedrijf, met een beteelbare oppervlakte van 6 ha (kadastraal 6,5 ha), waarvan 1,75 ha tuinbouwprodukten. De oppervlakte beteeld met bonen bedraagt 30 are.

Teeltwijze: Stamslabonen, dubbele witte zonder draad, van mei-september.

Verdeling van de kosten:

1. De kosten van de grond zijn verdeeld op basis van de in beslag genomen oppervlakte.
   5% ten laste van de stamslabonen.
   95% ten laste van de overige teelten.
2. De kosten van de schuur, wagen, werktuigen en gereedschap en de diverse algemene kosten zijn verdeeld op basis van de arbeidsintensiteit.
   10% ten laste van de stamslabonen.
   90% ten laste van de overige teelten.

Waar nodig is herleiding der cijfers per ha geschied door vermenigvuldiging met 10/3.

				In gld. per ha
I. Kosten van de grond (waarde f.4000,- per ha)	rente 5% x 6,5 ha à f.4000,- per ha		1300,-	
	grondlasten 6,5 ha à f.10,-		65,-	
	onderhoud 6 ha à f.35,- per ha netto-beteelbaar		210,-	
	10/3 x 5% x		1575,-	262,50
II. Kosten van de schuur (6 x 10 m, steen, waarde f.6000,-)	rente 5% x 60% x f.6000,-		180,-	
	afschrijving 2% x f.6000,-		120,-	
	onderhoud		35,-	
	grondlasten en verzekering		17,-	
	10/3 x 10% x		352,-	117,33
III. Kosten van de werktuigen en gereedschappen (waarde f.2925,-)	rente 5% x 60% x f.2925,-		87,75	
	afschrijving			
	luchtbandenwagen 5% x f.1700,-	85,-		
	paardewerktuigen 6 $\frac{2}{3}$% x f.500,-	33,33		
	rugspuit 10% x f.225,-	22,50		
	kl.gereedschap 20% x f.500,-	100,-	240,83	
	onderhoud		40,-	
	verzekering 2 ‰ van f.2925,-		5,85	
	10/3 x 10% x		374,43	124,81
IV. Kosten van bewerking				
Arbeid				
ploegen	20 uur à f.1,79		35,80	
kanten spitten	10 uur à f.1,79		17,90	
ov.grondbewerking	10 uur à f.1,79		17,90	
stalmest vervoeren en spreiden	30 uur à f.1,79		53,70	
kunstmest strooien	13 uur à f.1,79		23,27	
zaaien	60 uur à f.1,79		107,40	
onkruidbestrijding	250 uur à f.1,79		447,50	
ziektebestrijding	4 uur à f.1,79		7,16	
oogsten	180 uur à f.1,79		322,20	
	860 uur à f.1,00		860,-	
veilingklaarmaken	45 uur à f.1,79		80,55	
opruimen (onderploegen)	15 uur à f.1,79		26,85	
paarde-uren	66 uur à f.1,25		82,50	2082,73
Materialen:				
Stalmest	25 ton à f.9,-		225,-	
Patentkali	600 kg à f.13,90 per 100 kg		83,40	
Superfosfaat	600 kg à f.12,60 per 100 kg		75,60	
Kalkammonsalpeter	400 kg à f.19,10 per 100 kg		76,40	
Zaad	90 kg à f.5,30		477,-	
Koperoxychloride	7 kg à f.3,25		22,75	960,15
				3042,88

			In gld. per ha
V. Afleveringskosten			
Transport naar vereenigingsplaats	70 uur à f.1,79	125,30	
paarde-uren	40 uur à f.1,25	50,-	
fusthuur	620 kisten à f.0,03	18,60	
veilingkosten, incl. verenigings-kosten en transport naar veiling	10% van 9000 kg à f.0,42[1]	378,-	571,90
VI. Overige kosten			
Diverse algemene kosten	10/3 x 10% x f.200,-	66,67	
Heffing Landbouwschap	1 ha à f.15,-	15,-	
Verlet en algemene werkzaamheden	6% van 707 uur x f.1,79	75,93	
Rente niet-duurzame produktiemiddelen	3 mnd. à 5% over f.3225,-	40,31	197,91
Totaal kosten			4317,33
Opbrengst	aanvoer augustus-september		9000kg
Kostprijs per 100 kg			47,97

1) op basis van 1957.

2. Hoogeveen en omgeving

Bedrijfstype

Hoogeveen e.o. is reeds lang een centrum van de teelt van stamslabonen voor de fabriek. Deze teelt wordt zowel op de gemengde landbouwbedrijven als op de kleine bedrijfjes van de landarbeiders uitgeoefend. De kostprijs, die voor dit gebied is berekend, geldt voor het gemengde landbouwbedrijf, waarin de boer zijn hoofdmiddel van bestaan vindt.

Volgens de Landbouwtelling van 1950 was 90% van alle bedrijven met tuinbouw kleiner dan 5 ha. In de groep van 0-5 ha is de grootste helft kleiner dan 2 ha. Daar de meeste hiervan bedrijven van landarbeiders zijn, is bij de vaststelling van het bedrijfstype deze groep buiten beschouwing gelaten. De overige bedrijven zijn, wat hun aantal betreft betrekkelijk gelijkmatig verdeeld over de grootteklassen 2-3; 3-4 en 4-5 ha. Als basis van de kostprijsberekening is een bedrijf van 3,6 ha netto-beteelbaar (kad.4 ha) aangehouden, waarvan 2,4 ha grasland en 1,2 ha bouwland. Gemiddeld wordt op 50 are bouwland de bonenteelt uitgeoefend. Naast een aantal koeien, worden ± 200 kippen en een paar varkens gehouden.

Alhoewel de grond op een belangrijk deel van de bedrijven eigendom van de boer is, overweegt de pacht, die varieert van f.80,- - f.110,-/ha. Het is moeilijk om de bedrijfsschuur te scheiden van de veestallen; aangenomen is dat het gedeelte, noodzakelijk voor het opbergen van de werktuigen en gereedschappen 5 x8 m bedraagt.

Op vele bedrijven is een paard aanwezig, echter niet op alle. Bij de kostprijsberekening is uitgegaan van de kosten van een paarde-uur à f.1,25, mede gebaseerd op berekeningen van de afd. B.E.O. van het L.E.I.

Wat de verdere toerusting van het bedrijf betreft is uitgegaan van een driewielige wagen, draagvermogen 1-1½ ton, van paardewerktuigen, een rugspuit met neveldoppen en klein gereedschap.

Teeltwijze

De grond krijgt gemiddeld eenmaal per twee jaar een stalmestgift van ± 50 ton/ha. De bonen worden meestal geteeld op de grond, die het vorig jaar een stalmestgift heeft gekregen. Om deze reden is 40% van de kosten van de stalmest (gewaardeerd op f.6,-/ton) aan de bonenteelt toegerekend.

Behalve een basisbemesting met patentkali en superfosfaat wordt, veelal in tweemaal, een gift kalkammonsalpeter of een andere snelwerkende stikstofmeststof toegediend.

De grondbewerking bestaat uit ploegen in het najaar, ploegen in het voorjaar, tweemaal eggen en éénmaal slepen. Het zaaien geschiedt met de hand omstreeks half mei, waarbij ± 60 kg ontsmet zaad wordt gebruikt. Dit zaad wordt door de tuinbouwvereniging centraal ingekocht en afgeleverd aan de tuinders.

De onkruidbestrijding vraagt bij de teelt van bonen veel arbeid. In dit gebied wordt drie- tot vijfmaal geschoffeld, waarbij veel gebruik gemaakt wordt van de rolschoffel. Het paard wordt nog praktisch niet gebruikt bij de onkruidbestrijding. Daarnaast wordt met de hand gewied, meestal twee keer.

Daar het spuiten met Zineb op vele bedrijven reeds wordt toegepast, is bij de kostprijsberekening uitgegaan van een tweemalige behandeling met Zineb.

Het oogsten heeft in de maanden augustus en de eerste helft van september plaats. Hierbij wordt op die bedrijven, die ± 50 are bonenteelt hebben, op grote schaal gebruik gemaakt van losse arbeidskrachten, voornamelijk vrouwen en schoolkinderen.

Er wordt gemiddeld driemaal geoogst, waarbij gedurende de eerste keer ± 50%, de tweede keer ± 30% en de derde keer ± 20% van de opbrengst wordt verkregen.

De kosten van het oogsten zijn gebaseerd op de betaalde akkoordlonen. Hierbij is uitgegaan van een netto-beloning van 10 ct., 10 ct. en 12 ct. resp. van de eerste, de tweede en de derde pluk. De verhouding (vrouwen) en schoolkinderen is gesteld op 1 : 4.

De kg-opbrengst varieert van bedrijf tot bedrijf en van jaar tot jaar. Een normale opbrengst in dit gebied is 12.000 kg per ha.

Het komt echter regelmatig voor, dat de opbrengst beduidend lager is. Om deze reden is de kg-opbrengst gemiddeld op 11.000 kg gesteld.

Het transport naar de verenigingsplaats rondom Hoogeveen zijn 7 tuinbouwverenigingen, die voor het verdere vervoer naar de veiling zorgdragen - geschiedt met paard en wagen, waarbij is aangenomen dat per keer 400 kg wordt afgeleverd.

Soms moeten de bonen worden overgezaaid. Aangenomen is, dat dit eenmaal per 10 jaar voor de helft van de oppervlakte moet gebeuren.

KOSTPRIJSBEREKENING STAMSLABONEN VOOR DE FABRIEK

Gebied: Hoogeveen e.o.
Voorcalculatie 1958

Bedrijfstype: Gemengd landbouwbedrijf groot 3,6 ha beteelbaar (kadastraal 4 ha), waarvan 2,4 ha grasland, 1,2 ha bouwland, waarvan 50 are bonen. Bovendien 200 kippen en een paar varkens.

Teeltwijze: Stamslabonen van half mei - half september.

Verdeling van de kosten:

1. De kosten van de grond, de schuur, de wagen, werktuigen en gereedschap en de diverse algemene kosten zijn verdeeld op basis van de in beslag genomen oppervlakte.
50/360 ten laste van de stamslabonen.
310/360 ten laste van de overige teelten.
2. De kosten van de stalmestbemesting (1x per 2 jaar). Daar de stambonen in het 2e jaar op het desbetreffende perceel komen is van deze kosten 40% toegerekend.

Waar nodig is herleiding der cijfers per ha geschied door vermenigvuldiging met 2.

				In gld. per ha
I. Kosten van de grond	pacht 4 ha à f.100,-		400,-	
	onderhoud 3,6 ha à f.50,- per ha netto-beteelbaar		180,-	
	2 x 50/360 x		580,-	161,11
II. Kosten van de schuur (5x8 m, steen, waarde f.4000,-)	rente 5% x 60% x f.4000,-		120,-	
	afschrijving 2% x f.4000,-		80,-	
	onderhoud		30,-	
	grondlasten + verzekering		12,-	
	2 x 50/360 x		242,-	67,22
III. Kosten van een wagen (3-w.,1-1½ ton, waarde f.1000,-)	rente 5% x 60% x f.1000,-		30,-	
	afschrijving 5% x f.1000,-		50,-	
	onderhoud + verzekering		17,-	
	2 x 50/360 x		97,-	26,94
IV. Kosten werktuigen + gereedschap (waarde f.1300,-)	rente 5% x 60% x f.1300,-		39,-	
	afschrijving			
	paardewerktuigen 6 $\frac{2}{3}$ % x f.750,-	50,-		
	rugspuit 10% x f.150,-	15,-		
	kl.gereedschap 20% x f.400,-	80,-	145,-	
	onderhoud + verzekering		15,10	
	2 x 50/360 x		199,10	55,31
V. Bewerkingkosten				
Arbeid				
vervoer stalmest en spreiden	40% x 75 uur à f.1,91		57,30	
ploegen in najaar	18 uur à f.1,91		34,38	
ploegen in voorjaar	20 uur à f.1,91		38,20	
kanten spitten	5 uur à f.1,91		9,55	
eggen (2x)	8 uur à f.1,91		15,28	
slepen (2x)	4 uur à f.1,91		7,64	
bemesting en bijmesten	17 uur à f.1,91		32,47	
strepen trekken	15 uur à f.1,91		28,65	
zaaien	55 uur à f.1,91		105,05	
schoffelen	100 uur à f.1,91		191,-	
wieden (2x)	150 uur à f.1,91		286,50	
ziektebestrijding (2x)	8 uur à f.1,91		15,28	
oogsten (3x)	11000 kg à f.11,50 per 100 kg		1265,-	
toezicht, wegen en sorteren	72 uur à f.1,91		137,52	

				In gld. per ha
transport op bedrijf	37 uur à f.1,91		70,67	
paarde-uren	104 uur à f.1,25		130,-	
Materialen				
Stalmest	40% x 50 ton à f.6,-		120,-	
Patentkali	800 kg à f.13,60		108,80	
Superfosfaat	700 kg à f.12,40		86,80	
Kalkammonsalpeter (2x)	500 kg à f.18,80		94,-	
Zaad	60 kg à f.5,-		300,-	
Zineb	7 kg à f.6,50		45,50	755,10
				3179,59
VI. Afleveringskosten				
Transport naar vereenigingsplaats	27 uur à f.1,91	51,57		
paarde-uren	27 uur à f.1,25	33,75	85,32	
veilingkosten incl. verenigingskosten, transport naar veiling en zakkenhuur	10% van 11.000 kg à f.0,42[1]		462,-	547,32
VII. Overige kosten				
Diverse algemene kosten	2 x 50/360 x f.150,-		41,67	
Heffing Landbouwschap	1 ha à f.15,-		15,-	
Verlet en algemene werkzaamheden	6% van 571 uur à f.1,91		65,44	
Rente niet-duurzame produktiemiddelen	3 mnd. à 5% over f.3275,-		40,94	163,05
VIII. Kosten van overzaaien (1 x per 10 jaar 50%)				
zaad	60 kg à f.5,-		300,-	
ploegen	18 uur à f.1,91		34,38	
eggen	4 uur à f.1,91		7,64	
strepen trekken	15 uur à f.1,91		28,65	
zaaien	55 uur à f.1,91		105,05	
paarde-uren	22 uur à f.1,25		27,50	
	1/10 x 50% x		503,22	25,16
Totaal kosten				4225,80
Opbrengst aanvoerperiode aug. - 1e helft sept.				11.000kg
Kostprijs per 100 kg				38,42

1) op basis van 1957

3. Erica - Nieuw Amsterdam

Bedrijfstype

In het gebied Erica-Nieuw Amsterdam breidt de teelt van stamslabonen zich vrij sterk uit. Deze uitbreiding heeft praktisch geheel plaats op het grotere landbouwbedrijf, waarbij van de mogelijkheid van extra teeltvergunning gebruik gemaakt wordt. De oppervlakte bonenteelt varieert op deze bedrijven vrij sterk; meestal bedraagt zij tenminste 1 ha. Om een vergelijking met de teelt op het kleine bedrijf in Hoogeveen te kunnen toepassen, is als basis voor de kostprijsberekening in dit gebied genomen een akkerbouwbedrijf van 10 ha kadastraal (9,5 netto-beteelbaar), waarop 1,25 ha teelt van stamslabonen.

Alhoewel de grond op een belangrijk deel van de bedrijven eigendom is van de boer, overweegt de pacht. De pachtprijs varieert van f.80,- - f.150,-, gemiddeld f.110,- per ha.

Als basis voor de kostprijsberekening is aangehouden, dat op het bedrijf een stenen schuur van 60 m^2 grondoppervlakte, een paard, een vierwielige wagen van $2\frac{1}{2}$ ton en een driewielige wagen van $1-1\frac{1}{2}$ ton aanwezig is.

Alhoewel verschillende bedrijven een trekker bezitten, is de vervanging van het paard door de trekker nog lang niet algemeen. Voorts is aangenomen, dat naast de paardewerktuigen, een rugspuit met nevelboom aanwezig is.

Teeltwijze

De grond krijgt gemiddeld éénmaal per drie of vier jaar een stalmestgift van 25-40 ton per ha. Hiervan is 30% van 30 ton voor rekening van de bonenteelt gebracht. De stalmest wordt aangekocht tegen een prijs van ± f.7,50 per ton (variërend van f.6,- - f.10,- per ton). Naast een basisbemesting met patentkali en superfosfaat wordt,meestal in tweemaal, een overbemesting met kalkammonsalpeter of kalksalpeter gegeven.

De grondbewerking bestaat uit ploegen in het najaar, ploegen in het voorjaar, cultivateren, tweemaal eggen en éénmaal slepen. Uiteraard varieert ook deze grondbewerking van bedrijf tot bedrijf en van jaar tot jaar. Bovenstaande methode mag echter voor deze streek als veel toegepast gelden.

Het zaaien geschiedt omstreeks half mei met behulp van een pootstok. Hoeveelheid gebruikt zaad: 60 kg.

Bij de onkruidbestrijding wordt in tegenstelling tot Hoogeveen op verschillende bedrijven wel van paard of trekker gebruik gemaakt, alhoewel ook hier het handwerk overheerst. Als basis voor de kostprijsberekening is aangenomen, dat 2 maal met behulp van het paard geschoffeld wordt, tweemaal met de rolschoffel en tweemaal gewied.

Evenals in Hoogeveen vindt de ziektebestrijding met zineb steeds meer opgang, reden waarom in de kostprijsberekening een tweemalige behandeling is opgenomen.

Het oogsten heeft in de maanden augustus en de eerste helft van september plaats. Er wordt driemaal geplukt, overwegend door kinderen en vrouwen (zie onder toelichting Hoogeveen). De opbrengst in een normaal jaar varieert van 10-12.500 kg per ha gemiddeld 11.000 kg.

Daar het regelmatig voorkomt, dat de opbrengst beduidend lager is, is als gemiddelde opbrengst 10.000 kg per ha aangehouden.

Het transport naar de veiling geschiedt met paard en wagen, gemiddeld 600 kg (30 zaken van 20 kg) per keer.

Soms moeten de bonen worden overgezaaid. Aangenomen is, dat dit eenmaal per 5 jaar voor de helft van de oppervlakte moet gebeuren.

KOSTPRIJSBEREKENING STAMSLABONEN VOOR FABRIEK

Gebied: Erica-Nieuw Amsterdam
Voorcalculatie 1958

Bedrijfstype: Akkerbouwbedrijf groot 9½ ha beteelbaar (10 ha kadastraal), waarop 1,25 ha bonen.

Teeltwijze: Stamslabonen, van mei tot september.

Verdeling van de kosten:

1. Samengevoegde kosten van het gehele bedrijf

a. De kosten van de grond zijn verdeeld op basis van de in beslaggenomen oppervlakte.
125/950 deel ten laste van de stamslabonen.
825/950 deel ten laste van de overige teelten.

b. De kosten van de schuur, wagens, werktuigen en gereedschap en de diverse algemene kosten.
Deze kosten zijn verdeeld op basis van de arbeidsintensiteit.
20% ten laste van de stamslabonen.
80% ten laste van de overige teelten.

2. De kosten van de stalmestbemesting (1x per 3 jaar)
Van deze kosten is 30% ten laste van de stambonen gebracht.

Waar nodig is herleiding der cijfers per ha geschied door vermenigvuldiging met 100/125.

				In gld. per ha
I. Kosten van de grond	pacht 10 ha à f.110,-		1100,-	
	onderhoud 9½ ha à f.40,- per ha netto-beteelbaar		380,-	
	100/125 x 125/950 x		1480,-	155,79
II. Kosten van de schuur (5 x 12 m, steen, waarde f.6000,-)	rente 5% x 60% x f.6000,-		180,-	
	afschrijving 2% x f.6000,-		120,-	
	onderhoud		40,-	
	grondlasten en verzekering		17,-	
	100/125 x 20% x		357,-	57,12
III. Kosten van de wagens (1 4-wiel.van 2 ton, 1 3-wiel.van 1 ton, waarde f.2700,-) 4-wielige f.1700,- 3-wielige f.1000,-	rente 5% x 60% x f.2700,-		81,-	
	afschrijving 5% van f.2700,-		135,-	
	onderhoud en verzekering		40,40	
	100/125 x 20% x		256,40	41,02
IV. Kosten van paardewerktuigen en kl.gereedschap (waarde f.1650,-)	rente 5% x 60% x f.1650,-		49,50	
	afschrijving paardewerktuigen 6 $\frac{2}{3}$ % x f.750,-	f.50,-		
	rugspuit 10% x f.225,-	f.22,50		
	kl.gereedschap 20% x f.750,-	f.150,-	222,50	
	onderhoud en verzekering		20,80	
	100/125 x 20% x		292,80	46,85
V. Bewerkingskosten				
Arbeid				
vervoer stalmest en spreiden	30% van 55 uur à f.1,91		31,51	
ploegen in najaar	18 uur à f.1,91		34,38	
ploegen in voorjaar	20 uur à f.1,91		38,20	
kanten spitten	5 uur à f.1,91		9,55	
cultivateren	5 uur à f.1,91		9,55	
eggen (2x)	8 uur à f.1,91		15,28	
slepen (1x)	4 uur à f.1,91		7,64	

				In gld. per ha
	kunstmest strooien	11 uur à f.1,91	21,01	
	bijmesten	6 uur à f.1,91	11,46	
	strepen trekken	15 uur à f.1,91	28,65	
	zaaien(pootstok)	25 uur à f.1,91	47,75	
	schoffelen(machine) 2x	10 uur à f.1,91	19,10	
	wieden (2x)	150 uur à f.1,91	286,50	
	rolschoffelen (2x)	50 uur à f.1,91	95,50	
	bijschoffelen (2x)	50 uur à f.1,91	95,50	
	ziektebestrijding	8 uur à f.1,91	15,28	
	oogsten (3x)	10.000 kg à f.11,50 per 100 kg	1150,-	
	toezicht, wegen en sorteren	135 uur à f.1,91	257,85	
	transport op het bedrijf	17 uur à f.1,91	32,47	
	paarde-uren	93 uur à f.1,25	116,25	2323,43
	Materialen			
	stalmest	30% x 30 ton à f.7,50	67,50	
	patentkali	700 kg à f.13,60 per 100 kg	95,20	
	superfosfaat	700 kg à f.12,40 per 100 kg	86,80	
	kalkammonsalpeter (2x)	600 kg à f.18,80 per 100 kg	112,80	
	zaad	60 kg à f.5,-	300,-	
	Zineb	7 kg à f.6,50	45,50	707,80
				3031,23
VI.	Afleveringskosten			
	transport naar veiling	50 uur à f.1,91 95,50		
	paarde-uren	20 uur à f.1,25 25,-	120,50	
	zakkenhuur	520 zakken à f.0,02	10,40	
	veilingkosten	7% van 10.000 kg à f.0,42[1]	294,-	424,90
VII.	Overige kosten			
	diverse algemene kosten	100/125 x 20% x f.200,-	32,-	
	heffing Landbouwschap	1 ha à f.15,-	15,-	
	verlet en algemene werkzaamheden	7½% van 608 uur à f.1,91	87,10	
	rente niet-duurzame produktiemiddelen	3 mnd. à 5% over f.3150,-	39,37	173,47

1) op basis van 1957

			In gld. per ha
VIII. Kosten van overzaaien (1x per 5 jaar 50%)			
zaad	60 kg à f.5,-	f. 300,-	
schoffelen	10 uur à f.1,91	19,-	
strepen trekken	15 uur à f.1,91	28,65	
zaaien	25 uur à f.1,91	47,75	
paarde-uren	10 uur à f.1,25	12,50	
	1/5 x 50% x	407,90	40,79
Totaal kosten			3971,17
Opbrengst	aanvoerperiode augustus-september		10000 kg
Kostprijs per 100 kg			39,71

4. W i n s c h o t e n e.o.

Bedrijfstype

In Groningen worden in twee gebieden stamslabonen geteeld, bestemd voor fabriekmatige verwerking. In het gebied Zevenhuizen-Roden loopt de teelt sterk terug en besloeg in 1956 nog slechts 12 ha. In het gebied rondom Winschoten neemt de teelt de laatste jaren vrij sterk toe, vooral sinds de mogelijkheid van de teelt op bijzondere vergunning. Alhoewel naar schatting nog slechts 50 ha bonenteelt in dit gebied wordt gevonden, is toch een kostprijsberekening opgesteld en wel om de volgende redenen.

De teelt breidt zich hier vooral uit op het landbouwbedrijf, waarop een oppervlakte bonen van tenminste 1 ha gevonden wordt. Het is interessant de kosten op dit bedrijfstype te vergelijken met de kosten op een tuinbouwbedrijf. Bovendien worden de bonen in één keer geplukt in tegenstelling tot de andere centra, waar meestal 3 keer, soms 4 keer geplukt wordt. Het in één keer afplukken van de bonen is interessant in verband met de opkomst van de bonenplukmachine, die het gewas ook in één keer afplukt.

Behalve de teelt op het gemengde landbouwbedrijf wordt de teelt ook gevonden bij tuinders en telers van rozenonderstammen en bij landarbeiders met een geringe oppervlakte land. Daar de grootste bonenaanvoer van het gemengde bedrijf stamt en de uitbreiding van de teelt voornamelijk op dit bedrijfstype gevonden wordt is als basis voor de kostprijsberekening het gemengde landbouwbedrijf gekozen. De grootte van de bedrijven varieert sterk. In het algemeen zijn het de kleinere bedrijven die bonen telen, reden waarom uitgegaan is van een bedrijf van 9 ha met 1,5 ha bonen. Er is verondersteld, dat op dit bedrijf een paard met paardewerktuigen en een bedrijfsschuur van 5 x 10 m aanwezig is. De overige bewerktuiging bestaat naast het klein gereedschap uit een luchtbandenwagen van 3 ton, een kunstmeststrooier, een zaaimachine en een rugspuit met neveldoppen.

Tenslotte zij vermeld, dat de berekening is opgesteld voor de teelt op kleigrond. Er is geen aparte berekening voor de teelt op zwarte grond gemaakt. Men mag aannemen dat het verschil in kostprijs niet groot zal zijn.

Teeltwijze

Wanneer er vee op het bedrijf gehouden wordt, krijgt het land stalmest. Bij de kostprijsberekening is er niet van uitgegaan, dat de grond stalmest krijgt.

De grondbewerking bestaat uit licht ploegen in het najaar en diep ploegen in het voorjaar. Vervolgens wordt de grond 3 tot 5 maal geëgd en veelal na het zaaien een keer gerold. De kunstmestbemesting bestaat uit een gift van patentkali 40%, superfosfaat en kalkammonsalpeter.

Op de tuinbouwbedrijven wordt overwegend met de hand of met de pootstok gezaaid. Op de landbouwbedrijven wordt gezaaid met de zaaimachine. Deze laatste methode eist gemiddeld 100 kg zaad per ha tegenover 70 kg bij hand-zaaiing. Tegen deze meerkosten staat echter het voordeel van een arbeidsbesparing van ongeveer 75 uur per ha.

De onkruidbestrijding geschiedt, zowel op de landbouw- als op de tuinbouwbedrijven overwegend met de hand. Er wordt 2 tot 4 maal geschoffeld en 1 à 2 maal gewied. Uiteraard hangt de hoeveelheid benodigde arbeid sterk af van het al of niet vuil zijn van de grond en van de klimaatsomstandigheden. Gemiddeld wordt ongeveer 250 uur per ha aan onkruidbestrijding besteed.

Ziektebestrijding wordt in het algemeen nog niet toegepast. Het oogsten heeft overwegend in één keer plaats. De grote oppervlakte per bedrijf en het feit, dat de bonen in enkele keren geoogst worden, maakt het aantrekken van veel los personeel noodzakelijk. De vaste arbeidsbezetting zorgt praktisch uitsluitend voor het nodige toezicht, het transport, wegen en sorteren. De bonen worden in zakken of kisten ter veiling aangevoerd. Een kg-opbrengst van 10000 kg wordt als normaal beschouwd. Daar regelmatig veel lagere opbrengsten worden verkregen is een opbrengst van 9000 kg aangehouden.

Soms wordt er nog een nateelt van boerenkool uitgeoefend. Indien dit het geval is, worden er geen gemeenschappelijke kosten aan de teelt van boerenkool toegerekend.

KOSTPRIJSBEREKENING STAMSLABONEN VOOR FABRIEK

Gebied: Winschoten e.o.
Voorcalculatie 1958

<u>Bedrijfstype:</u> Landbouwbedrijf groot 9 ha (kadastraal 9½ ha), waarvan 1½ ha stamslabonen.

<u>Teeltwijze:</u> Stamslabonen 1½ ha van begin mei-september.

<u>Verdeling van de kosten:</u>

a. De kosten van de grond zijn verdeeld op basis van de in beslag genomen oppervlakte.
1/6 deel ten laste van de stamslabonen.
5/6 deel ten laste van de overige teelten.

b. De kosten van de paardewerktuigen, zaaimachine, kunstmeststrooier, luchtbandenwagen, rugspuit, klein gereedschap en de diverse algemene kosten zijn verdeeld op basis van de arbeidsintensiteit.
25% ten laste van de stamslabonen.
75% ten laste van de overige teelten.

Waar nodig is herleiding der cijfers per ha geschied door vermenigvuldiging met 10/15.

				In gld. per ha
I. Kosten van de grond				
pacht	9½ ha à f.150,- per ha		1425,-	
onderhoud	9 ha à f.47,50 per ha netto beteelbaar		427,50	
	1/6 x 10/15		1852,50	205,83
II. Kosten van de schuur	rente 5% x 60% x f.5000,-		150,-	
(steen, 5 x 10 m waarde f.5000,-)	afschrijving 2% x f.5000,-		100,-	
	onderhoud en verzekering		45,-	
	grondlasten		5,-	
	25% x 10/15		300,-	50,-
III. Kosten van de werktuigen				
paardewerktuigen f.750,-	rente 5% x 60% x f.4850,-		145,50	
zaaimachine f.900,-	afschrijving			
kunstmeststrooier f.600,-	kl.gereedschap 20% x f.750,-	150,-		
luchtbandenwagen f.1700,-	rugspuit 10% x f.150,-	15,-		
	luchtbandenwagen 5% x f.1700,-	85,-		
rugspuit f.150,-	overige 6⅔% x f.2250,-	150,-	400,-	
klein gereedschap f.750,-	onderhoud en verzekering		102,40	
	25% x 10/15		647,90	107,98

				In gld. per ha
IV.	Kosten van bewerking			
	Arbeid			
	stoppelploegen	14 uur à f.1,91	26,74	
	diepploegen	20 uur à f.1,91	38,20	
	eggen (4x)	16 uur à f.1,91	30,56	
	kunstmest strooien	4 uur à f.1,91	7,64	
	zaaien	4 uur à f.1,91	7,64	
	rollen	4 uur à f.1,91	7,64	
	schoffelen (3x)	120 uur à f.1,91	229,20	
	wieden (2x)	150 uur à f.1,91	286,50	
	oogsten	9000 kg à f.0,11	990,-	
	veilingklaarmaken + vervoer op bedrijf	60 uur à f.1,91	114,60	
	paarde-uren	74 uur à f.1,25	92,50	1831,22
	Materialen			
	Patentkali	400 kg à f.13,30 per 100 kg	53,20	
	Superfosfaat	500 kg à f.12,90 per 100 kg	64,50	
	Kalkammonsalpeter	400 kg à f.17,90 per 100 kg	71,60	
	zaad	100 kg à f.5,75 per kg	575,-	764,30
				2595,52
V.	Afleveringskosten			
	transport naar veiling	20 uur à f.1,91 38,20		
	paarde-uren	20 uur à f.1,25 25,-	63,20	
	zakkenhuur	460 zakken à f.0,05	23,-	
	veilingkosten	7% van 9000 kg à f.0,42[1]	264,60	350,80
VI.	Overige kosten			
	diverse algemene kosten	25 x 10/15 x f.200,-	33,33	
	heffing Landbouwschap	1 ha à f.15,-	15,-	
	verlet en algemene werkzaamheden	7½% over 412 uur à f.1,91	59,02	
	rente niet-duurzame produktiemiddelen	3 mnd. à 5% over f.2675,-	33,44	140,79
	Totaal kosten			3450,92
	Opbrengst	aanvoerperiode augustus en 1e helft september		9000 kg
	Kostprijs per 100 kg			38,34

1) op basis van 1957

5. V e n l o

Bedrijfstype

De teelt van stamslabonen is vanouds een belangrijke teelt op het Venlose tuinbouwbedrijf.Behalve de teelt van Vroege Wagenaars onder glas bestaat er een belangrijke teelt van stamslabonen in de opengrond.

Voor de vroege teelt, waarbij eind april gezaaid wordt en de teelt meestal gecombineerd wordt met een teelt van prei of kool, was voorheen het ras Vroege Wagenaar het belangrijkste; thans is dit ras voor een belangrijk deel verdrongen door de Dubbele Witte zonder draad en in de laatste jaren door enkele nieuwe rassen: Sabo, Furore en Immuna.

Naast de vroege teelt wordt op minder ruime schaal een nateelt van stamslabonen uitgeoefend, veelal na de teelt van peen, sla, bloemkool enz. Als basis voor de kostprijsberekening is de vroege teelt gekozen, omdat relatief meer bonen van deze teeltwijze fabriekmatig worden verwerkt dan van de nateelt. Wel zij opgemerkt dat de vroege teelt niet direct gericht is op levering aan de fabriek.

Het Venlose tuinbouwbedrijf wordt gekenmerkt door een belangrijke oppervlakte opengrondsgroenteteelt naast de teelt onder staand glas. Onder glas worden, meestal na een voorteelt van sla, eventueel gecombineerd met stamslabonen, tomaten geteeld. De belangrijke produkten van de opengrond zijn augurken, sla, peen, bonen, prei, bloemkool, savoyekool, schorseneren en knolselderij.

De mei-inventarisatie van 1955 laat zien, dat in Venlo van het totale aantal bedrijven meer dan de helft in de grootteklasse van 1-2 ha valt, 30% van 2-3 ha en 18% van 3-5 ha.

Als basis voor de kostprijsberekening is een bedrijf van 2,7 ha gekozen, dat dus boven de gemiddelde bedrijfsgrootte ligt. Dit is verantwoord, omdat de oppervlakte van het goed geleide bedrijf gemiddeld boven het gemiddelde ligt. Daar geen duidelijk verband tussen de oppervlakte glas en de oppervlakte opengrond aanwezig is (gegevens van 1950), is de oppervlakte glas van het gemiddelde van de bedrijven met glas tussen 2 en 3 ha aangehouden,nl. 25 are.

De verkavelingstoestand is niet gunstig, het aantal kavels varieert van 2-7. Gemiddeld moet op 4 à 5 kavels per bedrijf gerekend worden. Alhoewel op verschillende bedrijven nog een paard aanwezig is, wordt op de meeste bedrijven het zware grondwerk door derden verricht, terwijl voor de lichtere werkzaamheden een fraismachine is aangeschaft.

Voor het vervoer op korte afstand wordt een luchtbandenwagen en soms smalspoor gebruikt. Voor het vervoer naar de veiling en naar de verder afgelegen percelen wordt het paard meer en meer vervangen door de luxe auto met aanhanger van 1-2 ton draagvermogen. Als basis voor de kostprijsberekening is een Agria-frais en een auto met aanhanger opgenomen. De kosten van de auto zijn ingecalculeerd tegen 30 ct. per km. De ziektebestrijding geschiedt algemeen met de rugspuit met neveldoppen.

Van alle tuinbouwbedrijven is de grond voor ongeveer 45% in eigendom en voor 55% gepacht. Veelvuldig komt het voor, dat een gedeelte van het bedrijf gepacht is en een gedeelte in eigendom. Daarbij is er zowel binnen het bedrijf als tussen de bedrijven onderling een grote variatie in grond- en pachtwaarde, wat sterk samenhangt met de grote kwaliteitsverschillen tussen de diverse gronden.

De teelt van stamslabonen wordt op alle grondsoorten gevonden, alhoewel de indruk bestaat, dat er relatief meer geteeld wordt op de gronden van een wat mindere kwaliteit. Om deze reden is de teelt op deze gronden als uitgangspunt voor de kostprijsberekening genomen. Daarmee in overeenstemming is de waarde van de grond gesteld op f.4000,- per ha, terwijl ook bij de teeltwerkzaamheden en de hoogte van de kg-opbrengst, hiermede rekening is gehouden.

De teeltwijze

Vanwege de hoge prijs, die voor organische mest betaald moet worden, ontvangt de open grond in Venlo e.o. niet vaak een bemesting met organisch materiaal. De meeste grond krijgt niet meer dan eenmaal in de vier tot zes jaar een stalmestgift van 40 ton per ha. De prijs van de koemest bedraagt f.16,- - f.18,- per ton, terwijl voor de paardemest f.20,- - f.25,- per ton betaald moet worden.

De kunstmestgift bestaat op een deel van de bedrijven nog uit enkelvoudige meststoffen (patentkali, superfosfaat en kalkammonsalpeter). Op vele bedrijven is men - vooral in de laatste jaren - overgegaan tot de samengestelde meststoffen, eventueel aangevuld met een extra stikstofgift. Overbemesting heeft alleen plaats,wanneer het gewas dit duidelijk vraagt.

De grond wordt in het voorjaar geploegd. Daar het paard op het bedrijf steeds meer door mechanische kracht wordt vervangen, wordt meestal door derden geploegd. Dit kost f.60,- - f.70,-/ha met een trekker en f.70,- - f.90,-/ha met een of meer paarden. Op de meer vochthoudende veld- en beemdgronden wordt na het ploegen geëgd, hetzij

met de hand, hetzij met de frais of het paard. Op de drogere gronden, o.a. op de zogenaamde hei, wordt de grond nog algemeen aangetrapt; dit aantrappen kost vrij veel arbeid nl. 30-60 uur per ha en wordt noodzakelijk geacht om de grond tegen al te sterke uitdroging te behoeden. Men kan dit aantrappen vergelijken met zogenaamde rollen of blokken van de grond. Vervolgens wordt de grond geëgd of "opgeschoffeld". Het zaaien geschiedt algemeen met de maispoter. Voor de vroege teelt, waarvoor de kostprijsberekening wordt opgesteld, heeft het zaaien omstreeks half april plaats. Hierbij wordt 50-75 kg zaad per ha gebruikt. Aangenomen is, dat bij deze vroege zaaiing gemiddeld éénmaal per drie jaar de bonen afvriezen en er overgezaaid moet worden. Ondanks dit risico blijft men vroeg zaaien, omdat dit een vroege oogst tot gevolg heeft. Deze vroege oogst heeft de volgende voordelen:

1. Gemiddeld wordt een hogere prijs verkregen.
2. De combinatieteelt (prei, kool, enz) slaagt beter.
3. De bonenpluk, die veel arbeid vraagt, valt hoofdzakelijk vóór de eveneens veel arbeid eisende augurkenoogst.

Wanneer de prei als tussenteelt gezaaid wordt, is geen mechanische onkruidbestrijding mogelijk, omdat de prei reeds gezaaid is, wanneer de bonen geplant worden.

Wanneer de prei of kool geplant wordt, dan kunnen de bonen tot het tijdstip waarop de tussenteelt geplant wordt, mechanisch geschoffeld worden.

Het aantal uren, besteed aan de onkruidbestrijding is sterk afhankelijk van het al of niet vuil zijn van het land en de klimaatsomstandigheden in een bepaald jaar. Het aantal varieerde bij de enquête onder ± 15 tuinders van 70-360 uur. Als basis voor de kostprijsberekening is aangehouden, dat de gezaaide prei als tussenteelt gebezigd wordt en er dus geen mechanische onkruidbestrijding plaats heeft. Aangenomen is, dat in een normaal jaar drie maal schoffelen en wieden met een totale arbeidsbehoefte van 180 uur en bovendien éénmaal in de twee jaar nog één keer schoffelen extra, voldoende is voor het onkruidvrijhouden van het bonengewas.

Voor de vroege teelt wordt nog weinig gespoten tegen de vlekkenziekte, wel wordt vrij algemeen een behandeling tegen de luis toegepast.

Het oogsten van de bonen begint vaak reeds eind juni en duurt dan tot begin augustus. Meestal wordt driemaal, soms viermaal geplukt. Voor een belangrijk deel worden de bonen door het gezin geplukt, mede in verband met het feit, dat in juli betrekkelijk moeilijk los personeel is te

verkrijgen. Als beloning voor de oogstarbeid is het bedrag aangehouden, dat gemiddeld aan uurloners òf als akkoordwerk wordt uitbetaald.

De kg-opbrengst van de bonen, die in combinatie met prei of kool worden geteeld, ligt beduidend lager dan de opbrengst van de volveldsteelt en mag niet hoger dan gemiddeld op 7000 kg per ha gesteld worden. Hierbij moet echter bedacht worden, dat de opbrengst sterk varieert naar grondsoort, vroegheid, klimaatsomstandigheden, enz. Dit is wel gebleken uit de kg-opbrengsten van een aantal bedrijven, waarvan gedurende de jaren 1953 t/m 1955 een boekhouding is bijgehouden. De aangehouden opbrengst van 7000 kg is dan ook niet meer dan een norm.

Omdat de teelt van stamslabonen gecombineerd met een ander gewas wordt uitgeoefend, zijn er naast de gebruikelijke te verdelen kostenbestanddelen, de moeilijk te verdelen gemeenschappelijke kosten als mest, grondbewerking, onkruidbestrijding, enz. Bij deze verdeling is het volgende aangehouden:

De kosten van de duurzame produktiemiddelen en de algemene kosten zijn voor 50% ten laste van de bonen gebracht. Dit geldt eveneens voor de kosten van de stalmest, de basis kunstmestgift en de kosten van de grondbewerking vóór het zaaien. De kosten van de onkruidbestrijding tijdens de periode, dat beide gewassen op het land staan, zijn voor 75% toegerekend aan de bonenteelt.

KOSTPRIJSBEREKENING STAMSLABONEN

Gebied: Venlo
Voorcalculatie 1958

Bedrijfstype: Tuinbouwbedrijf, groot 2,7 ha netto beteelbaar (kadastraal 3,0 ha), 25 are staand glas, 35 are stamslabonen, met tussenteelt van ter plaatse gezaaide prei en 2,1 ha overige tuinbouwprodukten.

Teeltwijze: Stamslabonen, 35 are van half april tot begin augustus. Prei, van begin augustus tot de winter.

Verdeling van de kosten:

1. De kosten van het gehele bedrijf

a. De kosten van de grond zijn verdeeld op basis van de in beslag genomen oppervlakte.
35/270 deel ten laste van de stamslabonen - prei.
235/270 deel ten laste van de overige teelten.

b. De kosten van de schuur, het constante gedeelte van de frais, de overige werktuigen en de diverse algemene kosten zijn verdeeld op basis van de arbeidsintensiteit.
10% ten laste van stamslabonen/prei.
90% ten laste van de overige teelten.

2. De gemeenschappelijke kosten van stamslabonen en prei

a. Bij de verdeling van de kosten van de grond, de schuur, het constante gedeelte van de frais, de overige werktuigen, de grondbewerking voor het zaaien en de diverse algemene kosten is rekening gehouden met de belangrijkheid van de gewassen.
50% ten laste van de stamslabonen.
50% ten laste van de prei.

b. Bij de verdeling van de organische- en kunstmestbemesting is rekening gehouden met de mate waarin deze de gewassen ten goede komen.
(1) de organische bemesting (1 x per 5 jaar) en mengmest 12-10-18.
deze zijn voor:
50% ten laste van de stamslabonen en voor
50% ten laste van de prei gebracht.
(2) kalksalpeter (1 x per 2 jaar).
65% ten laste van de stamslabonen.
35% ten laste van de prei.

c. De kosten van onkruidbestrijding.
Deze zijn voor:
75% ten laste van de stamslabonen en voor
25% ten laste van de prei gebracht.

Waar nodig is herleiding der cijfers per ha geschied door vermenigvulgiging met 100/35.

				In gld. per ha
I. Kosten van de grond (waarde f.4000,- per ha)	rente 5% x 3 ha à f.4000,-		600,-	
	grondlasten 3 ha à f.10,-		30,-	
	onderhoud 2,7 ha à f.20,- per ha netto-beteelbaar		54,-	
	aandeel stamslabonen 100/35 x 50% x 35/270 x		684,-	126,67
II. Kosten van de schuur (hout met zolder, 5 x 10 m, waarde f.4500,-)	rente 5% x 60% x f.4500,-		135,-	
	afschrijving 2½% x f.4500,-		112,50	
	onderhoud		35,-	
	grondlasten en verzekering		14,-	
	aandeel stamslabonen 100/35 x 50% x 10% x		296,50	42,36
III. Kosten van de fraismachine (5 pk, waarde f.2265,-,bijlage 2)	constant deel			
	rente 5% x 60% x f.2265,-	67,95		
	afschrijving 4% x f.2265,-	90,60		
	verzekering 7,5‰ van f.2265,-	16,99		
	aandeel stamslabonen 100/35 x 50% x 10% x	175,54	25,08	
	variabel deel per 100 uur			
	afschrijving 3% x f.2265,-	67,95		
	onderhoud	50,-		
	benzine 200 liter à f.0,47	94,-		
	2½ uur x	211,95 per 100 uur	5,30	30,38
IV. Kosten van de overige werktuigen				
luchtbandenwagen 150,-	rente 5% x 60% x f.1160,-		34,80	
rugspuit met neveldoppen 150,-	afschrijving:			
bascule 110,-	luchtbandenwagen			
kl.gereedschap 750,-	rugspuit 10% x f.300,-	30,-		
	bascule 5% x f.110,-	5,50		
	gereedschap 20% x f.750,-	15,-	50,50	
	onderhoud en verzekering		12,50	
	aandeel stamslabonen 100/35 x 50% x 10% x		97,80	13,97
V. Kosten van een aanhangwagen (2-wielig, 1½ ton, waarde f.1300,-)	rente 5% x 60% x f.1300,-		39,-	
	afschrijving 5% x f.1300,-		65,-	
	onderhoud en verzekering		22,50	
	aandeel stamslabonen 100/35 x 50% x 10% x		126,50	18,07

			in gld. per ha
VI. Kosten van bewerking			
Arbeid:			
hoeken spitten	50% x 6 uur à f.1,84	5,52	
stalmest opbrengen en spreiden	50% x 1/5 x 60 uur à f.1,84	11,04	
trappen	50% x 40 uur à f.1,84	36,80	
eggen	50% x 6 uur à f.1,84	5,52	
kunstmest strooien	50% x 10 uur à f.1,84	9,20	
zaaien (met maïspoter)	16 uur à f.1,84	29,44	
bijmesten	65% x 3 uur à f.1,84	3,59	
onkruidbestrijding (3½%)	75% x 60 uur à f.1,84	82,80	
ziektebestrijding	8 uur à f.1,84	14,72	
oogsten	7000 kg à f.0,10	700,-	
transport naar huis, sorteren, wassen en wegen	35 uur à f.1,84	64,40	
opruimen gewas	10 uur à f.1,84	18,40	
auto km.	238 km à f.0,30	71,40	
paarde-uren	50% x 1/5 x 40 uur à f.1,25	5,-	1057,83
Diensten van derden: ploegen	50% x f.75,-		37,50
Materialen			
Stalmest (1 x per 5 jaar)	50% x 1/5 x 40 ton à f.17,-	68,-	
Mengmest 12-10-18	50% x 1000 kg à f.32,50 per 100 kg	162,50	
Kalksalpeter	65% x ½ x 250 kg à f.18,50 per 100 kg	15,03	
Zaad	65 kg à f.6,50	422,50	
Parathion 25% spuit	100 cc. à f.8,40 per kg	0,84	668,87
			1764,20
VII. Afleveringskosten			
Transport veiling	14 uur à f.1,84	25,76	
Auto km	175 km à f.0,30	52,50	78,26
Fusthuur	560 kisten à f.0,04		22,40
Veilingkosten	3,65% van 7000 kg à f.0,45		114,97
			215,63

				In gld. per ha
VIII.	Overige kosten			
	diverse algemene kosten	100/35 x 50% x 10% x f.200,-	28,57	
	heffing Landbouwschap	50% x f.15,-	7,50	
	verlet en algemene werkzaamheden	5% van 160 uur à f.1,84	14,72	
	rente niet-duurzame produktiemiddelen	3 mnd. à 5% over f.1850,-	23,12	73,91
IX.	Kosten van overzaaien (1 x per 2 jaar)			
	opruimen	6 uur à f.1,84	11,04	
	zaaien	16 uur à f.1,84	29,44	
	zaad	65 kg à f.6,50	422,50	
	auto km.	20 km à f.0,30	6,-	
		½ x	468,98	234,49
	Totaal kosten per ha			2519,68
	Opbrengst per ha	aanvoerperiode eind juli-begin augustus		7000 kg
	Kostprijs per 100 kg			36,-

6. Zuidhollandse Eilanden (IJselmonde)

Bedrijfstype

Op de Zuidhollandse Eilanden worden, vooral op IJselmonde, Hoekse Waard en Eiland van Dordrecht stamslabonen geteeld, welke voornamelijk worden afgenomen door de verwerkende industrie.

In deze gebieden is de teelt van stamslabonen de laatste jaren iets toegenomen. Dit is vooral het geval met de teelt in combinatie met spruitkool, omdat de financiële uitkomsten van zowel de spruitkoolteelt als de teelt van stamslabonen gunstig waren.

Als gevolg van goede uitkomsten in het ene jaar en minder goede resultaten in het andere jaar zal echter de beteelde oppervlakte van jaar tot jaar sterk verschillen. Moeilijkheden om voldoende zaad te verkrijgen en om over voldoende arbeidskrachten voor het oogsten van de stamslabonen te beschikken, kunnen eveneens een remmende factor zijn voor uitbreiding van de teelt.

Behalve de teelt van stamslabonen in combinatie met spruitkool worden op de Zuidhollandse Eilanden ook stamslabonen volvelds geteeld, zowel vroeg als laat en voorts stamslabonen in combinatie met andere gewassen (groene kool, aardbeien, enz.).

De teelt van stamslabonen in combinatie met spruitkool is de belangrijkste teeltmethode. Ongeveer de gehele opbrengst wordt afgenomen door de verwerkende industrie. De oogst van de bonen valt normaal van eind juli tot half augustus. Dit betekent, dat in een korte periode de verwerkende industrie een groot kwantum bonen kan betrekken. Doordat bij deze teeltmethode van stamslabonen zo goed als nooit windschade voorkomt, zijn deze stamslabonen zeer geschikt voor de verwerking.

Door sommige fabrieken worden in dit gebied met de tuinders contracten afgesloten voor de levering van stamslabonen. Dit is echter van ondergeschikte betekenis, wanneer gelet wordt op de totale hoeveelheid, die door de verwerkende industrie uit dit gebied wordt betrokken. Voor het grootste gedeelte geschiedt de bevoorrading van de fabrieken via aankoop op de veilingen.

Omdat de teelt van stamslabonen in combinatie met spruitkool de belangrijkste teeltmethode is, is bij de kostprijsberekening hiervan uitgegaan. Het eiland IJselmonde is van deze bonenteelt het belangrijkste gebied.

De teelt van stamslabonen in combinatie met spruitkool heeft plaats op enige manieren. De teelt kan plaats hebben o.a. in deelbouw, op gehuurd (zogenaamd "los") land, op land in eigendom of op gepacht land (vaste meerjarige pacht). Bij de vorm van deelbouw of "los" gehuurd land wordt een gedeelte van de werkzaamheden, speciaal de grondbewerking, verricht door de boer-deelteler of -verhuurder van het land, in de andere gevallen komen alle werkzaamheden ten laste van de tuinder.

Van deze teeltwijzen is de teelt van stamslabonen gekozen in combinatie met spruitkool op "los" gehuurd land, dat geploegd, geëgd, enz., dus plant- of zaaiklaar wordt opgeleverd. De bemesting is voor rekening van de huurder. Op deze wijze is de teelt geheel in handen van de tuinder, de kosten en opbrengsten komen ten laste en bate van hem en het risico is geheel voor zijn rekening.

Bij deze kostprijsberekening wordt uitgegaan van een tuinbouwbedrijf met een extensieve bedrijfsvorm, waar, behalve stamslabonen in combinatie met spruitkool, nog andere in deze bedrijfsvorm passende teelten worden gevonden, zoals aardbeien, witlof, zaai-uien en late bloemkool. Op het bedrijf, groot 7½ ha kadastraal, wordt een oppervlakte van netto 1 ha beteeld met stamslabonen in combinatie met spruitkool. Er is op dit bedrijf een schuur (steen, oppervlakte 5 x 10 meter), er is voorts tuinspoor, dat, behalve voor de teelt van stamslabonen en spruitkool, ook voor de andere produkten kan worden gebruikt, een gecombineerde frais-schoffelmachine van 5 pk en klein gereedschap.

Teeltwijze

Een bemesting met organische mest wordt op het los gehuurde land niet gegeven.

De voorraadbemesting met kunstmest wordt vooral gebaseerd op de teelt van spruitkool. Er wordt tamelijk veel fosfor en kali gegeven, de bemesting met stikstof is daarentegen niet bijzonder hoog. Het grootste gedeelte van de stikstofbemesting, nl. 70%, is toegerekend aan de stamslabonen, van de fosfor- en kalibemesting is 35% toegerekend. De toerekening van de meststoffen aan de gewassen stamslabonen en spruitkool is geschied naar de mate, waarin zij aan één van beide gewassen ten goede komen.

De zaaitijd van de stamslabonen is ongeveer 25 april. Er wordt overwegend gezaaid met de meer-rijige zaaimachine. In de

meeste gevallen wordt deze machine (met paard) gehuurd van derden. De regelafstand is minstens 80 cm. De benodigde hoeveelheid zaad is bij deze teeltmethode variërend. Het gemiddelde is 65 kg per ha. Een bewerking van de grond direct vóór het zaaien (fraisen van de grond) zal slechts hoogst zelden plaats hebben.

De onkruidbestrijding geschiedt zoveel mogelijk vóór de spruitkool wordt geplant. De afstand tussen de regels is van dien aard, dat gemakkelijk machinale bewerking kan plaats hebben met de schoffelmachine. Vóór het poten van de spruitkoolplanten wordt 2 x machinaal geschoffeld en 2 x tussen de bonen gehakt en gewied. Er wordt naar gestreefd om het land vóór het poten van de spruitkoolplanten "schoon" te hebben. Na het poten van de spruitkoolplanten wordt nog 1 x gehakt en gewied, waarvan 35% ten laste is gebracht van de stamslabonen. Uiteraard hangt het aantal uren onkruidbestrijding sterk af van "schoon" of "vuil" land en van de weersomstandigheden.

In de meeste gevallen worden de stamslabonen 1 x bespoten met Zineb en Parathion (gecombineerd). Deze werkzaamheden worden meestal verricht door een loonspuiter.

De oogst van de stamslabonen op het Eiland IJselmonde geschiedt in de meeste jaren in één keer. Wanneer in sommige gevallen of jaren zeer vroeg gezaaid wordt of kan worden (omstreeks 15 april) en de spruitkoolplanten niet vroeger dan normaal (ongeveer 1 juni) gepoot worden, kunnen de stamslabonen 2 x, soms 3 x worden geplukt. Dit is echter steeds afhankelijk van de weersomstandigheden tijdens de ontwikkeling van het bonengewas. Bij vroeg zaaien en verschillende malen plukken is de kg-opbrengst veelal hoger, maar de kosten, vooral van plukken, zijn eveneens aanmerkelijk hoger. Bij deze kostprijsberekening is ervan uitgegaan dat slechts 1 x geplukt wordt.

De oogst heeft normaal plaats in de eerste helft van augustus.

Uitgegaan wordt van een opbrengst van 6000 kg per ha. Bij het vaststellen van deze kg-opbrengst is rekening gehouden met een mislukking van de teelt in sommige jaren door bevriezen van de jonge planten, hagelschade en sterke groei van de spruitkool.

Het plukken van de stamslabonen gebeurt meestal door scholieren van uitgebreid lagere- en van middelbare scholen. Er wordt

betaald per kg geoogste bonen. Uitgegaan wordt van een akkoordloon van 12 ct. per kg. Hierbij is berekend 10% loonbelasting.

Tijdens de oogst van de bonen is regelmatig toezicht noodzakelijk. In het aantal uren, gegeven in de kostprijsberekening, zijn begrepen de uren voor administratie, wegen en eventueel sorteren en wassen van de bonen.

Bij het vervoer van de bonen naar de veiling of de leveringsplaats is ervan uitgegaan dat dit geschiedt door derden. De kosten zijn berekend naar de in het gebied geldende prijs van 20 ct. per kist van 15 kg inhoud. De tuinder zal meestal persoonlijk bij het veilen of afleveren van de bonen aanwezig zijn, de uren hieraan verbonden zijn begrepen in de uren van toezicht, enz.

KOSTPRIJSBEREKENING STAMSLABONEN

Gebied: Zuidhollandse Eilanden (IJselmonde)
Voorcalculatie 1958

Bedrijfstype: Tuinbouwbedrijf, groot 7 ha (kadastraal 7,5 ha) waarvan 1 ha spruitkool gecombineerd met stamslabonen.

Teeltwijze: Stamslabonen: van ca. 25 april - tot half augustus. Gezaaid met meer-rijige zaaimachine, regelafstand 80 cm.
Spruitkool: ca. 25 mei - 15 maart.

Verdeling van de kosten:

1. De samengevoegde kosten van het gehele bedrijf
De kosten van de grond, schuur, tuinspoor, fraismachine, klein gereedschap en de diverse algemene kosten zijn verdeeld in verhouding tot de in beslag genomen oppervlakte.
1/7 deel ten laste van spruitkool-stamslabonen.
6/7 deel ten laste van de overige teelten.
2. De kosten van spruitkool - stamslabonen
a. De kosten van de grond, schuur, tuinspoor, fraismachine, klein gereedschap en de diverse algemene kosten zijn verdeeld in verhouding van tijdsduur van de teelt van stamslabonen en spruitkool.
30% ten laste van stamslabonen.
70% ten laste van spruitkool.

b. De kosten van bemesting

De kosten van de voorraadbemesting zijn verdeeld naar de mate waarin zij de gewassen ten goede komen.

1. de kali- en fosforbemesting
   35% ten laste van de stamslabonen.
   65% ten laste van de spruiten.
2. de stikstofbemesting
   Deze zijn voor 70% ten laste van de stamslabonen gebracht en voor 30% ten laste van de spruiten.

De kosten van de overbemesting met stikstofbemesting direct na de stamslabonenteelt zijn geheel ten laste van de spruitkool gebracht.

c. De kosten van de onkruidbestrijding

Alle kosten vóór het spruitkoolplanten zijn voor 100% ten laste van de stamslabonen gebracht. Van de kosten na het spruitkool planten tot einde oogst stamslabonen is:

35% ten laste van de stamslabonen en
65% ten laste van de spruitkool gebracht.

				in gld per ha
1. Kosten van de grond Pacht (plantklaar, niet bemest)	30% x f.1000,-			300,-
2. Kosten van de schuur (steen, 5 x 10 m, waarde f.5000,-)	rente 5% x 60% x f.5000,-		150,-	
	afschrijving 2% x f.5000,-		100,-	
	onderhoud door derden		35,-	
	grondlasten en verzekering		15,-	
	aandeel stamslabonen 30% x 1/7 x		300,-	12,86
3. Kosten van het tuinspoor (350 m en 2 lorries, waarde f.3980,-)	rente 5% x 60% x f.3980,-		119,40	
	afschrijving 3% x f.3980,-		119,40	
	onderhoud		100,-	
	aandeel stamslabonen 30% x 1/7 x		338,80	14,52
4. Kosten van de fraismachine (5 pk, waarde f.2265,-) (bijlage 2)	constant deel rente 5% x 60% x f.2265,-	67,95		
	afschrijving 4 % x f.2265,-	90,60		
	verzekering 7½% x f.2265,-	16,99		
	aandeel stamslabonen 30% x 1/7 x	175,54	7,52	
	variabel deel per 100 uur 3% x f.2265,-	67,95		
	onderhoud	50,-		
	benzineverbruik 200 l à f.0,47	94,-		
	18 uur à	211,95	38,15	45,67
5. Kosten klein gereedschap (waarde f.750,-)	rente 5% x 60% x f.750,-		22,50	
	afschrijving en onderhoud 20% x f.750,-		150,-	
	verzekering 2‰ van f.750,-		1,50	
	aandeel stamslabonen 30% x 1/7 x		174,-	7,46

			In gld. per ha
6. Kosten van bewerking			
Arbeid			
Kunstmest strooien	35% x 12 uur à f.1,86	7,81	
Bijmest	70% x 4 uur à f.1,86	5,21	
Zaaien	5 uur à f.1,86	9,30	
Onkruidbestrijding voor spruitkool planten	130 uur à f.1,86	241,80	
Wieden na spruitkool planten	35% x 70 uur à f.1,86	45,57	
Oogsten	6000 kg à f.0,13	780,-	
Toezicht, wegen en sorteren en eventueel wassen	85 uur à f.1,86	158,10	1247,79
Materialen			
Kalkammonsalpeter	70% x 400 kg à f.19,40 per 100 kg	54,32	
Superfosfaat	35% x 600 kg à f.12,50 per 100 kg	26,25	
Kalizout 60%	35% x 600 kg à f.18,90 per 100 kg	39,69	
Zaad	65 kg à f.4,50	292,50	
Zineb	4 kg à f.6,30	25,20	
Parathion	100 cc à f.8,40	0,84	438,80
Diensten van derden huur zaaimachine en paard		15,-	
Ziektebestrijding		14,-	29,-
			1715,59
7. Afleveringskosten			
Transport (DvD)	400 kisten à f.0,15	60,-	
Toezicht veilen en afleveren	10 kisten à f.1,86	18,60	78,60
Fusthuur	400 kisten à f.0,02		8,-
Veilingkosten	2,65% over 6000 kg à f.0,42		66,78
			153,38
8. Overige kosten			
Diverse algemene kosten	30% x 1/7 x f.200,-	8,57	
Verlet en algemene werkzaamheden	7½% van 262 uur à f.1,86	36,55	
Heffing Landbouwschap	35% van f.15,-	5,25	
Rente niet-duurzame produktiemiddelen	3 mnd. à 5% over f.1800,-	22,50	72,87
Totaal kosten per ha			2322,35
Opbrengst per ha	aanvoerperiode eerste helft augustus		6000 kg
Kostprijs per 100 kg			38,71

1681

HOOFDSTUK V

HET MECHANISCH OOGSTEN

Sedert 1950 is in de Verenigde Staten van Amerika de slabonenplukmachine in gebruik. Anno 1956 waren er reeds 100 in commercieel gebruik en het ligt in de verwachting, dat daar de pluk van bonen binnen zeer afzienbare tijd volledig gemechaniseerd zal zijn.

Deze Amerikaanse plukmachine wordt gefabriceerd door Chisholm Rijder, Niagara Falls en voor Europa in licentie vervaardigd door de firma Franck en van Remoortere te Antwerpen.

In 1956 zijn onder leiding van ir. R.P.Lammers van de Peulvruchten Studie Combinatie op vrij uitgebreide schaal proeven met deze machine genomen. Deze proeven werden gefinancierd door enkele conservenfabrieken. In 1957 zijn de proefnemingen op nog uitgebreidere schaal voortgezet en zijn reeds machines door conservenfabrieken aangekocht. Voor deze proeven is extra teeltvergunning beschikbaar gesteld, waarbij de teelt zowel met boeren als tuinders gecontracteerd werd in verschillende delen van Nederland.

De resultaten zijn nog niet van dien aard, dat men spreken mag van een groot succes. Integendeel, het is waarschijnlijk, dat zowel de machine als de teelt meer aangepast zullen moeten worden aan de bijzondere Nederlandse omstandigheden.[1] Men zal echter rekening moeten houden met het feit, dat het mechanisch plukken " in principe" mogelijk is en dat de kinderziekten overwonnen zullen worden. In dit verband zij vermeld, dat voor proefneming in 1957 twee Borga -slabonenplukmachines gebruikt zijn. Deze machines oogsten één rij per keer, terwijl de Amerikaanse machine twee rijen tegelijk oogst met een onderlinge afstand van 80 cm. Het is duidelijk, dat als de Borga-machine goed werk levert, deze voor Nederlandse omstandigheden te verkiezen is boven de Amerikaanse. Immers, deze machine is goedkoper, kan gemakkelijker op kleine percelen gebruikt worden en bovendien is de teler niet gebonden aan een gefixeerde plantafstand van 80 cm.

Wanneer de oogst gemechaniseerd is, betekent dit, dat de teelt van slabonen, bestemd voor fabriekmatige verwerking, geen typische tuinbouwteelt meer is en - evenals dit het geval met de stamdoperwt geweest is - grote kans heeft voor een belangrijk deel te migreren naar het akkerbouwbedrijf.

---

1) Rapport van de beproeving van de C.R.C.O.-slabonenplukmachine in 1956, door ir. R.P.Lammers. Dit rapport is niet gepubliceerd. Degenen, die inzage wensen, zullen zich met ir.R.P.Lammers in verbinding moeten stellen.

Alhoewel het op dit moment onmogelijk is een - op praktijkgegevens gebaseerde - berekening van de machinale plukkosten op te stellen, leek het ons gewenst een voorlopige berekening in dit rapport op te nemen, om de lezer een indruk te geven van de besparing, die het machinaal plukken kan veroorzaken.

KOSTEN BONENPLUKMACHINE

Constructie: Chisholm Rijder, Niagara Falls, U.S.A.; voor Europa in licentie door: Firma Franck en Van Remoortere, Wilrijk, Antwerpen, België.

Voor aan de trekker (Farmall Super F.C.D.) bevinden zich twee stilliggende torpedo's, waar de rijen bonenplanten tussendoor lopen. Het plukmechanisme bestaat uit een centrale as met acht, in een cirkel om deze as aangebrachte, stangen, waarop in radiaire richting 15 roestvrije stalen vingers zijn aangebracht. De as draait zo, dat de tanden zijwaarts naar het midden toe door de planten worden geslagen. Ter afscherming is aan de binnenkant een concaaf met spleten aangebracht, waar de vingers doorheen draaien; de planten worden als het ware uitgekamd. De as helt iets naar achteren, zodat het plukken aan de top van de plant begint en bij het verdergaan van de machine lager en lager komt.

De afgeplukte bonen en verder praktisch al het blad worden op een centrale, onder de trekker lopende, transportband geworpen. Deze transporteert het materiaal omhoog, waarna een krachtige windstroom het meeste blad eruit blaast. De wind wordt opgewekt door een aparte motor (volkswagenmotor met een verbruik van 25 liter benzine en ¼ liter olie per dag). De bonen worden daarna opgezakt. Aangezien de reiniging niet voldoende is, moet in de fabriek een speciale reinigingsinstallatie worden opgesteld.

Wanneer de bonen direct op een wagen geladen worden, is twee man bediening voldoende, nl. de bestuurder en de opzakker.

Waarde: Exclusief trekker f.35.720,-, onverpakt, levering fabriek.
Geleverd in Nederland geschat op f.36.200,-.

Technische levensduur: door fabriek geschat op 20 jaar.

Economische levensduur: daar de constructie van de bonenplukmachine in het beginstadium verkeert, wordt de economische levensduur niet hoger geschat dan respectievelijk op 5 en 10 jaar.

Bij een levensduur van 5 jaar wordt een restwaarde van f.2000,- aangehouden
" " " " 10 " " " " " f.1000,- "

Gemiddeld geïnvesteerde waarde:

levensduur 5 jaar: $\frac{f.36.200,- + f.2.000,-}{2}$ = f. 19.100,-

levensduur 10 jaar: $\frac{f.36.200,- + f.1.000,-}{2}$ = f. 18.600,-

Rente en afschrijving per jaar:

	levensduur 5 jaar	levensduur 10 jaar
Afschrijving	f. 6.840,-	f. 3.520,-
Rente (5%)	f. 955,-	f. 930,-
Totaal	f. 7.795,-	f. 4.450,-

Kosten van de trekker

Constructie: Farmall Super F.C.D.:

Vierwielige dieseltrekker; motorvermogen ca. 26 pk. met aftakas, elektrische starter en verlichting.

Afschrijvingspercentage:

Vast deel: 4% per jaar
Variabel deel: 0,40% per 100 uur
d.w.z. bij een jaarlijks gebruik van
500 uur: 6% per jaar (totaal ca. 9000 uur)
750 uur: 7% per jaar (totaal ca.10500 uur)
1000 uur: 8% per jaar (totaal ca.12000 uur)

Nieuwwaarde f. 8.700,-

Gemiddeld geïnvesteerd kapitaal
60% van f.8.700,- f. 5.220,-

Kosten:

Vast gedeelte:	rente	5% van f.5220,-	f. 261,-
	afschrijving:	4% van f.8700,-	f. 348,-
	brandverz. :	1% van f.8700,-	f. 8,70
	W.A.-verz. :		f. 24,-
			f. 641,70
		Afgerond	f. 642,- per jaar
Variabel gedeelte:	afschrijving	0,4% van f.8700,-	f. 34,80
	dieselolie 300 l à f.17,95/100 l		f. 53,85
	onderhoud (incl. smeerolie)		f. 65,-
			f. 153,65 per 100 uur
		Afgerond	f. 154,- per 100 uur

Bij gebruik van 450 uur p.jaar: (4,5 x f.154,- + f.642,-):450 = f.2,97/uur
" " " 570 " " " : (5,7 x f.154,- + f.642,-):570 = f.2,67/uur

Ten einde een berekening van de plukkosten per kg te kunnen maken, is van het volgende uitgegaan:

1. De plukmachine heeft een werkprestatie van 3 ha per 10 uur.
2. Aparte berekeningen zijn gemaakt voor een gebruik van 20 dagen en 30 dagen per jaar (resp. van 60 en 90 ha per machine).
3. Verondersteld is, dat de trekker nog 210 werkuren jaarlijks maakt buiten het werk met de plukmachine om.

KOSTEN PLUKKEN MET BONENPLUKMACHINE PER DAG VAN 10 UUR (3 ha)

Kosten per dag van 10 uur Oppervlakte 3 ha	Levensduur 5 jaar Gebruik per jaar		Levensduur 10 jaar Gebruik per jaar	
	20 dagen	30 dagen	20 dagen	30 dagen
Rente en afschrijving	389,75	259,83	222,50	148,30
Onderhoud	5,-	5,-	5,-	5,-
Bediening machine (2 man) à f.1,90/uur	38,-			
Transport: 2 uur à f.1,90/uur	3,80			
Onderhoud: 1 uur à f.1,90/uur	1,90			
Brandstof afzuigmotor 25 ltr à f.47,50 /100 ltr	11,85	56,55	56,55	56,55
Smering afzuigmotor ¼ liter à f.2,- /ltr	0,50			
Smering plukmachine ¼ ltr à f.3,- /ltr	0,50			
Kosten plukmachine per dag	451,30	321,38	284,05	209,85
Kosten Farmall-trekker 12 uur à f.2,78/uur (tot.450 uur) 12 uur à f.2,52/uur (tot.570 uur)	35,64	32,04	35,64	32,04
Totale kosten bonenplukmachine per dag	486,94	353,42	319,69	241,89

Uit vorenstaande berekening volgt, dat al naar de geschatte levensduur en de intensiteit van het gebruik, de kosten per dag of per 3 ha variëren van f.245,- tot f.495,-.

Deze variatie wordt veroorzaakt door de post rente en afschrijving van de machine, die overigens de belangrijkste kostenpost is. Dit betekent, dat de schatting van de economische levensduur en de intensiteit van het gebruik in feite bepalend zijn voor de kosten van de bonenplukmachine.

In onderstaande tabel zijn de kosten van de plukmachine omgerekend per kg geoogst produkt. Daar de kg-opbrengst van bonen niet alleen van jaar tot jaar, maar ook van bedrijf tot bedrijf sterk varieert, zijn de kosten/kg bij verschillende kg-opbrengsten berekend, waarbij verondersteld is, dat de totale kosten per ha gelijk blijven. Immers, het is niet waarschijnlijk, dat deze bij de in onderstaande tabel opgegeven spreiding sterk zullen variëren.

KOSTEN VAN HET MACHINAAL PLUKKEN PER 100 KG GEOOGST PRODUKT

Opbrengst bonen in ton/ha	Levensduur 5 jaar		Levensduur 10 jaar		Met de hand plukken
	20 dagen in gebruik	30 dagen in gebruik	20 dagen in gebruik	30 dagen in gebruik	
5 ton	3,25	2,36	2,13	1,61	
6 ton	2,71	1,96	1,78	1,34	
7 ton	2,32	1,68	1,52	1,15	10-15
8 ton	2,03	1,47	1,33	1,01	
9 ton	1,80	1,31	1,18	0,90	

Uit deze tabel blijkt, dat de kosten per kg variëren van 1-3 ct., terwijl het met de hand oogsten 10-15 ct. bedraagt. Het is duidelijk, dat het machinaal plukken veel goedkoper is, vooral wanneer de kinderziekten van deze oogstwijze overwonnen zullen zijn en de economische levensduur op een langere periode gesteld kan worden. In dat geval zullen de kosten niet meer dan 1,5 - 2 ct. per kg bedragen.

Hierbij zij wel opgemerkt, dat het afgeleverde produkt geschoond zal moeten worden, waardoor een aparte installatie op de fabriek nodig zal zijn. De kosten hiervan zullen echter de veel lagere kosten van het machinaal oogsten niet compenseren.

Betekent dit nu, dat de kostprijs van het machinaal geoogste produkt lager is dan het met de hand geoogste produkt. Dit zal inderdaad het geval zijn, wanneer de overige kosten en de kg-opbrengsten in beide omstandigheden gelijk zijn. In het algemeen mag men stellen, dat de overige kosten, dat zijn voornamelijk de kosten van de teelt bij een gelijke oppervlakte, geen zodanige verschillen te zien zullen geven, dat hierdoor een belangrijk kostprijsverschil ontstaat.

Anders staat het met de kg-opbrengst. De indruk bestaat, dat de kg-opbrengst bij de teelt, geschikt voor het machinaal oogsten, lager is dan bij de teelt, waarbij met de hand geoogst wordt. Dit heeft uiteraard grote invloed op de kostprijs. Aan de hand van een voorbeeld zal dit worden toegelicht.

Hiertoe wordt de teelt in het centrum Winschoten gekozen, omdat hier de teelt op tamelijk grote oppervlakten op het landbouwbedrijf wordt bedreven en - ook met de hand - slechts éénmaal geplukt wordt.

	Opbrengst 5 ton/ha	Opbrengst 7 ton/ha	Opbrengst 9 ton/ha
Kosten, excl. oogsten en afleveren per 100 kg	39,24	28,02	21,80
Machinaal oogsten (econ. levensduur 5 jaar) per 100 kg	2,36	1,68	1,31
Totale kosten (excl. afleveren per 100 kg)	41,60	29,70	23,11
Idem - oogsten met de hand (waarvan oogstkosten per 100 kg)			34,40 (12,60)

Uit bovenstaande tabel blijkt, dat, wanneer de overige kosten gelijk blijven, de kg-opbrengst bij machinaal oogsten mag dalen tot ± 6 ton, wil de kostprijs, exclusief afleveringskosten, gelijk blijven.

Uit dit voorbeeld moge duidelijk blijken, welke een belangrijke kostprijsdaling het machinaal oogsten kan meebrengen, wanneer de kg-opbrengst gelijk blijft of niet te veel daalt.

Bijlage 1

BEREKENINGEN GEMIDDELD UURLOON

1. Gebied: Noordbrabant

Loon vaste vakarbeider 23 jaar e.o. volgens C.A.O.1957/58			f. 66,50
Diploma- of waarderingstoeslag gemiddeld			" 2,15
Huurcompensatie			" 2,10
			f. 70,75
Vakantietoeslag 2/52 x f.70,75			" 2,72
			f. 73,47
Sociale lasten:			
Land- en tuinbouwongevallenwet	1,0 %		
Ziektewet	2,0 %		
Ziekenfondsbesluit	2,2 %		
Kinderbijslagwet	4,8 %		
Kort verzuim	1,25 %		
Wachtgeld- en werkloosheidsverz.	0,9 %		
	12,15 % van		
	f.73,47 - f.1,75	f.8,71	
Invaliditeitswet		f.0,60	
Pensioenpremie		f.1,75	f. 11,06
Totaal loon incl. sociale lasten			f. 84,53
Aantal uren per jaar (verminderd met feest- en vakantiedagen)			2450 uur
Gemiddeld uurloon $\frac{52}{2450}$ x f.84,53		afgerond	f. 1,79

2. Gebied: Leiden e.o.

Loon vaste vakarbeider, 23 jaar e.o. volgens regeling van lonen en andere arbeidsvoorwaarden 1957/58			f. 70,05
Diploma- of waarderingstoeslag gemiddeld			" 2,55
Huurcompensatie			" 2,60
			f. 75,20
Vakantietoeslag 2/52 x f.72,20			" 2,89
			f. 78,09
Sociale lasten: 12,15% van f.78,09 - f.1,75	f. 9,28		
Invaliditeitswet	" 0,60		
Pensioenpremie	" 1,75		f. 11,63
Totaal loon incl. sociale lasten			f. 89,72
Aantal uren per jaar(verminderd met feest- en vakantiedagen)			2415 uur
Gemiddeld uurloon $\frac{52}{2415}$ x f.89,72		afgerond	f. 1,93

3. Gebied: Noord-Groningen (Landbouw)

Loon vaste veehouderij-arbeider 23 jaar e.o. volgens C.A.O. 1957/58			f. 85,45
Diplomatoeslag gemiddeld			" 1,35
Huurcompensatie			" 2,10
			f. 88,90
Vakantietoeslag 2/52 x f.88,90			" 3,42
			f. 92,32
Sociale lasten:			
Land- en tuinbouwongevallenwet	1,7 %		
Ziektewet	2,0 %		
Ziekenfondsbesluit	2,2 %		
Kinderbijslagwet	4,8 %		
Kort verzuim	1,25%		
Wachtgeld- en werkloosheidsverz.	0,9 %		
	12,85% van f.92,32 - f.1,75	f.11,64	
Invaliditeitswet		" 0,60	
Pensioenpremie		" 1,75	f. 13,99
Totaal loon incl. sociale lasten			f.106,31
Aantal uren per jaar (verminderd met feest- en vakantiedagen)			2900 uur
Gemiddeld uurloon $\frac{52}{2900}$ x f.106,31		afgerond	f. 1,91

4. Gebied: Noord-Groningen (Tuinbouw)

Loon vaste vakarbeider 23 jaar e.o. volgens C.A.O.1957/58			f. 67,25
Diploma- of waarderingstoeslag gemiddeld			f. 2,45
Huurcompensatie			f. 2,10
			f. 71,80
Vakantietoeslag 2/52 x f. 71,80			f. 2,76
			f. 74,56
Sociale lasten 12,15% van f. 74,56 - f.1,75		f. 8,85	
Invaliditeitswet		" 0,60	
Pensioenpremie		" 1,75	f. 11,20
Totaal loon incl. sociale lasten			f. 85,76
Aantal uren per jaar (verminderd met feest- en vakantiedagen)			2425 uur
Gemiddeld uurloon $\frac{52}{2425}$ x f.85,76		afgerond	f. 1,84

5. Gebied: Overijsel

Loon vaste vakarbeider 23 jaar e.o. volgens C.A.O. 1957/58		f. 68,50
Diploma-of waarderingstoeslag gemiddeld		" 2,55
Huurcompensatie		" 2,10
		f. 73,15
Vakantietoeslag 2/52 x f.73,15		" 2,81
		f. 75,96
Sociale lasten: 12,15% van f.75,96 - f.1,75	f.9,02	
Invaliditeitswet	" 0,60	
Pensioenpremie	" 1,75	f. 11,37
Totaal loon incl. sociale lasten		f. 87,33
Aantal uren per jaar(verminderd met feest- en vakantiedagen)		2437 uur
Gemiddeld uurloon $\frac{52}{2437}$ x f.87,33	afgerond	f. 1,86

6. Gebied: Drente(Landbouw)

Loon vaste vakarbeider 23 jaar e.o. volgens C.A.O. 1957/58		f. 86,-
Diplomatoeslag gemiddeld		f. 1,10
Huurcompensatie		f. 2,10
		f. 89,20
Vakantietoeslag 2/52 x f.89,20		f. 3,43
		f. 92,63
Sociale lasten 12,85% van f.92,63 - f.1,75	f. 11,68	
Invaliditeitswet	" 0,60	
Pensioenpremie	" 1,75	f. 14,03
Totaal loon incl. sociale lasten		f.106,66
Aantal uren per jaar (verminderd met feest- en vakantiedagen)		2910 uur
Gemiddeld uurloon $\frac{52}{2910}$ x f.106 66		f. 1,91

7. Gebied: Venlo e.o.

Loon vaste vakarbeider, 23 jaar e.o. volgens C.A.O. 1957/58			f. 67,70
Diploma-of waarderingstoeslag gemiddeld			f. 2,25
Huurcompensatie			f. 2,60
			f. 72,55
Vakantietoeslag 2/52 x f.72,55			f. 2,79
			f. 75,34
Sociale lasten 12,15% van f.75,34 - f.1,75		f. 8,94	
Invaliditeitswet		" 0,60	
Pensioenpremie		" 1,75	f. 11,29
Totaal loon incl. sociale lasten			f. 86,63
Aantal uren per jaar (verminderd met feest- en vakantiedagen)			2445 uur
Gemiddeld uurloon $\frac{52}{2445}$ x f.86,63		afgerond	f. 1,84

8. Gebied: Zuidhollandse Eilanden (IJselmonde)

Loon vaste vakarbeider 23 jaar e.o. volgens regeling van lonen en andere arbeidsvoorwaarden 1957/58			f. 68,89
Diploma-of waarderingstoeslag gemiddeld			f. 2,51
Huurcompensatie			f. 2,10
			f. 73,50
Vakantietoeslag 2/52 x f.73,50			f. 2,83
			f. 76,33
Sociale lasten 12,15% van f.76,33 - f.1,75		f. 9,06	
Invaliditeitswet		" 0,60	
Pensioenpremie		" 1,75	f. 11,41
Totaal loon incl. sociale lasten			f. 87,74
Aantal uren per jaar(verminderd met feest- en vakantiedagen)			2455 uur
Gemiddeld uurloon $\frac{52}{2455}$ x f.87,74		afgerond	f. 1,86

Bijlage 2

1. Samenstelling frais Leiden e.o.

7½ pk Basismachine met kruipgang	f. 2050,-
Fraisstaart 55 cm	" 505,-
Verbreding tot 70 cm	" 180,-
Luchtbandwielen 400 x 12	" 155,-
Wiedraamkoppelstuk	" 50,-
Wiedraam met 5 werktuigen	" 230,-
	f. 3170,-
afgerond	f. 3175,-

2. Samenstelling trekkerwerktuigen Noordoostpolder

1 Schaarploeg	f. 420,-
eg, 3 velds werkbreedte . 3 m	" 260,-
Cultivator, 7 tands, werkbreedte 1,30 m	" 330,-
Rol, 2 m, 210 kg	" 275,-
Werktuigenbalk (wiedgarnituur)	" 740,-
	f. 2025,-

3. Samenstelling frais Venlo en Zuidhollandse Eilanden

5 pk Basismachine	f. 1580,-
Luchtbandwielen	" 289,-
Fraiswerktuigen 42 cm	" 184,-
Koppelstuk	" 42,-
Verbindingsstuk	" 24,-
Werktuigenbalk met steunwielen, cultivatortanden schoffels, klemmen	" 146,-
	f. 2265,-